

ΕΝΣΤΙΖΕΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΤΕΛΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΑΞΙΣ Ε'

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

33

ΟΔΟΣ ΚΟΡΑΗ 8
ΑΘΗΝΑΙ

ΑΤΛΑΝΤΙΣ

Προσλήφθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θρ. 10

Ελ 9

Αρ. 10

Γεμ. 8

Σοφ. 10

Φ. Δοιο 8

Φ. ΣΤαφ. 10

Γεωδ. 10

Κομ. 10

Δ. Χρο. 19

Χειρ. 10

μαζι δ

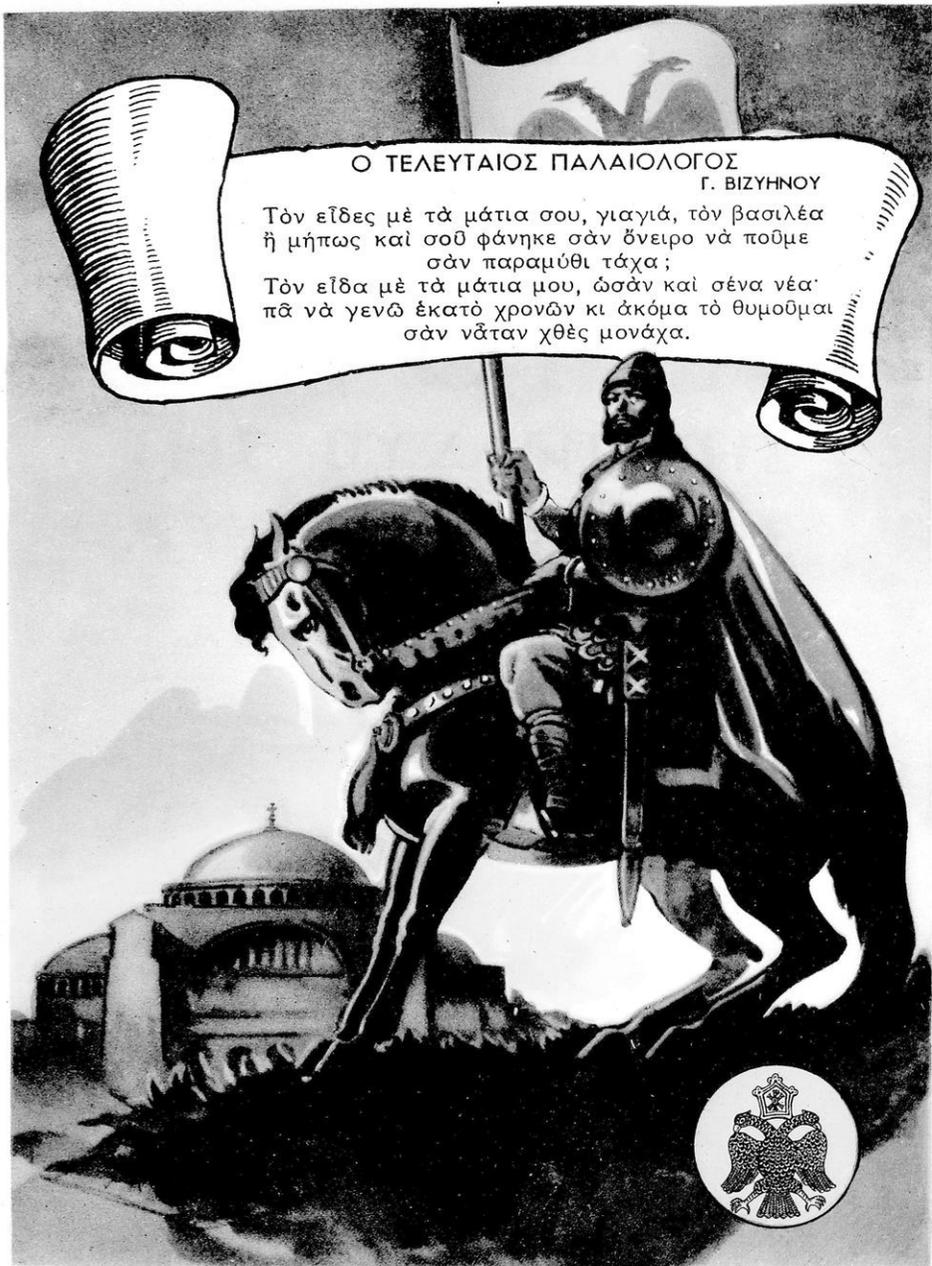
18446

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, γιαγιά, τὸν βασιλέα
ἢ μήπως καὶ σοῦ φάνηκε σὰν ὄνειρο νὰ ποῦμε
σὰν παραμῦθι τάχα;

Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ὡσὰν καὶ σένα νέα:
πᾶ νὰ γενῶ ἑκατὸ χρόνων κι ἀκόμα τὸ θυμοῦμαι
σὰν νᾶταν χθὲς μονάχα.

18446

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΒΛΕΣΣΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Έγκριθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 67001/19-6-56 ἀποφάσεως
τοῦ Ὑπουργείου Θεραπείων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας

Ἀριθ. Πρωτ. 81102

Π ρ ό ς
Τὸν κ. ΓΕΩΡΓ. ΒΛΕΣΣΑΝ
ὁδὸς Κοραῆ 8

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 67001/19-6-56 πράξεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κ.Γ.Δ.Σ.Ε. ἐνεκρίθη διὰ μίαν διετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1956-57 τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὸν διενεργηθέντα σχετικὸν διαγωνισμὸν βιβλίον σας «ΙΣΤΟΡΙΑ» ὡς βοηθητικὸν τοῦ μαθήματος τῆς Ἰ σ τ ο ρ ί α ς διὰ τὴν Ε' τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν, ὅπως προβῆτε εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου σας κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν οικείων Ἐπιτροπῶν καὶ μετὰ τὴν θεώρησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου ἐκτυπώσητε τοῦτο, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἔγκρισις αὕτη παρέχεται ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς διορθώσεως τῶν σφαλμάτων καὶ δύναται νὰ ἀνακληθῆ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν.

Πᾶν βιβλίον μὴ φέρον αὐτολεξελ τὴν παροῦσαν δὲν εἶναι ἐγκριμένον.

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντῆς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἱστορία τῆς *Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας*, ἢ τοῦ *Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ*, εἶναι συνέχεια τῆς *Ἀρχαίας Ἱστορίας*.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔζησαν δύο μεγάλοι λαοί, οἱ *Ἕλληνες* καὶ οἱ *Ρωμαῖοι*.

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐξαιρετικὸς λαός. Δυνατοὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸν νοῦν, ἔγιναν ἔνδοξοι μὲ τὰ ἔργα των. Ἐκτίσαν μεγάλας καὶ ὠραίας πόλεις, ἐθέσπισαν σοφοὺς νόμους. Προώδευσαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἀνέπτυξαν λαμπρὸν πολιτισμόν, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν *Ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμόν*. Ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνος.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰδωλολάτραι καὶ χωρισμένοι εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη. Κάθε πόλις μὲ τὴν περιοχὴν τῆς ἦτο καὶ ἓνα κράτος. Εἶχε τοὺς νόμους, τοὺς ἄρχοντας, τὸν στρατὸν τῆς κλπ. Εἰς τὰς πόλεις αὐτάς, ἰδιαιτέρως εἰς τὰς δημοκρατικὰς πόλεις, ἀνεπτύχθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός.

Τριακόσια πενήντα περίπου χρόνια πρὸ Χριστοῦ, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἤνωσεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν κράτος. Ἐκυρίευσεν πολλὰς χώρας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἵδρυσεν ἑκτεταμένον κράτος.

Μετὰ τὸν θάνατόν του, οἱ διάδοχοί του ἐχώρισαν τὸ κράτος του εἰς μικρὰ κράτη, ἔκαμαν πολέμους ἀναμεταξύ των καὶ ἐξησθένησαν. Δι' αὐτὸ δὲν κατάρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν πολεμικὸς λαός. Ἐνίκησαν ὅλους τοὺς στρατοὺς τῆς ἐποχῆς των καὶ ἵδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν.

Μέσα εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν αὐτὴν, οἱ Ἕλληνες ἔγιναν Χριστιανοί. Ἀργότερα ἠνώθησαν εἰς ἓν κράτος, μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ αὐτοκρατορία αὐτὴ ἔζησε 1000 περίπου χρόνια καὶ ἔκαμη πολλὰ καὶ ἀξιόλογα ἔργα.

Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ μάθωμεν πῶς οἱ Ἕλληνες ἔγιναν Χριστιανοί, πῶς ἠνώθησαν εἰς ἓν κράτος, πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν εἰς αὐτὰ τὰ 1000 περίπου χρόνια. Τέλος, πῶς μὲ τὸν καιρὸν ἔχασαν τὴν δύναμιν, μαζί καὶ τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἡ Αὐτοκρατορία λέγεται *Βυζαντινὴ*, ἐπειδὴ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἦτο ἡ παλαιὰ ἑλληνικὴ ἀποικία *Βυζάντιον*. Λέγεται καὶ Ἑλληνικὴ, διότι ὅλα εἰς αὐτὴν, λαός, γλῶσσα, πολιτισμός, ἦσαν ἑλληνικά. Ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία εἶναι ἐπίσης ἱστορία τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι εἶναι μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀρχαίου καὶ τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. Οί Έλληνες

Είς τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἔζησαν δύο σπουδαῖοι λαοί, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Καὶ οἱ δύο εἶχαν εἰς παλαιότερα χρόνια πατρίδα τὰς πεδιάδας τῆς βορειοανατολικῆς Εὐρώπης. Ἄπ' ἐκεῖ κατέβησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Οἱ Ἕλληνες ἐπρόκοψαν ἑνωρίτερα ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. Ἦσαν ἀνθρωποὶ ἐξαιρετικοί, ὕψηλοί, ὠραῖοι, δραστήριοι καὶ ἐργατικοί. Ἐδούλευαν καλὰ τὴν γῆν, ἔκτιζαν ὠραῖα σπίτια, ἐνεδύοντο καλὰ. Ἡ θάλασσα ποὺ περιβάλλει τὴν πατρίδα μας τοὺς ἐβοήθησε νὰ ταξιδεύουν καὶ νὰ πλουτίζουν. Ἐπρόκοψαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ἔκτισαν θαυμαστοὺς ναοὺς ἀπὸ μάρμαρον.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐδημιούργησαν σιγά-σιγά ἓνα λαμπρὸν πολιτισμὸν, τὸν *ἀρχαῖον πολιτισμὸν*, ποὺ τὸν θαυμάζει ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης. Ἰδιαιτέρως θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ οἱ ἀγῶνές των διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Αὐτὸ τὸ ἔδειξαν προπάντων εἰς τοὺς Περσικοὺς πολέμους. Ὁ κόσμος θαυμάζει ἀκόμη τὴν ὁμορφίαν ποὺ ἔχουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὴν σοφίαν καὶ τὴν χάριν ποὺ ἔχουν τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα. Ἐπίσης τὴν ἀπλὴν ζωὴν των καὶ τὴν τόλμην των διὰ τὰ ταξίδια καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἔζων μονάχα εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀργότερα ἐπῆγαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀκόμη ἀργότερα ἐξεπλώθησαν εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ τὴν Μαύρην Θάλασσαν ἕως τὸ Γιβραλτάρ ἔκτισαν πόλεις καὶ χωρία, ποὺ τὰ ἔλεγαν *ἀποικίας*.

Εἰς ὅσας χώρας ἐγκατεστάθησαν οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ εἰς τοὺς γείτονάς των, διέδωσαν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν μόρφωσίν των.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰδωολάτραι. Ἐλάτρευαν τοὺς δώδεκα Ὀλυμπίους θεοὺς, τὸν Δία, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἀθηνᾶν κλπ. Ἦσαν χωρισμένοι εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἤνωσε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν κράτος. Ἐκάμε τὴν μεγάλην του ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκυρίευσε σχεδὸν ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτοκρατορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ Ἕλληνες διέδωσαν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν των.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ διάδοχοί του ἐχώρισαν τὸ μεγάλο αὐτὸ κράτος εἰς μικρότερα, ποὺ ἤρχισαν νὰ μαλώνουν καὶ νὰ κάμνουν πολέμους μεταξύ των καὶ ἐξησθένησαν. Δι' αὐτὸ δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

2. Οἱ Ρωμαῖοι

Οἱ **Ρωμαῖοι** εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἓνας μικρὸς λαός. Τὸ ὄνομά των τὸ ἐπῆραν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν των, τὴν **Ρώμην**, μικρὰν πόλιν τῆς Ἰταλίας πλησίον εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τὸ κράτος τῆς Ρώμης ἐδυναμώσε, ἐνίκησε τὰς γύρω πόλεις, ἐξουσίασεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐσχημάτισε δυνατὸν κράτος. Τὸ κράτος αὐτὸ ὠνομάσθη **Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία**.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ποὺ τοὺς εἶχαν γείτονας. Εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν μεγαλόνησον ποὺ εἶναι κοντὰ τῆς, τὴν Σικελίαν, ἦσαν μεγάλοι, πλούσιοι καὶ πολὺ ἀνεπτυγμένοι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἡ Κύμη, ὁ Τάρας, αἱ Συρακοῦσαι. Οἱ ἴδιοι οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν καλοκαμωμένοι καὶ γεροὶ ἀνθρώποι, τακτικοί, ἐργατικώτατοι, καὶ ἐκαλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια των μὲ πολλὴν ἀγάπην.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν τὸν καλύτερον στρατὸν τῶν ἀρχαίων χρόνων. Κανένας στρατὸς δὲν ἠμπόρεσε ν' ἀντισταθῆ εἰς τὰς **ρωμαϊκὰς λεγεῶνας**, ὅπως ἔλεγαν τὰ στρατεύματα τῆς Ρώμης.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐξηλθον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐκυρίευσαν ἐκτεταμένους χώρας. Ἐπολέμησαν μὲ τὸ μεγάλο ναυτικὸν κράτος, τὴν **Καρχηδόνα**, ποὺ ἦτο εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ ἔχουν εἰς τὴν ἐξουσίαν των ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἐγίναν μεγάλοι πόλεμοι, οἱ **Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι**, ὅπως λέγονται, ποὺ διήρκεσαν πολλὰ χρόνια. Ἡ Ρώμη ἐνίκησε καὶ κατέστρεψε τὴν Καρχηδόνα.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐκτύπησαν ὕστερα τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἡ κατάστασίς της δὲν ἦτο δίολου καλή. Ἐνίκησαν πρῶτον τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας καὶ τὸ 146 π.Χ. ἐκυρίευσαν ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν Δύσιν ἐκυρίευσαν τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλατίαν, δηλαδὴ τὴν σημερινὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν. Εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Τὸ ἐκτεταμένον αὐτὸ κράτος ὠνομάσθη **Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία**.

Αὐτὰ ἔγιναν εἰς τὰ 200 χρόνια ποὺ προηγήθησαν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ρωμαῖος στρατιώτης.

3. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ρώμην

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν, ὅπως εἶδαμε, γενναῖοι στρατιῶται καὶ κανεῖς δὲν ἠμπόρεσε ν' ἀντισταθῆ εἰς τὴν ὁρμὴν των. Ὑπέταξαν πολλοὺς λαοὺς ἀκόμη καὶ τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ ἀνώτεροι εἰς τὸν πολιτισμὸν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὅμως οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχαν μεγάλην ἀνάπτυξιν. Δὲν καταλάβαιναν πολὺ ἀπὸ γράμματα καὶ ἀπὸ τέχνας.

Ὅταν ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, εὗρον ἐκεῖ μεγάλον πολιτισμὸν. Πολλὰ χρόνια πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστὸς, οἱ Ἕλληνες εἶχαν πόλεις μεγάλας, ἐλεύθερον πολίτευμα, ἔκτιζαν ὠραίους

Χάρτης Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας

ναοὺς καὶ θέατρα, ἔκαμναν θαυμάσια ἀγάλματα, ἔγραφαν ἐξαιρέτα βιβλία. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ τὸν καιρὸν μάλιστα ποῦ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον ἰδρύθησαν τὰ ἑλληνικὰ κράτη; τὰ βασίλεια τῶν Διαδόχων, ὅλη ἡ Ἀνατολή ἐπῆρε τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἦσαν πλούσιοι μεγαλοπόλεις, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Πέργαμος. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦσαν ἡ Κόρινθος, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἄλλαι.

Οἱ Ρωμαῖοι, λοιπόν, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, εἶδαν μὲ ἀπορίαν ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα πράγματα. Τοὺς ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἡ κομψὴ καὶ ἀναπαυτικὴ κατοικία, ἡ ἐπίπλωσις, τὰ ἐνδύματα, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς. Οἱ Ρωμαῖοι ἠρπαζαν ὅ,τι ὠραῖον εὗρισκαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τὸ μετέφεραν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἀργότερα προσεπάθησαν νὰ μιμηθοῦν τοὺς Ἕλληνας. Ἦρχισαν νὰ κτίζουν πλουσίας καὶ ὠραίας κατοικίας, νὰ τὰς στολίζουν, νὰ φοροῦν λεπτὰ καὶ κομψὰ ἐνδύματα, νὰ κάμνουν μαρμαρίνους ναοὺς διὰ τοὺς θεοὺς των. Ἠγάπησαν ἐπίσης τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Πολλοί πλούσιοι Ρωμαῖοι ἔπαιρναν Ἑλληνας διδασκάλους εἰς τὰ παιδιὰ των ἢ τὰ ἔστελλαν νὰ σπουδάσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ρόδον καὶ ἄλλας πόλεις ἦσαν ἀνώτερα σχολεῖα, ὅπως τὰ σημερινὰ Πανεπιστήμια. Εἰς αὐτὰ οἱ Ρωμαῖοι ἐμάθθαναν ἑλληνικὰ καὶ ἐδιάβαζαν ἑλληνικὰ βιβλία. Προσεπάθουν νὰ γράψουν καὶ αὐτοὶ ὅμοια εἰς τὴν γλῶσσάν των, εἰς τὴν *λατινικὴν*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐξεπλώθη εἰς ὅλον τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, εἰς τοὺς Γάλλους, τοὺς Ἰσπανοὺς, τοὺς Γερμανοὺς. Ἔνας Ρωμαῖος ποιητὴς εἶπεν : «*Ἡ Ἑλλάς νικημένη ὑπέταξε τὸν ἄγριον κατακτητὴν*».

4. Διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν

Οἱ λαοὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἦσαν εἰδωλολάτραι ἔκτος τῶν Ἰουδαίων. Ὁ κάθε λαὸς ἐλάτρευε τοὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του. Οἱ Ρωμαῖοι ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν τῶν ὑποδούλων λαῶν. Ἔδειξαν δηλαδὴ *ἀνεξιθρησκείαν*.

Ἀργότερον ὅμως ἔγινε μεγάλη μεταβολή. Εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν διεδόθη νέα θρησκεία, ὁ *Χριστιανισμὸς*. Τὴν νέαν θρησκείαν ἐδίδαξεν ὁ *Ἰησοῦς Χριστός*.

Ὁ *Ἰησοῦς* ἐγεννήθη εἰς τὴν *Ἰουδαίαν*, ὅταν αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης ἦτο ὁ *Αὔγουστος* καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐξουσίαζαν τὴν Ἰουδαίαν. Ἐδίδασκεν ὅτι ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους ὡς πατέρας. Οἱ ἄνθρωποι, ἔλεγεν, εἶναι ὅλοι ἀδελφοὶ καὶ ἐνώπιον Θεοῦ δὲν χωρίζονται εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους, εἰς πλουσίους καὶ πτωχοὺς, εἰς Ἑλληνας καὶ βαρβάρους. Εἰς ὅλον τὸν κόσμον πρέπει νὰ βασιλεύῃ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη. «*Ἐλᾶτε εἰς ἐμένα, ἔλεγεν, οἱ κουρασμένοι καὶ οἱ πεινασμένοι καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω*».

Οἱ ἄνθρωποι ἤκουσαν μὲ ἀνακούφισιν τὴν φωνὴν Του. Ἐπίστευσαν ὅτι μὲ τὰ παραγγέλματά Του γίνονται καλύτεροι εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ εἰς τὸν ἄλλον θὰ εὔρουν τὴν εὐτυχίαν των. Ἄλλ' οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων τὸν ἐζήλευσαν καὶ τὸν κατήγγειλαν εἰς τὸν ρωμαῖον διοικητὴν τῆς Ἰερουσαλήμ, ὁ ὁποῖος τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον μὲ σταύρωσιν.

Ὁ Αὔγουστος

Οί μαθηταί τοῦ Ἰησοῦ καί ὄσοι ἐπίστευαν εἰς Αὐτόν ἐκράτησαν εἰς τήν ψυχὴν τῶν ζωντανῆν τὴν διδασκαλίαν Του καὶ ἐφρόντισαν νὰ τὴν διαδώσουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ **Ἀπόστολοι**. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔδειξαν μεγάλον ζῆλον, ὅπως ὁ Πέτρος, ὁ Ἀνδρέας, ὁ Ἰωάννης. Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ εἰργάσθη μὲ ἰδιαίτερον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἦτο ὁ Ἀπόστολος **Παῦλος**.

Οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ διεκρίθησαν ἀμέσως ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὴν καλωσύνην των. Δὲν ἐσύχναζαν εἰς τὰ θέατρα ποὺ τότε ἦσαν ἀπάνθρωπα, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἐβαζαν ἀνθρώπους νὰ μονομαχοῦν ἢ νὰ παλεύουν μὲ ἄγρια θηρία. Συνηθροίζοντο κρυφὰ καὶ ἤκουον νὰ τοὺς ἐξηγοῦν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ἔτρωγαν ὅλοι μαζύ, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ὁ ἕνας ἐβοήθει τὸν ἄλλον. Τὰς συγκεντρώσεις αὐτὰς τὰς ἔλεγαν **ἀγάπας**. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγιναν αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες, τὰς ὁποίας ὠνόμασαν **ἐκκλησίας**.

Αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἰδρύθησαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἀργότερα ἐγιναν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

5. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας

Οἱ μαθηταί τοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξαν μὲ ζῆλον τὴν διδασκαλίαν Του. Ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος ὑπέβη ὅλους ἦτο ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ ἐγένινεν ὁ θερμότερος κηρῦξ Του. Ἐκαμε μεγάλας περιουσίας διὰ νὰ κατηχήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Ἰουδαῖος ὁ ἴδιος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν **Ταρσὸν** τῆς Κιλικίας, ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν. Ἐδρασε μὲ ἐπιτυχίαν εἰς τὴν Δαμασκόν, τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Μ. Ἀσίαν. Περιῆλθε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ ἐπίσκεψίς του εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ ὁποία ἐγινε τὸ ἔτος 50 μ.Χ. Ὁμίλησεν εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον καὶ εἶπεν : «Ἀθηναῖοι, εἴσθε ἀνθρώποι εὐσεβεῖς καὶ θεοφοβούμενοι. Εἶδα πολλὰ ἀφιερώματα εἰς τοὺς θεοὺς περιερχόμενος τὴν πόλιν σας. Μεταξὺ αὐτῶν εἶδα καὶ ἕνα βωμὸν ἀφιερωμένον «Εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν». Αὐτὸν ποὺ προσκυνεῖτε χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζετε, ἔρχομαι ἐγὼ νὰ σας τὸν κηρύξω. Ὁ Θεὸς ποὺ ἔπλασε τὸν κόσμον καὶ ὅσα εἶναι μέσα εἰς αὐτόν, αὐτὸς ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς δὲν κατοικεῖ μέσα εἰς ἀγάλματα κατασκευασμένα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων οὔτε ὁμοιάζει μὲ χρυσοῦν ἢ ἄργυρον ἢ μάρμαρον. Εἶναι παντοδύναμος καὶ παραγγέλλει ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα νὰ μετανοήσουν οἱ ἀνθρώποι. Διότι θὰ ἀναστήσῃ καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ θὰ κρίνῃ ὅλους».

Μερικοὶ τότε ἐπίστευσαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἕνας Ἀρεοπαγίτης ὀνομαζόμενος **Διονύσιος**.

6. Οἱ Ἕλληνες δέχονται τὸν Χριστιανισμόν

Ἀπὸ τοὺς πρώτους οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ λαὸς κυρίως ἐπίστευσε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων καὶ μὲ τὸν καιρὸν πολλοὶ λόγοι Ἕλληνες ἐγέναν Χριστιανοὶ καὶ εἰργάσθησαν μὲ ζῆλον διὰ νὰ στερεώσουν τὴν νέαν θρησκείαν. Ἦλθαν ἔπειτα τὰ παιδιὰ τῶν Χριστιανῶν, ποὺ ἐμορφώθησαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἔβαλαν ὅλον τὸν ζῆλον των νὰ ὑποστηρίξουν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀπέκτησε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον πολὺ μεγαλυτέραν δύναμιν.

Οἱ λόγοι Ἕλληνες ἔγραψαν βιβλία, διὰ ν' ἀποδείξουν εἰς τοὺς μορφωμένους ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ θρησκεία. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐβοήθησε νὰ διαδοθῇ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, διότι ἦτο πολὺ γνωστὴ εἰς ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν. Εἰς αὐτὴν ἔγραψαν τὰς ἐπιστολάς των οἱ Ἀπόστολοι. Εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν τὰ Εὐαγγέλια. Ἀργότερα, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔγραψαν τὰ συγγράμματά των.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐβοήθησε πολὺ νὰ διαδοθῇ ὁ Χριστιανισμὸς, διότι οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι εἰς ὅλας τὰς χώρας ἤξευραν τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἤμποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὰ βιβλία, ποὺ ἦσαν γραμμένα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τοὺς ἱεροκῆρυκας τοὺς ὀμιλοῦντας εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν.

7. Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν — Οἱ Μάρτυρες

Ὁ χριστιανισμὸς ἐπρόκοψε καὶ διεδόθη πολὺ γρήγορα. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀηδιάσει τὴν παλαιὰν θρησκείαν. Δὲν ἐπίστευαν εἰς τοὺς πολλοὺς θεοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν τοὺς ἔδιναν παρηγορίαν καὶ οὔτε ἐλάφρυναν τὸν πόνον των, ἐνῶ ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἦλθεν ὡς παρηγορία, ὡς ἀνακούφισις εἰς τοὺς πτωχοὺς, τοὺς κατατρεγμένους, ποὺ ἐστέναζαν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ζωῆς των καὶ τὴν ἀδικίαν τῶν δυνατῶν. Ἀπρηθύνετο μὲ στοργὴν εἰς τοὺς μικροὺς καὶ ταπεινοὺς καὶ ἐδίδασκεν ὅτι αὐτοὶ εὐκολώτερα θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν παρὰ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ δυνατοί. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ὁ λαὸς ἤκουσε μὲ συγκίνησιν τὴν νέαν διδασκαλίαν καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν. Εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς μεγάλης Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρχαν Χριστιανοί, ποὺ ἔζων ἠνωμένοι ἀδελφικά.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἄφηναν τοὺς ὑπηκόους των νὰ ἔχουν ὅποια θρησκείαν ἤθελαν καὶ μέσα εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἔζων εἰρηνικὰ ὅλοι αἱ θρησκεῖαι. Εἶχον ἐννοήσει, ὅτι μόνον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν εἰς τὸ κράτος των.

Κατ' ἀρχάς δὲν ἔδωσαν σημασίαν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Ἀργό-

‘Ο Νέρων καίει τὴν Ρώμην.

τερον ὅμως, δταν εἶδαν νὰ διαδίδεται καὶ ν’ ἀποκτᾶ πολυαριθμοὺς ὁπαδοὺς, ἀνησύχησαν, διότι οἱ πιστοὶ τῆς νέας θρησκείας ἔπαυσαν νὰ δέχονται τὸν αὐτοκράτορα ὡς θεόν. Εἶχαν ἐπίσης τὴν ὑποψίαν μήπως οἱ χριστιανοὶ ἠνωμένοι μὲ τὴν πίστιν τῶν ἐπαναστατήσουν.

Ἐχθροὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἦσαν οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων καθὼς καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ὅσοι γενικῶς ἔζων ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν πολλῶν θεῶν, ὅσοι π. χ. κατεσκευάζαν ἀγάλματα, οἱ μάντις κλπ. Αὐτοὶ ἐσυκοφάντησαν μὲ κάθε μέσον τὴν νέαν θρησκείαν. “Ὅ,τι κακὸν ἐγίνετο, τὸ ἐπέρριπτον εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐξήγειραν τὸν λαὸν ἐναντίον τῶν.

Πρῶτος ἤρχισε τὸν διωγμὸν ὁ μανιακὸς αὐτοκράτωρ Νέρων, πὺ διὰ νὰ διασκεδάσῃ, ἔκαυσε τὴν Ρώμην καὶ εἶπεν ὅτι τὴν ἔκαυσαν οἱ Χριστιανοί. Ἔγιναν πολλοὶ διωγμοὶ εἰς διαφόρους ἐποχάς. Οἱ σπουδαιότεροι εἶναι δέκα.

Κατὰ τὰς σκληρὰς αὐτὰς δοκιμασίας οἱ Χριστιανοὶ ἔδειξαν μεγάλου θάρρους καὶ ὑπέφεραν μὲ πίστιν καὶ μὲ ἡρωισμόν τὰ βασανιστήρια καὶ πολλοὶ ἐθυσιάσθησαν διὰ τὴν πίστιν τῶν. Αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία τοὺς ὠνόμασε *μάρτυρας*. Τὸ θάρρος καὶ ἡ πίστις τῶν μαρτύρων ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν. Πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν βλέποντες τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Χριστιανῶν. Οἱ διωγμοὶ διήρκεσαν 250 περίπου χρόνια, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρουν νὰ σταματήσουν τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

1. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος

Εἰς τὸ τέλος τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος ἕνας σπουδαῖος αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης, ὁ **Διοκλητιανός**, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυβερνήσῃ μόνος τὴν ἀπέραντον Αὐτοκρατορίαν, ἐπῆρεν ἕνα βοηθόν, ἕνα συνάρχοντα, ὅπως λέγουν. Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἄρχοντας ἔμενεν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὁ ἄλλος εἰς τὴν Δύσιν. Ἀργότερα οἱ δύο αὐτοκράτορες ἐπῆραν ἀπὸ ἕνα βοηθόν. Τὸ κράτος εἶχε τώρα τέσσαρας κυβερνήτας. Κατὰ τὰ 300 μ.Χ. ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο ὁ **Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρός**, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν σημερινὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν. Τοῦ Κωνσταντῖνου υἱὸς ἦτο ὁ **Κωνσταντῖνος**, πού ἀργότερα ἐδοξάσθη καὶ ὠνομάσθη **Μέγας**.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε μῆτέρα χριστιανήν, τὴν **Ἀγίαν Ἐλένην**. Αὐτὴ τὸν ἔκαμε νὰ ἀγαπήσῃ τὴν νέαν θρησκείαν. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος, ὡς ἐξυπνος πολιτικός, παρετήρησεν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε μεγάλην δύναμιν μέσα εἰς τὸ κράτος.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ στρατὸς ἔκαμεν αὐτοκράτορα τὸν Κωνσταντῖνον. Τὸ κράτος ἦτο τότε ἄνω κάτω. Οἱ αὐτοκράτορες ἔκαμαν πόλεμον μετὰξὺ των. Ἕνας ἀπὸ αὐτοῦς, ὁ **Μαξέντιος**, πού εἶχεν ἔδραν τὴν Ρώμην, ἠθέλησε νὰ κτυπήσῃ τὸν Κωνσταντῖνον, διὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὴν χώραν. Ὁ Κωνσταντῖνος, διὰ νὰ τὸν προλάβῃ, ἐπροχώρησε μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἦτο ὅμως ἀνήσυχος, διότι εἶχεν ὀλίγον στρατόν.

Ἐκεῖ πού ἐπροχώρει, εἶδεν ἔξαφνα τὸ μεσημέρι ἕνα φωτεινὸν σημεῖον εἰς τὸν οὐρανόν, πού εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὰ γράμματα: **«Ἐν τούτῳ νίκα»**. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπρόσταξε καὶ ἔκαμαν μίαν σημαίαν μὲ ἕνα σταυρὸν καὶ ἐπάνω τὸ μονόγραμμα τοῦ

Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νικαίας

μεγάλην συμπάθειαν πρὸς τὴν Ρώμην, διότι ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατία τῆς ἔμενε πιστὴ εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν καὶ δὲν ἠγάπα τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἀφοῦ ἐγύρισε πολλὰ μέρη, ἐξέλεξε μίαν θέσιν εἰς τὸν Βόσπορον, ἐκεῖ ποῦ ἦτο τὸ Βυζάντιον, ἡ παλαιὰ ἑλληνικὴ ἀποικία, τὴν ὅποιαν ἔκτισαν πρὸ Χριστοῦ οἱ Μεγαρεῖς. Ἐκεῖ ἔκτισε τὴν νέαν πόλιν. Χιλιάδες στρατιῶται εἰργάσθησαν, διὰ νὰ οἰκοδομήσουν ἓνα ὑψηλὸν καὶ δυνατὸν τεῖχος μὲ πολλοὺς πύργους, ἀπὸ τὴν Προποντίδα, δηλαδὴ τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ, ὅπως λέγομεν σήμερα, ἕως τὸν Κεράτιον Κόλπον.

Μέσα εἰς τὸ τεῖχος αὐτὸ ἔκτισε τὴν Πόλιν. Τὴν ἐστόλισε μὲ ὠραῖα κτίρια, ἔκαμε πλατείας καὶ δρόμους μεγάλους καὶ ἔφερεν ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις σπουδαῖα καλλιτεχνήματα.

Τὸ 330 μ.Χ. ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια. Ὁ Κωνσταντῖνος μετέφερεν ἐκεῖ τὴν πρωτεύουσάν του. Ἡ νέα πόλις ὠνομάσθη **Νέα Ρώμη** καὶ ἀργότερα **Κωνσταντινούπολις**, πρὸς τιμὴν τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐγίνε μεγάλη καὶ ὀνομαστὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν. Κατόπιν δι' εὐκολίαν τὴν εἶπαν μονάχα **Πόλιν**.

Ἡ θέσις τῆς εἶναι ἐξαιρετικὴ. Εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, εἶναι κατάλληλη νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ τὰς δύο ἡπείρους καὶ νὰ μαζεύῃ τὰ πλοῦτή των.

3. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νικαίας

Εἰς τὰ χρόνια τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Χριστιανισμὸς ἐνίκησε τὴν εἰδωλολατρίαν. Μεγάλην ὄμως ἀφορμὴν εἰς φιλονικίας ἔδωκεν ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου. Ἐνας πολὺ μορφωμένος ἱερεὺς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁ **Ἄρειος**,

όπεστήριζεν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, πὺ παραδέχεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, Υἱὸς καὶ ὄχι δημιούργημα τοῦ Πατρὸς.

Ὁ Ἄρειος εὗρε πολλοὺς ὁπαδοὺς. Ἦρχισαν αἱ φιλονικίαι, καὶ ἦτο κίνδυνος νὰ χωρισθῇ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκάλεσε τότε τοὺς ἐπισκόπους εἰς σύνοδον, διὰ νὰ λύσουν τὴν διαφοράν.

Εἰς τὰ 325 μ. Χ. συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας 318 ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς αὐτοκρατορίας. Πρῶτος ὠμίλησεν ὁ Κωνσταντῖνος καὶ συνέστησεν εἰς τοὺς ἱερωμένους νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν πιστῶς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ἔγινε ζωηρὰ συζήτησις.

Ἐνας νέος διάκονος τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀθανάσιος, ἐπολέμησε μὲ μεγάλην εὐγλωττίαν τὸν Ἄρειον. Τὸ συνέδριον κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ συνέταξεν ἑπτὰ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα διακηρύττουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεός, ὁμοῖος μὲ τὸν Πατέρα.

4. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως — ὁ Μέγας Θεοδόσιος

Αἱ θρησκευτικαὶ ταραχαὶ δὲν ἔσταμάτησαν καὶ μετὰ τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας. Οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶχαν μεγάλο ἐνδιαφέρον διὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ὅλος ὁ κόσμος, ὄχι μόνον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λόγιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ συνεζήτουν μὲ πάθος διὰ τὰ θεολογικὰ ζητήματα. Ἐμάλwan, ἐχωρίζοντο εἰς κόμματα καὶ πολλακίς ἐδημιουργοῦντο ταραχαὶ καὶ στάσεις.

Ἐντὸς ὀλίγου ἀνεφάνη ἄλλη αἵρεσις. Ἀρχηγὸς ἦτο τῶρα ὁ Μακεδόσιος, Ἔγιναν νέαι ταραχαί. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου, πὺ δὲν ἦσαν πολὺ ἱκανοὶ αὐτοκράτορες, δὲν κατῶρθωσαν νὰ περιορίσουν τὸ κακόν. Τὸ κράτος ἐκινδύνευε πολὺ, διότι τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἕνας πολεμικὸς λαός, οἱ Γότθοι, διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ ἔκαμαν ἐπιδρομὴν εἰς διάφορα μέρη τῆς αὐτοκρατορίας.

Δὲν ἤργησεν ὁμως ν' ἀνεβῆ εἰς τὸν θρόνον ἕνας ἱκανὸς αὐτοκράτωρ, ὁ Θεοδόσιος. Αὐτὸς κατῶρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Γότθους καὶ μὲ κάθε μέσον ἐπροστάτευσε τὴν Ὀρθοδοξίαν. Εἰς τὰ 381 μ. Χ. ἐκάλεσε τὴν Δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αὐτὴ κατεδίκασε τὸν Μακεδόσιον καὶ τὴν αἵρεσίν του καὶ προσέθεσε τὰ πέντε τελευταῖα ἄρθρα εἰς τὰ ἑπτὰ τῆς Νικαίας. Τοιοῦτοτρόπως συνεπληρώθη τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

Ὁ Θεοδόσιος ἦτο σπουδαῖος αὐτοκράτωρ. Ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴν τῶν βαρβάρων καὶ ἐτακτοποίησε τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Διὰ τοῦτο τὸν ὠνόμασαν *Μέγαν*.

5. Οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας

Μὲ τὸν καιρὸν πολλοὶ μαθηταὶ τῶν φιλοσόφων ἔγιναν Χριστιανοὶ καὶ πολλὰ τέκνα τῶν Χριστιανῶν ἐμορφώθησαν εἰς τὴν ἀρχαίαν σοφίαν καὶ ἔγιναν σπουδαῖοι λόγιοι. Αὐτοὶ ὑπεστήριξαν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ συγγράμματα.

Τὸν 4ον αἰῶνα ἐφάνησαν σημαντικώτατοι ἄνδρες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οἱ ὅποιοι ἐλάμπρυναν τὰ Χριστιανικὰ γράμματα. Αὐτοὺς οἱ Χριστιανοὶ ὠνόμασαν *Μεγάλους Διδασκάλους* καὶ *Πατέρας τῆς ἐκκλησίας*.

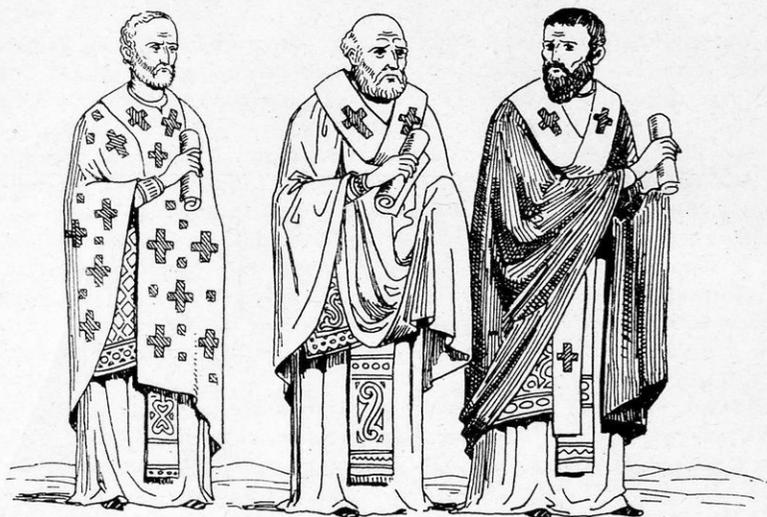
Ἔνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ *Ἅγιος Ἀθανάσιος*, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε φοβερὸς ἀντίπαλος τοῦ Ἀρείου εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας. Ὑπεστήριξεν, ὅπως εἶδαμε, μὲ ζῆλον καὶ εὐγλωττίαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀθανάσιος ἔγινεν ἀργότερον ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα καὶ ἔγινεν ὀνομαστός. Κατεδιώχθη ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ὑπέστη πολλά.

Ἄλλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ *Μέγας Βασίλειος*, ὁ *Γρηγόριος Ναζιανζηνός* καὶ ὁ *Ἰωάννης Χρυσόστομος*, οἱ ὅποιοι ἔζησαν τὸν 4ον μ.Χ. αἰῶνα καὶ λέγονται *Μεγάλοι Πατέρες* καὶ *Τρεῖς Ἱεράρχαι*. Οἱ δύο πρῶτοι ἔσπούδασαν μαζὺ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ *Βασίλειος* ἦτο ἀπὸ πλουσίαν ἰκογένειαν τῆς Καισαρείας καὶ ἐσπούδασε ρητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Ἐγίνεν Ἐπίσκοπος εἰς τὴν πατρίδα του Καισαρείαν καὶ διέπρεψε μὲ τὴν ρητορικὴν του καὶ μὲ τὰ ἐξαιρέτα συγγράμματά του. Ἐκτίσεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του μονὰς καὶ νοσοκομεῖα καὶ παρεκίνησε τοὺς νέους νὰ μορφώνωνται μὲ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων. Ὁ Βασίλειος ἦτο σοβαρὸς καὶ ἐπιβλητικὸς. Ὅλοι ἔτρεφαν μὲγάλον σεβασμὸν δι' αὐτόν. Ἀπέθανε πολὺ νέος, μόλις 49 ἐτῶν.

Ὁ ἀγαπητὸς φίλος τοῦ *Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός* ἦτο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν Καίσαροκίαν καὶ ἐσπούδασε ρητορικὴν, διεκρίθη δὲ μὲ τὴν εὐγλωττίαν του. Εἶχε ψυχὴν λεπτήν καὶ εὐαίσθητον καὶ συνθέσεν ὠραῖα ποιήματα. Ἐγίνε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Διεκρίθη ἰδιαιτέρως διότι ὑπεστήριξε διὰ τοῦ λόγου του τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας περὶ Θεοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διὰ τοῦτο τὸν ὠνόμασαν *Θεολόγον*.

Ὁ *Ἰωάννης Χρυσόστομος* ἦτο νεώτερος ἀπὸ τοὺς δύο καὶ ἐγεννήθη εἰς τὴν *Ἀντιόχειαν*. Φύσις ζωηρά, πλήρης θέρμης καὶ εὐγλωττίας εἰς τὴν ὁμιλίαν του. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ρῆτωρ τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ὁ Δημοσθένης τοῦ ἀρχαίου. Διὰ τὴν εὐγλωττίαν του ἀκριβῶς αὐτὴν τὸν ὠνόμασαν Χρυσόστομον, εἶπαν δηλαδὴ ὅτι ἔχει «χρυσὸ στόμα». Ἐγίνε Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὰ κηρύγματά του κατεφέρετο κατὰ τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοκίας ἐξωρίσθη εἰς τὰ βάθη τῆς Μ. Ἀσίας καὶ κατόπιν εἰς Ἀρμενίαν, ὅπου ἀπέθανεν ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας εἰς ἓνα μικρὸν χωρίον. Τὰ κηρύγματά του, ποὺ διεσώθησαν μέχρι σήμερον, εἶναι ἀξιοθαύμαστα.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἦτο μεγάλη καί, ὅπως λέγει τὸ τροπάριον, οἱ σπουδαῖοι Πατέρες ἐστάθησαν «τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς οἰκουμένης».

6. Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία

Ὁ Θεοδόσιος εἶναι ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ὁ ὁποῖος ἐξουσίασεν ὀλόκληρον τὴν αὐτοκρατορίαν.

Ὅταν ἀπέθανε τὸ 395 μ. Χ. τὸ κράτος διηρέθη εἰς δύο, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀπὸ τότε δὲν ἠνώθη πλέον.

Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του, ὁ Ἀρκάδιος, ἔλαβε τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, ὁ ἄλλος τὰς δυτικάς. Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Δυτικὴ τὴν Ρώμην.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, τὸν 4ον καὶ 5ον αἰῶνα, ἐγίνε μεγάλη ἀναστάσις εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Πολλοὶ λαοί, κυρίως Γερμανοί, διέβησαν τὰ σύνορα, τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Ρῆνον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὴν ἀναταραχὴν αὐτὴν τὴν ὀνομάζομεν Μεγάλῃν Μετανάστευσιν τῶν λαῶν. Ἀπ' αὐτὴν κατεποντίσθη ἡ Δυτικὴ Αὐτοκρατορία. Γερμανοὶ πολεμισταὶ κατέλαβον τὸ 476 μ.Χ. τὴν Ρώμην καὶ κατέλυσαν τὸ κράτος.

Τὸ 476 εἶναι τὸ τέλος τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ ἀρχὴ τῆς Μεσαιωνικῆς.

Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία ἔπαθε καὶ αὐτὴ συμφοράς ἀπὸ τὴν Μετανάστευσιν. Κατώρθωσεν ὅμως νὰ κρατηθῆ. Ὁργανώθη μὲ τὸν καιρὸν, ἔζησεν ἀκόμη χίλια περίπου χρόνια καὶ ἔκαμε πολλὰ καὶ ἀξιόλογα.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν ἐπίσημος γλῶσσα ἦτο ἡ λατινικὴ. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακολουθήσῃ, διότι εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς ἐπεκράτουν οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἦτο ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων.

Μὲ τὸν καιρὸν ἐκυριάρχησεν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγινεν ἡ ἐπίσημος γλῶσσα καὶ τὸ κράτος ἔλαβε μορφήν ἑλληνικὴν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ἔγινεν ἑλληνικὴ, ἔζησε δὲ καὶ ἔδρασε χίλια περίπου χρόνια.

Τὰ χίλια αὐτὰ χρόνια τὰ λέγομεν *Μέσους χρόνους* ἢ *Μεσαίωνα*. Δι' αὐτὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν τὴν λέγομεν *Μεσαιωνικὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν* ἢ καὶ *Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν*.

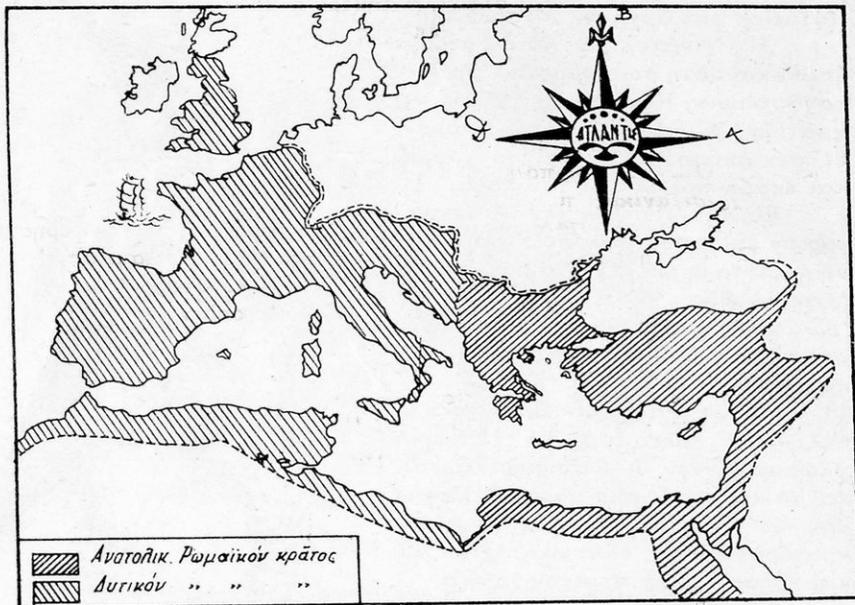
Ἡ Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ ἢ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 476 ἕως τὸ 1453 μ.Χ., τὸ ἔτος δηλαδὴ ποῦ οἱ Τοῦρκοι ἐκυριεύσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

7. Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἢ Μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν τώρα χριστιανοὶ καὶ ἠνωμένοι ὅλοι μαζὺ εἰς ἓνα κράτος, εἰς μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἡ ὁποία εἶχε πρωτεύουσαν τὴν μεγάλην, τὴν πλουσίαν καὶ ὀνομαστὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ αὐτοκρατορία, τὰς καλὰς ἐποχάς, ἐξουσίαζε τὴν Βαλκανικὴν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον. Ἐπὶ ἓνα διάστημα ἐξουσίασε τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἕνα μέρος τῆς Ἰσπανίας καὶ τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν. Ἦτο πολυάνθρωπος, πλουσία, δυνατὴ καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὑπῆρξεν ἡ πλέον προωδευμένη χώρα τῆς οἰκουμένης. Εἶχε μεγάλας πόλεις, σχολεῖα, λογίους, σοφοὺς. Ἡ Κωνσταντινούπολις

Γερμανὸς στρατιώτης

Χάρτης χωρισμού Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

Ἡ Βυζαντινὴ Αυτοκρατορία

είχεν ανωτάτην σχολήν, όπως τὰ σημερινά πανεπιστήμια. Είς αὐτὴν ἐδιδάσκοντο ὅλαι αἱ γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ ἀνώτατον αὐτὸ ἐκπαιδευτήριον ὠνομάζετο **Πανδιδακτήριον**.

Ἡ αὐτοκρατορία διεκρίνετο μὲ τοὺς δρόμους, τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, τὰ ἔργα τέχνης. Εἶχε τὸν καλύτερον στρατὸν τῆς ἐποχῆς, τὸν δυνατώτερον στόλον, πολεμικὸν καὶ ἐμπορικὸν, καὶ ἦτο πρώτη εἰς τὸ ἔμπόριον. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔλαβε μορφήν χριστιανικὴν καὶ ἔγινεν **ἑλληνοχριστιανικὸς** πολιτισμὸς. Εἰς τὸ Βυζάντιον δηλαδὴ διετηρήθη ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ παράδοσις καὶ προσηρμόσθη εἰς τὴν νέαν θρησκείαν.

Οἱ Ἕλληνες ἔζησαν περισσότερον ἀπὸ 1000 χρόνια μέσα εἰς αὐτὴν τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀπὸ τοῦ θανάτου δηλαδὴ τοῦ Θεοδοσίου καὶ τοῦ ὀριστικοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Αὐτοκρατορίαν μέχρι τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς Τούρκους (395 — 1453 μ.Χ.).

Τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὀνομάζουν Ἱστορίαν τοῦ **Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ**, διότι ἐκτυλίσσειται μεταξὺ δύο ἐποχῶν, τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας. Τὴν λέγουν ἐπίσης καὶ **Βυζαντινὴν**, διὰ τὸν λόγον ποὺ γνωρίζομεν. Τὴν λέγομεν ἐπίσης **Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν**.

ΣΤΕΡΕΩΝΕΤΑΙ Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

1. 'Ο 'Ιουστινιανός (527 - 565)

Ἐπέρασαν περισσότερα ἀπὸ 100 χρόνια μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν Δυτικὴν. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἡ αὐτοκρατορία τῆς Ἀνατολῆς εἶδε δυσκόλους στιγμὰς καὶ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ. Κατῶρθωσεν ὅμως νὰ σωθῆ καὶ τὸν βον αἰῶνα εἶχε σπουδαῖον αὐτοκράτορα τὸν *'Ιουστινιανόν*.

Ὁ 'Ιουστινιανὸς ἀνήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸ 527, κατὰ τὴν ἀρχὴν δηλαδὴ τοῦ βου αἰῶνος μ. Χ., καὶ ἐβασίλευσεν ἕως τὸ 565, δηλαδὴ 38 ἔτη. Ἦτο ἄνθρωπος σοβαρὸς καὶ πολὺ ἐργατικὸς. Ἀντελαμβάνετο ὅτι τὸ νὰ εἶναι κανεὶς αὐτοκράτωρ σημαίνει νὰ ἔχη φροντίδας καὶ ὑποχρεώσεις καὶ ὄχι νὰ περνᾷ εὐχάριστα τὴν ζωὴν του. Εἶχε, πρὸ παντός, τὸ ἐξαιρετικὸν προτέρημα νὰ ἐκλέγη τὸν κατάλληλον ἄνθρωπον διὰ τὴν κάθε θέσιν. Κατῶρθωσε νὰ εὕρῃ ἱκανωτάτους διοικητάς, στρατηγούς, νομομαθεῖς, καλλιτέχνας, πού τὸν ἐβοήθησαν πολὺ εἰς τὸ ἔργον του καὶ ἐδόξασαν τὴν βασιλείαν του.

Ὁ 'Ιουστινιανὸς ἐπῆρε γυναῖκα ἀπὸ χαμηλὴν κοινωνικὴν θέσιν, τὴν *Θεοδώραν*. Ὁ πατέρας τῆς ἔτρεφεν ἄγρια θηρία, ἀπὸ αὐτὰ πού παίζουσαν εἰς τὸν ἵπποδρομον. Καὶ ἡ Θεοδώρα ἦ ἴδια ἔπαιζεν εἰς τὸ θέατρον. Ὁ

Ὁ 'Ιουστινιανός

Ίουστινιανός τὴν ἠγάπησε, τὴν ἐνουμφεύθη καὶ τὴν ἔκαμε βασίλισσαν. Ὅταν ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἡ Θεοδώρα ἐφάνη πολὺ ἀξία. Ἐνίοτε ἦτο τολμηροτέρα καὶ περισσότερον ἀποφασιστικὴ ἀπὸ τὸν Ίουστινιανόν.

Εἶχαν καὶ οἱ δύο μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸ ἀξίωμα τῶν καὶ διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ Ίουστινιανός ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς αὐτοκράτορα ὀλοκλήρου τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐπίστευεν ὅτι αἱ δυτικαὶ ἐπαρχίαι τοῦ εἶχαν χαθῆ προσωρινῶς μόνον καὶ ὅτι θὰ τὰς κατελάμβανε καὶ πάλιν ὁ ἴδιος. Δι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ σχηματίσῃ στρατόν, νὰ ἐτοιμασθῇ. Ἡ Θεοδώρα πάλιν ἐπρόσεχε πολὺ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς Αὐτοκρατορίας.

2. Ἡ «Στάσις τοῦ Νίκα» (532)

Εἰς τὸν Ἰππόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγίνοντο τακτικὰ ἀρματοδρομίαι καὶ ὁ λαὸς τὰς παρηκολούθει μὲ πάθος. Οἱ ἀγωνισταὶ ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο κυρίως φατρίας, τοὺς *Πρασίνους* καὶ τοὺς *Βενέτους* (γαλάζιους), ποὺ διεκρίνοντο ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας τοῦ ἠνιόχου. Ὁ λαὸς ἐπίσης ἦτο χωρισμένος εἰς δύο κόμματα.

Οἱ ἀγωνισταὶ καὶ ὁ λαός, μέσα εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὴν σύγχυσιν, ἐσυνήθιζαν νὰ φωνάζουν τὰ παράπονά τῶν καὶ νὰ πετοῦν πειρακτικὰς φράσεις διὰ τοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους καὶ τὸν ἴδιον τὸν αὐτοκράτορα.

Εἰς μίαν ἵπποδρομίαν ἐνῶ ἦτο παρῶν ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ, οἱ ἀγωνισταὶ ὑπερέβησαν κάθε ὄριον. Ὅταν δὲ ὁ Ίουστινιανός ἠθέλησε νὰ ἐπιβληθῇ, ἐξέσπασε πραγματικὴ θύελλα εἰς τὸν Ἰππόδρομον. Πράσινοι καὶ Βένετοι ἠνώθησαν καὶ μὲ τὸ σύνθημα «Νίκα» ἐχύθησαν εἰς τοὺς δρόμους. Ὁ Ίουστινιανός ἔχασε τὸ θάρρος του, ὅταν εἶδεν ὅτι μεγάλο μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐτάχθη μὲ τοὺς στασιαστάς. Λέγουν δὲ ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ φύγῃ. Ἀλλὰ τὸν ἠμπόδισεν ἡ Θεοδώρα, ἡ ὁποία ἔδειξε μεγάλο θάρρος εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν. Ὁ ἰκανὸς στρατηγὸς *Βελισσάριος*, μὲ τὸν στρατόν ποῦ ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἐκτύπησε τοὺς στασιαστάς καὶ ὕστερα ἀπὸ τρομερὰν σφαγὴν ἢ ἐπανάστασις κατεπνίγη. Λέγεται, ὅτι 30 χιλιάδες νεκροὶ ἐκάλυψαν τὸν Ἰππόδρομον καὶ τοὺς δρόμους. Αὕτῃ εἶναι ἡ λεγομένη «*Στάσις τοῦ Νίκα*».

3. Πόλεμοι τοῦ Ίουστινιανοῦ

Ἀφοῦ ἡσύχασεν ὁ Ίουστινιανός καὶ ἔβαλε τάξιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀπεφάσισε ν' ἀνακτήσῃ τὰς ἐπαρχίας τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας, ποὺ τὰς εἶχαν κυριεύσει διάφοροι βάρβαροι.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἠμποδίσθη ἀπὸ τὸν Περσικὸν πόλεμον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας *Χοσρόης ὁ Α'* ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον του (528). Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε τέσσαρα χρόνια καὶ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐκτελέσῃ τὰ μεγάλα σχέδιά του. Ὁ Ίουστινιανός ἔκαμε

παραχωρήσεις εις τούς Πέρσας, διὰ νὰ ἔχη τὴν ἐλευθερίαν νὰ στρέψη τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν Δύσιν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς τὸ 533 ἐκτύπησε πρῶτα τοὺς Βανδάλους τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ Βάνδαλοι ἦσαν, καὶ αὐτοί, λαὸς γερμανικός. Ἐπέρασαν τὸν Ρήνον κατὰ τὴν Μεγάλην Μετανάστευσιν, κατήλθον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὕστερα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ κατέλαβαν μίαν πολὺ πλουσίαν καὶ προωδευμένην, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐπαρχίαν, τὴν σημερινὴν Τύνιδα, ἣ ὁποία εἶχε τότε πρωτεύουσαν τὴν ὀνομαστὴν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα πόλιν *Καρχηδόνα*. Οἱ κάτοικοι τῆς, χριστιανοί, ὠμίλουν τὰ λατινικὰ καὶ εἶχαν σπουδαίους λογίους. Ἐναντίον τῶν Βανδάλων ἔστειλεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον μὲ μικρὸν, ἀλλὰ πολὺ καλὰ ὄργανωμένον καὶ ὀπλισμένον στρατόν.

Ὁ Βελισσάριος ἐνίκησε τοὺς Βανδάλους, ἐκυρίευσέ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Καρχηδόνα, συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα τῶν *Γελίμερον* καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ κράτος τῶν Βανδάλων κατελύθη εἰς ὀλίγους μῆνας καὶ ἡ χώρα ἐγινε βυζαντινὴ ἐπαρχία. Ὁ Βελισσάριος ἐτέλεσε λαμπρὸν θρίαμβον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Μὲ τὴν ἴδιαν ὁρμὴν ὁ Βελισσάριος ἐκτύπησε τοὺς Γότθους τῆς Ἰταλίας. Ἄλλ' ἐδῶ τὰ πράγματα δὲν ἦσαν τόσο εὐκόλα. Ὁ Βελισσάριος ἐνίκησε τοὺς Γότθους καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα τῶν. Ἡ ἀντίστασις ὁμῶς τῶν Γότθων δὲν ἐξέλιπε. Τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἤρχισεν ὁ Βελισσάριος, τὸν ἐτελείωσεν ἄλλος σπουδαῖος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ *Ναρσῆς*. Ἡ Ἰταλία ὕστερα ἀπὸ μακροὺς πολέμους, πού διήρκεσαν 20 περίπου χρόνια, ἠλευθερώθη ἀπὸ τοὺς Γότθους καὶ ἐγένετο ἐπαρχία τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἐπίσης κατῶρθωσαν οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νὰ κατακτήσουν ἕνα μέρος τῆς νοτίου Ἰσπανίας καὶ τὸ ἦνωσαν μὲ τὸ κράτος.

Μὲ τὰς νίκας αὐτὰς ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπραγματοποίησε τὸ σχέδιόν του. Τὸ κράτος του ἐδιπλασιάσθη, ἡ Μεσόγειος ἐγένετο ἑλληνικὴ θάλασσα καὶ ἐφάνη ὅτι ἀνέζησεν ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία εἰς τὴν παλαιάν της ἑκτασιν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Γότθων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ἀνησύχησεν ἀπὸ τὴν μεγάλην ἑκτασιν πού ἐλάμβανε τὸ κράτος τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν. Ἦρχισε τότε, τὸ 540, νέος πόλεμος μὲ τοὺς Πέρσας, ὁ ὁποῖος διήρκεσε περίπου εἴκοσι χρόνια. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἦτο τόσο εὐτυχὴς εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον.

Μὲ τὰς νίκας εἰς τὴν Δύσιν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκέρδισε μεγάλην δόξαν καὶ τὸ ὄνομά του ἠκούσθη παντοῦ. Οἱ πόλεμοι ὁμῶς ἐναντίον τῶν ἀπολιτίστων, ἀλλὰ μαχητικῶν καὶ τολμηρῶν λαῶν ἐξήντλησαν τὸν στρατόν του καὶ ἐκένωσαν τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους.

4. Ειρηνικά Έργα—Τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον

Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἔκαμε μόνον μεγάλους πολέμους. Ἐφρόντισε πολὺ νὰ διορθώσῃ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους του. Ἐξέλεξε ἀνθρώπους ἱκανοὺς καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτοὺς νὰ διοικήσουν τὰς ἐπαρχίας, ἔθεσπισε καλοὺς νόμους, ἐφρόντισε πῶς νὰ προοδεύσῃ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία καὶ ἔκτισε μεγάλας οἰκοδομάς. Αὐτὰ εἶναι τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν τάξιν, ποὺ ἔφεραν εἰς τὸ κράτος, ὠφελήθη πρῶτα τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ αὐτοκρατορία ἐπλούτισε. Εἰς τὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν νὰ καλλιεργοῦν τὸ μετάξι. Λέγεται, ὅτι δύο καλόγηροι ἔφεραν ἀπὸ τὴν Κίναν κρυφὰ μέσα εἰς τὸ ραβδί των τὰ αὐγὰ τοῦ μετασοσκώληκος, διότι οἱ Κινέζοι ἀπηγόρευον τὴν ἐξαγωγήν αὐτῶν ἀπὸ τὴν χώραν των. Ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης προώδευσε πολὺ εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ τὰ μεταξωτὰ τῆς Αὐτοκρατορίας ἔγιναν ὀνομαστά.

Πολὺ σπουδαία εἶναι ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἀνέθεσεν εἰς ἓνα σοφὸν νομομαθῆ, τὸν *Τριβωνιανόν*. Αὐτός, μαζὺ μὲ ἄλλους σοφοὺς, ἔτακτοποίησε τοὺς νόμους, ποὺ εἶχαν θεσπίσει ἕως τότε ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες καὶ τοὺς ἐξέδωσεν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους. Ἡ νομοθεσία αὕτη ὀνομάζεται *Ρωμαϊκὸν Δίκαιον* καὶ ἀπὸ αὐτὴν ὠφελήθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον ἦτο γραμμένον εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἐπειδὴ αὐτὴ ἦτο ἀκόμη ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους. Ἄλλ' εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς ὁ κόσμος δὲν ἐγνώριζε τὴν λατινικὴν. Δι' αὐτὸ ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς ἰδικοὺς του νόμους, τὰς «Νεαρὰς», ἔγραψεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ἡ νομοθεσία του μαζὺ μὲ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν εἶναι ἡ μεγάλη δόξα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὰ πολεμικὰ τρόπαιά του ἔσβυσαν καὶ ἔγιναν σκόνη. Ἀλλὰ τὸ ὄνομά του ἔμεινε χαραγμένον διὰ παντὸς εἰς ἔργον τόσον σημαντικόν.

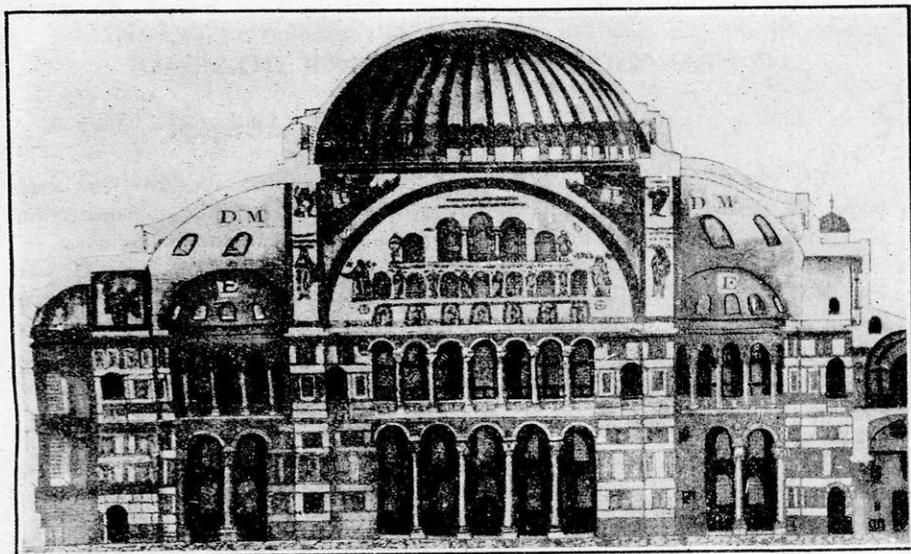
5. Ἡ Ἀγία Σοφία

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠγάπα πολὺ νὰ κτίζῃ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐκτίσθησαν δρόμοι, γέφυραι, ὀχυρώματα, ἰδίως εἰς τὰς ἀκράϊας ἐπαρχίας, ὕδραγωγεῖα, ἐκκλησίαι, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὥστε ἓνας σπουδαῖος ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκέλευς ἔγραψεν ὀλόκληρον βιβλίον διὰ τὰ κτίσματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὸ ὀνομαστότερον ἔργον του εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς *Ἀγίας Σοφίας*.

Δύο ἀρχιτέκτονες ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ὁ *Ἀνθέμιος* καὶ ὁ *Ἰσιδωρος*, ἔκαμαν τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ καὶ χιλιάδες ἐργάται εἰργάσθησαν ἐπὶ ἕξ ἔτη, διὰ νὰ ἀνεγείρουν τὸ μεγαλοπρεπέστατον οἰκοδόμημα. Ἡ Ἀγία Σοφία ἔγινεν ἀληθινὸν θαῦμα.

Ἡ Ἁγία Σοφία

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας

Ἐφθονον φῶς ἐχύνετο ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρά της. Ἦτο στολισμένη μετὰ κίονας ἀπὸ πολυτίμητα πολυχρώμα μαρμάρων, μὲ ἑξαίρετα μωσαϊκά, εἰκόνας δηλαδὴ κατεσκευασμένας μετὰ πολυχρώμους ψηφίδας, μετὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν, πολυελαίων καὶ πολυτίμων λίθων.

Λέγεται ὅτι, ὅταν τὴν εἶδε τελειωμένην ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐφώνησε: «**Σὲ ἐνίκησα, Σολομῶν**», ἐννοῶν τὸν ναόν, πού εἶχε κτίσει ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ. Ἡ πολυτέλεια καὶ αἱ διακοσμήσεις της ἔκαμναν ἐντύπωσιν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πού ἤρχοντο ἀπὸ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, διὰ τὴν ἰδοῦν. «Ὅποιος τὴν ἔχει ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του», γράφει ἓνας ἱστορικός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «δὲν χορταίνει νὰ τὴν βλέπῃ καὶ ὅποιος τὴν εἶδε μίαν φοράν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν λησμονήσῃ εἰς τὴν ζωὴν του καὶ διηγεῖται μετὰ ὑπερφηφάνειαν εἰς ὄσους δὲν τὴν εἶδαν». Πολλοὶ ἔγιναν Χριστιανοὶ βλέποντες τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Η ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Ἡράκλειος — Πέρσαι καὶ Ἄβαροι

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος ἡ αὐτοκρατορία εὐρέθη πάλιν εἰς δύσκολον θέσιν. Ἄλλ' εἰς τὸν θρόνον ἀνήλθε τὸ 610 ἄξιος αὐτοκράτωρ, ὁ **Ἡράκλειος**, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 641, δηλαδὴ 31 χρόνια.

Δύο ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ ἤπειλουν τὴν αὐτοκρατορίαν, οἱ **Πέρσαι** ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ οἱ **Ἄβαροι** ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν Δύσιν ἐπίσης ἐφάνη νέος ἐχθρὸς, οἱ **Λομβαρδοὶ**, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ καταλάβουν τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν, ἐπαρχίας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ οικονομικὰ τῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἦσαν εὐχάριστα. Οἱ Πέρσαι εἶχον κράτος ἀρκετὰ δυνατὸν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἓνα πολεμικὸν βασιλέα, τὸν **Χοσρόην Β'**. Οἱ Ἄβαροι ἦσαν λαὸς μογγολικῆς καταγωγῆς. Ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἴδρυσαν κράτος εἰς τὰ μέρη τῆς σημερινῆς Ρουμανίας. Δὲν ἦσαν τόσο καλὰ ὀργανωμένοι ὅσον οἱ Πέρσαι, ἀλλὰ ἦσαν πλησιέστερον εἰς τὴν Πόλιν δι' αὐτὸ ἦσαν ἐπικίνδυνοι.

Ὁ Χοσρόης ἐπετέθη μὲ δυνατὸν στρατὸν ἐναντίον τῶν ἀσιατικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους. Ἐκυρίευσεν τὴν Συρίαν, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἤρπασεν τὸν Τίμιον Σταυρὸν. Ὑστερα ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον. Ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἐφθασεν ἕως τὴν Χαλκηδόνα, τὸ προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου. Οἱ Ἄβαροι ἐπίσης ἦσαν ἔτοιμοι νὰ κινηθοῦν.

Ὁ Ἡράκλειος ἤρχισεν ἀμέσως μεγάλας ἐτοιμασίας καὶ εὗρεν ἀξίους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐβοήθησαν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς προθυμοτέρους ἦτο ὁ Πατριάρχης **Σέργιος**, πού ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν του τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἡράκλειος κατῴρθωσε νὰ ὀργανώσῃ στρατὸν, ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς ἀνδρας του καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς τὴν πίστιν, ὅτι πολεμοῦν διὰ τὴν θρησκείαν των. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἡρακλείου ἔλαβε μορφήν ἱεροῦ πολέμου ἢ σταυροφορίας, ὅπως εἶπαν ἀργότερα.

Τὸ πρῶτον πού ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὁ Ἡράκλειος, ἦτο νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὀργάνωσε μακρυνὴν ἐκστρατείαν, ἡ ὁποία ἐνθυμίζει τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐγινε πανηγυρικὴ λειτουργία εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Ὁ λαὸς συνᾶδευσε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα μ' ἐπευφημίας καὶ εὐχὰς διὰ τὴν νίκην.

Ὁ στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας. Τέλος ἐφθασεν εἰς τὴν Καισάρειαν.

Κατά την πορείαν του ηῤξανεν ἡ δύναμις του, διὰ τῆς κατατάξεως νέων ὄπλιτων. Οἱ Πέρσαι φοβούμενοι τὴν κύκλωσιν, ἀπέσυραν τὰ στρατεύματα τῶν ἀπὸ τὴν Χαλκηδόνα. Ὁ Ἡράκλειος ἐνίκησεν εἰς τὴν πρώτην σύγκρουσιν, τὸ 623, τοὺς Πέρσας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν.

2. Οἱ Ἄβαροι πολιορκοῦν τὴν Πόλιν (626 μ. Χ.)

Ὁ πόλεμος ὁμως δὲν ἐτελειώσεν. Ἐνῶ ὁ Ἡράκλειος εὕρισκετο μακρὰν ἀπὸ τὴν Πόλιν, εἰς τὰ βάθη τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ Πέρσαι συνεννοήθησαν μὲ τοὺς Ἀβάρους. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀβάρων μὲ πολὺν στρατὸν καὶ πολιορκητικὰς μηχανὰς ἀπέκλεισε τὴν Πόλιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Στόλος τῶν Ἀβάρων ἀπὸ μονόξυλα ἐγέμιζε τὸν *Κεράτιον* κόλπον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Χαλκηδόνα. Ἡ πρωτεύουσα τότε διέτρεξε φοβερὸν κίνδυνον. Ἄλλ' ἐξαίρετοι ἄνδρες, ὅπως ὁ ὑπουργὸς *Βῶνος*, ὁ Πατριάρχης Σέργιος καὶ ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἔσωσαν τὴν πρωτεύουσαν. Οἱ Ἄβαροι ἔκαμαν φοβερὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν φρουρίων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τὰ κυριεύσουν. Ὅταν μάλιστα ὁ βυζαντινὸς στόλος ἐβύθισε πλῆθος ἀπὸ τὰ μονόξυλα τῶν Ἀβάρων, ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν χώραν τῶν. Ἡ Πόλις ἐσώθη. Μέσα εἰς τὴν χαρὰν καὶ τὴν συγκίνησιν τῶν οἰκатоικοῖ τῆς ἔψαλαν ἕνα ὕμνον διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὴν Θεοτόκον, τὸν περίφημον *Ἀκάθιστον Ὑμνον*. Αὐτὸν ψάλλουν εἰς τὰς ἐκκλησίας μας κάθε Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Μέρος τοῦ ὕμνου εἶναι καὶ τὸ τροπάριον εἰς τὴν πολιορκίαν Παναγίας :

«Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια, ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε. Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον, ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον. Ἰνα κράζω Σοι : χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε».

Δὲν ἦτο ὁμως εὐκόλον μὲ τὴν δύναμιν, ποὺ εἶχαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Πόλιν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Δι' αὐτὸ ἐχρειάσθη τολμηρὰ ἐκστρατεία τοῦ Ἡρακλείου καὶ σκληραὶ μάχαι.

3. Συντριβὴ τῶν Περσῶν — Ἡ Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ

Διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ καταστρεπτικὸς αὐτὸς πόλεμος ἐχρειάζετο δυνατὸν κτύπημα ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τὸ 627 ὁ Ἡράκλειος ἔκαμε τὴν τελευταίαν μεγάλην ἐκστρατείαν του.

Ἐπροχώρησε βαθεῖα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς μεγάλην μάχην ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὰ ἑρείπια τῆς παλαιᾶς Νινευτὶ ἐνίκησε τοὺς Πέρσας. Ὁ Χοσρόης ἐφονεύθη καὶ ὁ υἱὸς του, ποὺ τὸν διεδέχθη, ἔκλεισεν εἰρήνην μὲ τὸν Ἡράκλειον τὸ 628. Πρῶτος ὄρος τῆς εἰρήνης ἦτο οἱ Πέρσαι νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ ἐπιστρέψουν τὸν Τίμιον Σταυρόν.

Τὴν μεγάλην νικὴν ἀνήγγειλεν ὁ Ἡράκλειος μὲ ἀγγελιαφόρους εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψε καὶ ὁ ἴδιος. "Ὁλος ὁ λαὸς μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν κληρὸν ἐπὶ κεφαλῆς κατήλθον εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ χαιρετήσουν τὸν νικητὴν.

Ἡ ὑπόδοχὴ εἶχε μορφήν θριάμβου, ὅπως ἐγένετο εἰς τὴν παλαιὰν Ῥώμην. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκάθητο εἰς μεγαλοπρεπῆ ἄμαξαν καὶ ἔμπρὸς ἐπήγαιναν οἱ στρατιῶται, πού ἐσήκωναν εἰς τὰ χέρια τὰ λάφυρα καὶ πρῶτον μεταξὺ αὐτῶν τὸν Τιμίον Σταυρόν.

Ὁ Θρίαμβος τοῦ Ἡρακλείου

Τὸ ἐπόμενο ἐτος ἐταξίδευσεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔστησε τὸν Τιμίον Σταυρόν εἰς τὸν Γολγοθᾶν μὲ πανηγυρικὴν τελετὴν. Αὐτὸ συνέβη εἰς τὰς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 629 μ. Χ. Ἀπὸ τότε, κάθε χρόνον εἰς τὰς 14 Σεπτεμβρίου, ἡ Ἐκκλησία εορτάζει τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Ὁ Ἡράκλειος ἐβασίλευσε 31 ἔτη (610 — 641 μ. Χ.). Εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου. Διὰ τοὺς ἀγῶνάς του ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐπωνομάσθη *ἰσπότης τοῦ Χριστιανισμοῦ*.

Τὰ τελευταῖα τοῦ χρόνιου δὲν ἦσαν τόσον εὐχάριστα. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἀνεφάνη ἕνας νέος, περισσότερον ἐπικίνδυνος ἐχθρός, οἱ *Ἀραβες*. Τὸ κράτος ὑπέστη συμφοράς, τὰς ὁποίας δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀποτρέψῃ, καὶ ὁ Ἡράκλειος ἀπέθανε πλήρης θλίψεως.

ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ Ο ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

1. Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ θρησκεία του

Οἱ Ἄραβες ἦσαν ἕνας παλαιὸς λαός, ὁ ὁποῖος κατῴκει εἰς τὴν Ἄραβίαν. Ἡ Ἄραβία εἶναι ἐκτεταμένη χερσόνησος, εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀσίας. Εἶναι χώρα μὲ πολὺ θερμὸν κλίμα, καὶ ἀκατοίκητος κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος της. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ οἱ Ἄραβες ἦσαν πολὺ καθυστερημένοι. Χωρισμένοι εἰς πολλὰς φυλάς, δὲν ἀπετέλουν ἕνα κράτος. Οὐδέποτε εἰς τὴν ἱστορίαν εἶχε γίνῃ πολλὸς λόγος δι' αὐτούς. Τὴν ἐποχὴν ὅμως τοῦ Ἡρακλείου παρουσιάσθη ἕνας σημαντικὸς ἄνθρωπος, ὁ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐδίδαξε νέαν θρησκείαν καὶ τοὺς ἤνωσε.

Ὁ Μωάμεθ ἐγεννήθη τὸ 571 μ.Χ., εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀραβίας Μέναν ἀπὸ πτωχὴν οἰκογένειαν καὶ δὲν ἔλαβε καμμίαν μόρφωσιν. Ἦτο, ὅπως ὄλοι οἱ Ἄραβες, εἰδωλοάτρης. Ἐταξίδευσεν ὅμως μὲ τὰ καραβάκια εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἐγνώρισε τὴν χριστιανικὴν καὶ τὴν ἐβραϊκὴν θρησκείαν, καθὼς καὶ τὴν διαφορετικὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην αὐτὴν χώραν. Ἀπὸ ὅσα εἶδεν εἰς τὴν Συρίαν ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἦτο καλὴ οὔτε ἡ θρησκεία οὔτε ἡ ζωὴ τοῦ τόπου του.

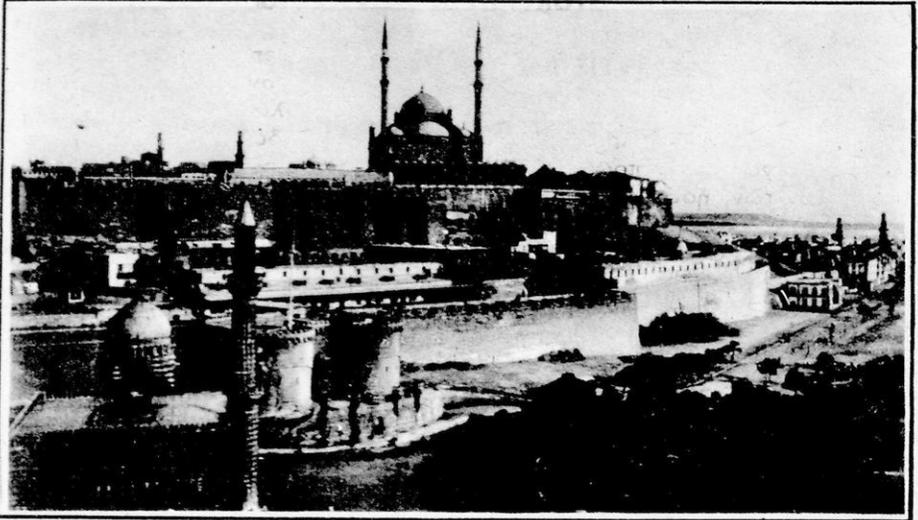
Μίαν ἡμέραν τοῦ ἐφάνη, ὅτι εἶδεν ἕναν ἄγγελον ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε νὰ διδάξῃ τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. Ἦτο τότε 40 ἐτῶν καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ διδάσκῃ. Ἔλεγεν, ὅτι ὑπάρχει ἕνας μόνον Θεός, ὁ Ἄλλάχ, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ προφήτης του. Ἡ ψυχὴ ζῆ καὶ ἀφοῦ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος. Οἱ πιστοὶ τῆς νέας θρησκείας πρέπει νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ νηστεύουν. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως καθήκον των εἶναι νὰ διαδίδουν εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη, εἰς τοὺς ἀπίστους, τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. Πρέπει νὰ πολεμοῦν καὶ ν' ἀποθνήσκουν διὰ τὴν πίστιν των. Ὅσοι ἀποθνήσκουν

Μωαμεθανὸς προσευχόμενος.

εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν θρησκείαν, εἶναι μάρτυρες καὶ πηγαίνουν εἰς τὸν Παράδεισον, ὅπου ὑπάρχει χαρὰ, διασκέδασις καὶ καλὸν φαγητόν.

Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ ὠνομάσθη Ἰσλαμισμός. Τὴν λέγουν, ἐπί-

Ἄραβικὸν Τζαμί (Καίρων).

σης καὶ **Μωαμεθανισμόν** ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ. Οἱ ὁπαδοὶ του λέγονται **Μωαμεθανοί**. Τὸ ἱερὸν βιβλίον, ποῦ περιέχει τὴν θρησκείαν των, ὀνομάζεται **Κοράνιον**.

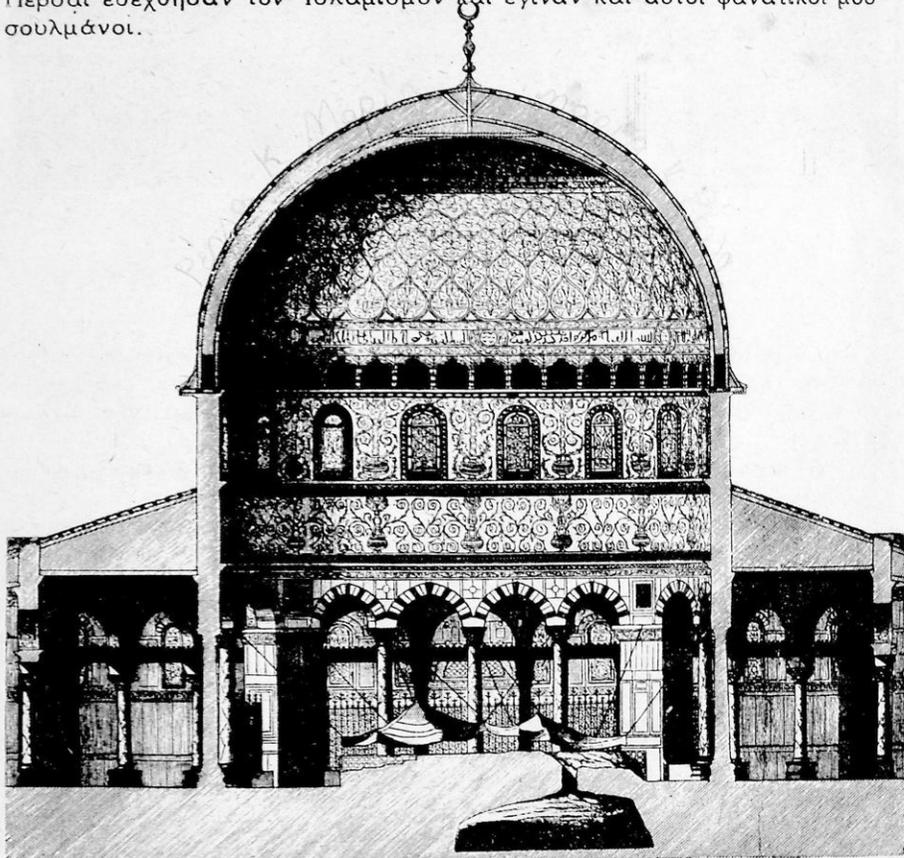
Οἱ κάτοικοι τῆς Μέκκας δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Μωάμεθ. Τὸν κατεδίωξαν μάλιστα καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλην πόλιν. Τὸ ἔτος αὐτό, δηλαδὴ 622, τὸ εἶπαν ἔτος τῆς μεταναστεύσεως, Ἐγίραν εἰς τὴν γλῶσσάν των. Ἀργότερον ὁμως παρεδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ Μωάμεθ ἤνωσε τὰς ἀραβικὰς φυλάς καὶ ἔγινε βασιλεὺς τῶν Ἀράβων, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Μέκκαν. Πολλοὶ λαοὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, οἱ Σύροι, οἱ Πέρσαι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Τοῦρκοι, πολλοὶ Ἰνδοί, ἐδέχθησαν τὸν Μωαμεθανισμόν. Οἱ σημαντικώτεροι ὁμως ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανοὺς εἶναι οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Τοῦρκοι. Αὐτοὶ ἔκαμαν φοβεροὺς πολέμους μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἔβλαψαν πολὺ τὸ ἔθνος μας. Ὁ Μωάμεθ ἀπέθανε τὸ 632.

2. Κατακτήσεις τῶν Ἀράβων

Οἱ Ἀραβες ἐφανατίσθησαν πολὺ ἀπὸ τὴν θρησκείαν, ποὺ ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς ὁ Μωάμεθ. Μὲ ζήλον καὶ ὀρμὴν ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν χώραν τῶν καὶ ὤρμησαν νὰ διαδώσουν τὴν πίστιν τῶν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Τὸ ἔργον τοῦ προφήτου συνέχισαν οἱ διάδοχοί του, οἱ **Καλίφαι**, ὅπως ἐλέγοντο. Οἱ πρῶτοι τοὺς ὁποίους συνήντησαν, ὀλίγον πέραν τῶν συνόρων τῶν, ἦσαν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ δύο ἐξηγλημένοι ἀπὸ τοὺς μακροὺς πολέμους ποὺ ἔκαμαν μεταξύ τῶν τὸν καιρὸν τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Χοσρόη.

Ἐνίκησαν εὐκόλα τοὺς Πέρσας καὶ κατέκτησαν τὴν χώραν τῶν. Οἱ Πέρσαι ἐδέχθησαν τὸν Ἰσλαμισμόν καὶ ἔγιναν καὶ αὐτοὶ φανατικοὶ μουσουλμάνοι.

Ἐσωτερικὸν τζαμιοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Μέγαρον Ἀλκαζάρ (Ἰσπανία).

Οὔτε οἱ Ἕλληνες ἠμπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν. Οἱ Ἀραβες ἐκτύπησαν τὸ ἑλληνικὸν κράτος, ἐνῶ ἀκόμη ἔζη ὁ Ἡράκλειος. Κατέλαβαν τρεῖς σημαντικὰς ἐπαρχίας του, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον.

Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν ἐγιναν μωαμεθανοὶ καὶ ὠμίλησαν τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν.

Οἱ Ἀραβες ὠφελήθησαν πολὺ ἀπὸ τὰς χώρας ποὺ ἐκυρίευσαν, ἐπειδὴ αὐταὶ εἶχον παλαιὸν πολιτισμὸν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας ἰδιαιτέρως ἔλαβαν τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν μωαμεθανῶν. Οἱ Καλίφαι μετέφεραν τὴν πρωτεύουσάν των ἀπὸ τὴν μακρυνὴν Μέκκαν τῆς Ἀραβίας εἰς τὴν *Δαμασκὸν τῆς Συρίας*, πλησιέστερον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

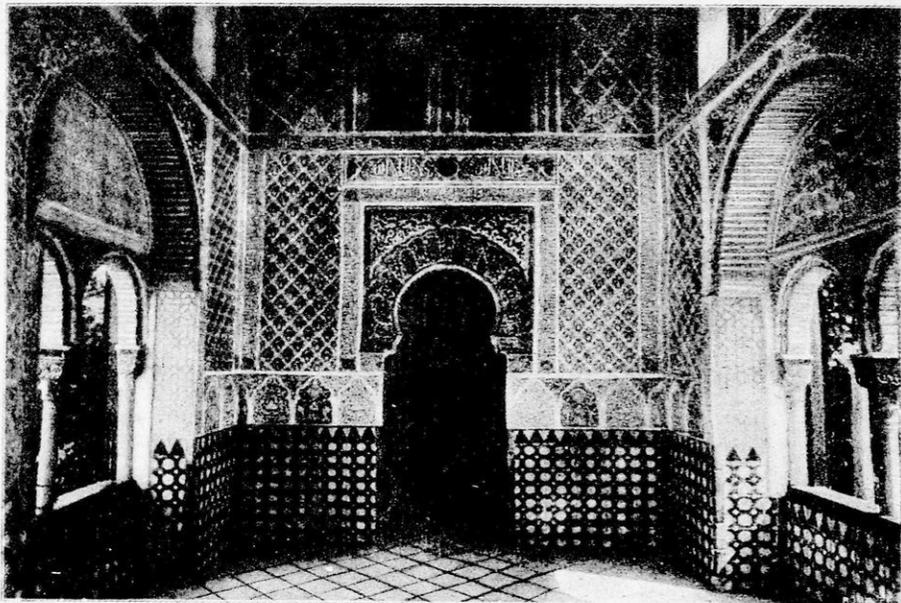
Ἀπὸ τότε οἱ Ἀραβες προώδευσαν περισσότερον. Ἐκαμαν μεγάλας κατακτήσεις, ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἵδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐπροχώρησαν καὶ κατέλαβαν τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνίκησαν τοὺς *Βησιγότθους* καὶ κατέλαβαν τὰ νοτιοδυτικὰ μέρη τῆς χερσονήσου. Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀσίαν ἔφθασαν μέχρι τῶν *Ἰνδιῶν* καὶ τοῦ *Τουρκεστάν*. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐγιναν μωαμεθανοὶ,

Τζαμι Κορδοῦης (Ἰσπανία).

3. Ὁ Ἀραβικός κίνδυνος

Οἱ Ἀραβες ἔγιναν ἐπικίνδunami εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀπὸ τὸν καιρὸν μάλιστα ποῦ ἔκαμαν πρωτεύουσαν τὴν Δαμασκὸν εἰς τὴν Συρίαν. Διότι ἐπλησίασαν εἰς τὴν Μεσόγειον. Κατεσκεύασαν ἰσχυρὸν στόλον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Συρίας.

Ἐσωτερικὸν τζαμιῦ Ἀλάμπρας (Ἰσπανία)

Ἀπὸ τὴν ξηρὰν ἔκαμαν πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἄλλ' ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ οἱ ἐντόπιοι κάτοικοι τοὺς ἔσταμάτησαν εἰς τὰ σύνορα.

Εἰς τὴν θάλασσαν ἔκαμαν ἐπίσης πολλὰς ἐπιδρομὰς πρὸς τὰ παράλια τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἔφθασαν πολλὰκις ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἣ ὅποια ἐκινδύνευσε.

Οἱ Ἀραβες ἦσαν κίνδυνος καὶ διὰ τὴν *Δυτικὴν Εὐρώπην*. Διότι ἦτο δυνατόν νὰ διαβουῖν τὰ *Πυρρηναῖα* καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν εἰς τὰ χριστιανικὰ κράτη, ποῦ δὲν εἶχαν ἀκόμη μεγάλην δύναμιν.

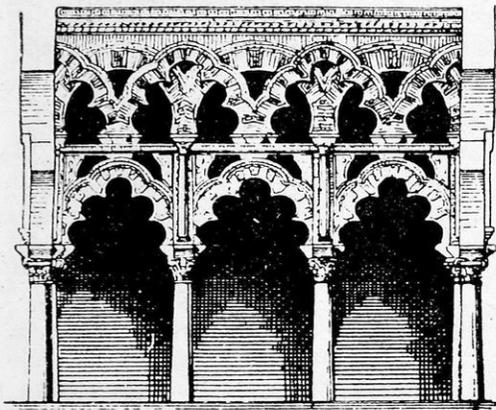
4. Πολιτισμός τῶν Ἀράβων

Οἱ Ἀραβες δὲν ἦσαν ἀπολίτιστοι, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ νομίση κανεὶς. Ἐμαθαν πολλὰ εἰς τὰς χώρας ποῦ ἐκυρίευσαν. Ἀφότου μάλιστα οἱ Καλίφαι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Συρίαν, ἤρχισαν νὰ προοδεύουν. Οἱ Σύριοι εἶχον μεταφράσει εἰς τὴν γλῶσσάν των πολλὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων, καὶ ἔκτιζαν ναοὺς καὶ μέγαρα μὲ τὸν ἑλληνοβυζαντινὸν ρυθμὸν.

Ὅταν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν ἔγιναν μωαμεθανοὶ καὶ ὠμίλησαν τὴν ἀραβικὴν, μετέφρασαν τὰ βιβλία τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἀραβικὴν. Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀράβων ἐδιάβαζαν μεταφρασμένα εἰς τὰ ἀραβικὰ τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων σοφῶν, ἰδίως τῶν ἱατρῶν καὶ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Ἀριστοτέλους.

Οἱ Ἀραβες ἐκυβέρνησαν καλὰ τὸ κράτος των, ἐκαλλιέργησαν μὲ ἐπιμέλειαν τὴν γῆν, ἔκαμαν ὠραίους κήπους μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ὑδραγωγεῖα καὶ ἀρδευτικὰ ἔργα. Ἦσαν καλοὶ ναυτικοὶ καὶ ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον. Εἶχαν καλοὺς μαθηματικούς, ἀστρονόμους, ἱατροὺς. Ἦσαν ἔξυπνοι ἄνθρωποι καὶ ὠφελήθησαν ἀπὸ τὰς ἐφευρέσεις ἄλλων λαῶν.

Ἐκτισαν τζαμιὰ καὶ ἀνάκτορα μὲ ἰδικόν των ρυθμὸν, τὸν *ἀραβικὸν ρυθμὸν*, ποῦ τὰ θαυμάζομεν ἀκόμη καὶ σήμερον, μὲ κομψὰ κοσμήματα, τὰ λεγόμενα *ἀραβουργήματα*. Τὰ καλύτερα ἀραβικὰ μνημεῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν *Δαμασκόν*, εἰς τὸ *Κάϊρον* καὶ μερικὰ πολὺ κομψὰ ἀνάκτορα εἰς τὴν *Ἰσπανίαν*. Ἀπὸ τοὺς Ἀραβας πολλὰ ἔμαθαν οἱ Εὐρωπαῖοι κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

Στοὰ μὲ ἀραβουργήματα (Κορδοῦη, Ἰσπανία)

ΟΙ ΙΣΑΥΡΟΙ

1. Πρώτη επίθεση των 'Αράβων κατά της Κωνσταντινουπόλεως

Οι "Αραβες είχαν πάντοτε βλέψεις εις την πρωτεύουσαν των 'Ελλήνων, την μεγαλύτεραν, πλουσιωτέραν και ένδοξοτέραν πόλιν του κόσμου. Τò ιερόν βιβλίον των, τò Κοράνιον, έλεγεν : «Εύτυχισμένος ό στρατηγός που θά κυριεύση την Πόλιν».

'Ο δραστήριος καλΐφης της Δαμασκού *Μωαβίας*, ήτοίμασε μεγάλην έκστρατειαν κατά της Κωνσταντινουπόλεως.

'Ισχυρός στρατός προσέβαλε τά σύνορα της Αυτόκρατορίας εις την Μ. 'Ασίαν. Κυρίως όμως πολυάριθμος και καλά όπλισμένος στόλος διήλθε τόν 'Ελλησποντον και ένεφανίσθη πρό της Κωνσταντινουπόλεως. 'Απεβίβασε στρατόν έμπρός εις τά χερσαία τείχη και όλον τò θέρος του 673 οί "Αραβες έπετέθησαν κατά της πόλεως. 'Επειδή όμως συνήντησαν γενναίαν αντίστασιν απέκλεισαν την πόλιν. 'Η έλληνική πρωτεύουσα έπολιορκήθη από ξηράν και θάλασσαν. 'Η πολιορκία διήρκεσε πέντε έτη από 673 — 678.

'Η πόλις είχε τότε άξιον αυτόκράτορα, τόν *Κωνσταντίνον Δ'*, που τόν έπωνόμασαν *Πωγωνάτον* (668 — 685), τρισέγγονον του 'Ηρακλείου. Αύτός και οί στρατηγοί του ώργάνωσαν την άμυναν. Εις τας μάχας αυτές οί 'Ελληνες μετεχειρίσθησαν νέον όπλον, μίαν σπουδαίαν πολεμικήν έφεύρεσιν, τò *ύγρον πύρ*. Δέν γνωρίζομεν ακριβώς τά συστατικά του ύγρου πυρός. 'Υποθέτομεν, όμως, ότι ήτο μίγμα από θειάφι, νίτρον, πίσσαν και πετρέλαιον. 'Ητο ρευστόν και τò έξεσφενδόνιζαν κατά τού έχθρου με ειδικόν μηχανήμα ή ως χειροβομβίδα. Τò ύγρον πύρ είχε την ιδιότητα νά καίη και μέσα εις τò νερό.

'Ο στόλος των 'Αράβων υπέστη πολλές ζημίας και ό στρατός της ξηράς δέν κατώρθωσε ν' άντισταθῆ εις τόν έλληνικόν. 'Ο Μωαβίας ήναγκάσθη νά κλείση ειρήνην και νά πληρώση φόρους.

2. 'Ο Λέων ό "Ισαυρος σώζει την Αυτόκρατορίαν

Σαράντα χρόνια άργότερα, οί "Αραβες έγιναν πολύ δυνατώτεροι. Τόν δον δηλαδή αιώνα έφθασαν εις μεγάλην άκμήν. Δέν έλησμόνησαν ούτε στιγμήν τò σχέδιον νά κυριεύσουν την Κωνσταντινούπολιν.

'Η φοβερωτέρα έπιδρομή των 'Αράβων κατά της Κωνσταντινουπόλεως έγινε τò 717. 'Η κατάστασις πάλιν δέν ήτο καλή.

Οί "Αραβες ήλθαν με δυνατόν στόλον και στρατόν και προσέβα-

λον την έλληνικήν πρωτεύουσαν. Το κράτος έσωσεν ένας γενναίος αυτοκράτωρ, ο **Λέων ο Ίσαυρος** (717 - 740). Ο Λέων κατήγετο από μίαν μακρυνήν έπαρχίαν της Αυτοκρατορίας, εις την Άσίαν, πλησίον του **Ευφράτου ποταμού**, την οποίαν έλεγαν **Ίσαυρίαν** και πού έδιδε την έποχην αυτήν καλούς στρατιώτας.

Ο Λέων έδειξε μεγάλην δραστηριότητα και έπολέμησε με μεγάλην τόλμην τους Άραβας. Στόλος και στρατός τους αντιμετώπισαν με θάρρος. Οί Έλληνες έκαυσαν τά άραβικά πλοία με τó υγρόν πυρ. Με τó σπλον αυτό και την στρατηγικήν δεξιότητα του Λέοντος και την άνδρείαν του, ή Πόλις έσώθη και μαζί της έσώθη ο Έλληνισμός και ο Χριστιανισμός.

Δεκαπέντε χρόνια άργότερα, τó 732, οί Άραβες έπέρασαν από την Ίσπανίαν τά Πυρηναία και έπετέθησαν κατά της Εύρώπης. Το ίππικόν των έπροχώρησεν έως τó κέντρον της Γαλλίας. Έκει, μεταξύ τών πόλεων **Τούρ** και **Πουατιέ**, τους ένίκησαν οί Γάλλοι και τους υπεχρέωσαν νά έπιστρέψουν εις την Ίσπανίαν.

Η νίκη του Ίσαύρου και ή νίκη τών Γάλλων έσωσαν την Εύρώπην από ένα πολú μεγάλον κίνδυνον.

Τó Άραβικόν κράτος διηρέθη άργότερον, ήρχισε νά έξασθενή και έπαυσε νά άποτελεή σοβαρόν κίνδυνον.

3. Η Μεταρρύθμις

Ο Λέων ο Ίσαυρος άφου έσωσε τó κράτος από τους Άραβας, άπεφάσισε νά βάλη εις αυτό τάξιν και νά τó αναζωογονήση.

Έπί πολλά έτη τó Βυζαντινόν κράτος έπασχεν από βαρείαν ασθένειαν, ή όποία του άφήρει τās δυνάμεις. Ο λαός ήτο άμόρφωτος και δέν έδεικνυε κανένα ένδιαφέρον διά τó κράτος. Οί άρχοντες και οί άνώτεροι υπάλληλοι έφρόντιζαν περισσότερο διά τόν έαυτόν των παρά διά την ζωήν και την ασφάλειαν του κράτους. Η κατάστασις εις την Έκκλησίαν δέν ήτο καλυτέρα. Οί χριστιανοί ήσαν άγράμματοι και κατετρώχοντο από πολλάς δεισιδαιμονίας. Δέν έφρόντιζαν νά είναι καλοί χριστιανοί με τά έργα και τās σκέψεις των. Ένόμιζαν δι τó θά σώσουν την ψυχήν των, λατρεύοντες τās εικόνας τών άγίων. Εις όλα τά μέρη της Αυτοκρατορίας υπήρχαν μεγάλα μοναστήρια με πολλά κτήματα, άγρούς, περιβόλια, δάση και τεράστια εισοδήματα. Τά κτήματά των δέν έπλήρωναν φόρους. Εις τά μοναστήρια αυτά έπήγαιναν χιλιάδες νέοι διά ν' άποφύγουν τους κόπους της ζωής. Έτσι ή κοινωνία έχανεν έργατικās χείρας.

Ο Ίσαυρος, λοιπόν, και πολλοί άλλοι μορφωμένοι άνθρωποι, είδαν δι τó καταστραφή τó κράτος, εάν έξακολουθήση αυτή ή κατάστασις. Ο Λέων και οί διάδοχοί του έσκέφθησαν νά προβοϋν εις τολμηράν μεταρρύθμισιν. Ηθέλαν νά περιορίσουν τά μεγάλα κτήματα τών άρχόντων και

των μοναστηρίων, νά βελτιώσουν τήν θέσιν τῶν γεωργῶν, νά μορφώσουν τόν κατώτερον λαόν. καί νά τόν σώσουν ἀπό τās δεισιδαιμονίας.

Εἰς πολλά συνεπλήρωσαν τήν νομοθεσίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐθέσπισαν γεωργικούς καί στρατιωτικούς νόμους, οἱ ὅποιοι ἐξησφάλιζαν τήν πειθαρχίαν εἰς τόν στρατόν, ναυτικούς νόμους, οἱ ὅποιοι ἐπροστάτευαν τήν ναυτιλίαν.

Τò 726 ὁ Λέων διέταξε ν' ἀφαιρέσουν τās εἰκόνας ἀπό τās ἐκκλησίας καί ἀπηγόρευσε νά τās προσκυνοῦν. Ἔκλεισε πολλά μοναστήρια καί ἠνάγκασε τοὺς καλογήρους νά ζητήσουν ἐργασίαν.

Ὁ λαός δὲν ἦτο εἰς θέσιν νά ἐννοήσῃ τοὺς καλοὺς σκοποὺς του. Ἐνόμισεν, ὅτι ὁ Λέων εἶναι αἰρετικός καί ὅτι θέλει νά διαλύσῃ τήν θρησκείαν. Ἦρχισαν πάλιν θρησκευτικαὶ ταραχαὶ καί ὁ Λέων ἀντιμετώπισε πολλὰς δυσκολίας. Οἱ κάτοικοι τῆς αὐτοκρατορίας ἐχωρίσθησαν εἰς δύο. Ὅσοι ἤθελαν τήν μεταρρύθμισιν, ὠνομάσθησαν **εἰκονομάχοι**, οἱ ἀντίθετοι τῶν **εἰκονολάτραι**.

Τò ἔργον τοῦ Λέοντος ἐξηκολούθησεν ὁ υἱός του **Κωνσταντῖνος Ε'**, ἓνας τολμηρὸς καί δραστήριος βασιλεὺς. Ὑστερα ἦλθαν πολλοὶ ἄλλοι εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες. Αἱ θρησκευτικαὶ ταραχαὶ διήρκεσαν 120 περίπου ἔτη καί ὀνομάζονται εἰς τήν ἱστορίαν **Εἰκονομαχίαι**. Εἰς τò τέλος, ὅμως, τὰ πάθη ἠσύχασαν. Ἡ βασίλισσα **Θεοδώρα** συνεκάλεσε τò 843 μ. Χ. σύνοδον εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν, ἣ ὅποια ἐπανεφέρεν τήν προσκύνῃσιν τῶν εἰκόνων. Ἀπὸ τότε ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τήν **Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας** τήν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὡς ἡμέραν τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων.

Οἱ **Ἰσαυροὶ** αὐτοκράτορες ἔβαλαν τάξιν εἰς τò κράτος, ἠῦξησαν τὰ εἰσοδήματα τοῦ Δημοσίου καί πρὸ παντὸς ἐνίσχυσαν τόν στρατόν καί τόν στόλον. Αὐτὸ ἔσωσε τò κράτος καί τοῦ ἔδωσε νέαν ζωήν.

ΤΑ ΕΝΔΟΞΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (867 - 1057)

Ἡ δυναστεία τῶν Ἰσαύρων ἐβασίλευσεν 150 χρόνια. Ἔδωσεν εἰς τὸ Κράτος μερικοὺς ἱκανοὺς αὐτοκράτορας, οἱ ὅποιοι τὸ ἔσωσαν ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ τὸ ἔστερέωσαν μὲ τὴν μεταρρύθμισιν.

Ἐπὶ τῆς *Μακεδονικῆς δυναστείας*, ἡ ὅποια τὸν διεδέχθη, ἡ αὐτοκρατορία ἐφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας. Ἡ δυναστεία αὐτὴ ἔμεινεν εἰς τὸν θρόνον 190 χρόνια, ἀπὸ τὸ 867 ἕως τὸ 1057, δηλαδὴ τὸν 9ον, 10ον καὶ 11ον αἰῶνα, ἀκριβῶς εἰς τὴν καρδίαν τῶν Μέσων Χρόνων.

Τὴν Μακεδονικὴν Δυναστείαν ἱδρυσεν ὁ Βασίλειος Α' ὁ Μακεδῶν, ὁ ὅποιος ἦτο ἀμόρφωτος, ἀλλ' ἐφάνη πολὺ πρακτικὸς καὶ ἐκυβέρνησε καλὰ τὸ κράτος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Λέων ΣΤ', πού τὸν ἀπεκάλεσαν Σοφόν, ἐπειδὴ ἀντιθέτως ἀπὸ τὸν πατέρα του αὐτὸς εἶχε μάθει πολλὰ γράμματα. Τὸν Λέοντα τὸν Σοφὸν διεδέχθη ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος. Τοῦτον ὠνόμασαν Πορφυρογέννητον, διότι ἐγεννήθη ὅταν ὁ πατέρας του ἦτο αὐτοκράτωρ, δηλαδὴ μέσα εἰς τὴν πορφύραν, τὸ ἔνδυμα πού ἔφερον οἱ αὐτοκράτορες. Ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Ρωμανὸς Β', ἐβασίλευσε μόνον 4 χρόνια. Ἄλλ' ἡ σύντομος βασιλεία του ἦτο πολὺ ἔνδοξος μὲ τὰ κατορθώματα πού ἔκαμαν οἱ στρατηγοὶ του. Ἐπειδὴ ὁ Ρωμανὸς ἀπέθανε νέος καὶ ἀφῆκεν ἀνηλίκους τοὺς δύο υἱοὺς του, Βασίλειον καὶ Κωνσταντῖνον, εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθον δύο ἔνδοξοι στρατηγοί, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς. Μετὰ τὸν Ἰωάννην Τσιμισκῆν αὐτοκράτωρ ἔγινεν ὁ νόμιμος διάδοχος, ὁ υἱὸς τοῦ Ρωμανοῦ Β', ὁ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἔνδοξότερους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου.

1. Οἱ Βούλγαροι

Ἔως τώρα ἐχθροὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἄραβες εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ Ἄβαροι εἰς τὴν Εὐρώπην. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Ἄβαροι ἐξηφανίσθησαν. Εἰς τὴν θέσιν των ὅμως ἐφάνη νέος ἐχθρὸς τῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ *Βούλγαροι*. Αὐτοὶ ἦσαν περισσότερο ἐπικίνδυνοι.

Ἡ χώρα, πού τὴν λέγομεν σήμερον Βουλγαρίαν, ἐλέγετο ἄλλοτε *Μοισία* καὶ ἦτο ἐπαρχία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ κάτοικοι τῆς ὅμως ὀλιγόστευσαν μὲ τοὺς πολέμους καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς *Σλάβους*, πού ἔζων πέραν ἀπὸ τὸν Δούναβιν, νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ, διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν. Οἱ Σλάβοι αὐτοὶ ἦσαν ἐργατικοὶ καὶ ἔγιναν φιλήσυχοι ὑπήκοοι τοῦ Βυζαντίου.

Ἀργότερον ὅμως, τὸ 679 ἐπὶ τῶν Ἰσαύρων, κατῆλθεν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἕνας ἄλλος λαός, πολεμικὸς, οἱ *Βούλγαροι*. Αὐτοὶ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἦσαν *Μογγόλοι* τὴν καταγωγὴν καὶ συγγενεῖς τῶν Τούρκων. Ἀπὸ

τὴν Ἀσίαν διέβησαν εἰς τὴν Ρωσίαν. Προχωροῦντες ἔφθασαν εἰς τὸν Δούναβιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Μοισίαν διότι ἦσαν ἐχθροὶ τῶν Ἀβάρων καὶ ἠλπίζε διὰ τοῦτο νὰ τοὺς ἔχη συμμάχους. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Βούλγαροι ἀνεμίχθησαν μὲ τοὺς ἐντοπίους Σλάβους καὶ ἔμαθαν τὴν γλῶσσάν των. Ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο λαῶν προήλθον οἱ σημερινοὶ Βούλγαροι.

2. Οἱ Σλάβοι καὶ οἱ Βούλγαροι γίνονται Χριστιανοὶ

Ὅταν ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ τελευταῖος ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἰσαύρων αὐτοκράτωρ **Μιχαὴλ Γ'** (842 - 867 μ.Χ.), ὁ υἱὸς τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, ποὺ ἀνεστήλωσε τὰς εἰκόνας, οἱ Σλάβοι εἰδωλολάτραι ἕως τότε, ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν.

Ὅπως ὅλοι οἱ ξένοι, καὶ οἱ Σλάβοι ἐθαύμαζαν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀλλὰ καὶ οἱ αὐτοκράτορες καὶ ἡ ἐκκλησία εἰργάζοντο μὲ κάθε μέσον διὰ νὰ προσελκύσουν τοὺς λαοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ Σλάβοι, λοιπόν, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα διδασκάλους καὶ ἱερεῖς, διὰ νὰ τοὺς κατηγήσουν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἔστειλαν πολλοὺς εἰς διαφόρους ἐποχάς,

Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν δύο ἀδελφοὶ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ **Κύριλλος** καὶ ὁ **Μεθόδιος**, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἀκούραστοι ἱεραπόστολοι. Περιώδευσαν τὴν Βρυγαρίαν, Ούγγαρίαν, Βοημίαν καὶ ἐδίδασξαν τὴν ὀρθοδοξίαν. Αὐτοὶ ἐπενήσαν τὸ σλαβικὸν ἀλφάβητον, μετέφρασαν τὰ ἱερά βιβλία εἰς τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν καὶ συνέταξαν λειτουργίαν εἰς τὴν σλαβικὴν. Μαζὺ μὲ τὴν θρησκείαν ἐπέρασαν εἰς τὰς σλαβικὰς χώρας πολλὰ στοιχεῖα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος ὠνομάσθησαν **ἀπόστολοι τῶν Σλάβων**. Οἱ σλαβικοὶ λαοί, ἰδιαίτέρως οἱ Βούλγαροι, τοὺς τιμοῦν καὶ τοὺς ἔχουν ὡς ἁγίους.

Ἀπὸ τότε οἱ Βούλγαροι ἀπέκτησαν στενάς σχέσεις μὲ τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πλούσιοι τῶν ἔστελλαν τὰ τέκνα των νὰ σπουδάσουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αὐτὸ ὅμως δὲν τοὺς ἠμπόδιζε νὰ εἶναι οἱ χειρότεροι ἐχροὶ τῶν Βυζαντινῶν.

3. Οἱ Βουλγαρικοὶ πόλεμοι

Οἱ Βούλγαροι εἶχαν πολεμικοὺς ἡγεμόνας. Ὁ πρῶτος ἀπὸ αὐτοῦς, ὁ **Κροῦμμος**, ἦτο πολὺ τολμηρὸς καὶ ἄγριος. Ἐνίκησε τὸν αὐτοκράτορα **Νικηφόρον Α'** καὶ τὸν ἐφόνευσε. Κατόπιν ἐπολιόρκησε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ὥρμησε νὰ κυριεύσῃ τὴν Πόλιν. Τὸ κράτος ἔσωσεν ὁ ἱκανὸς αὐτοκράτωρ, **Λέων Ε'**, ὁ ἐπονομαζόμενος **Ἀρμένιος**. Ὁ Λέων ἐνίκησεν εἰς

μεγάλην μάχην τὸν Κροθμμον πλησίον τῆς Μεσημβρίας, τὸ 813. Ὁ Κροθμμος ἐπληρώθη καὶ ἀπέθανε καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπὶ ἑβδομήντα χρόνια δὲν ἔκαμαν πλέον ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν.

Εἰς τὰ χρόνια αὐτὰ τῆς εἰρήνης, οἱ Βούλγαροι προώδευσαν καὶ ἐπλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον. Καὶ ἤρχισαν τὸν φοβερώτερον πόλεμον. Βασιλέα εἶχαν, τὴν φορὰν αὐτὴν, τὸν **Συμεών**, ὁ ὁποῖος εἰς νεαρὰν ἡλικίαν εἶχε μείνει πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Πόλιν καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς. Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν τότε ἐπιδρομὰς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Συμεὼν κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐνίκησε τὸν αὐτοκράτορα παρὰ τὴν Ἀγχίαλον. Ὑπερήφανος διὰ τὴν νίκην του, ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ **Τσάρον τῶν Βουλγάρων** καὶ **αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων** καὶ ἴδρυσεν ἀνεξάρτητον Πατριαρχεῖον εἰς τὴν πρωτεύουσάν του Πρεσλάβαν, ἡ ὁποία ἦτο παρὰ τὸ σημερινὸν Τύρνοβον.

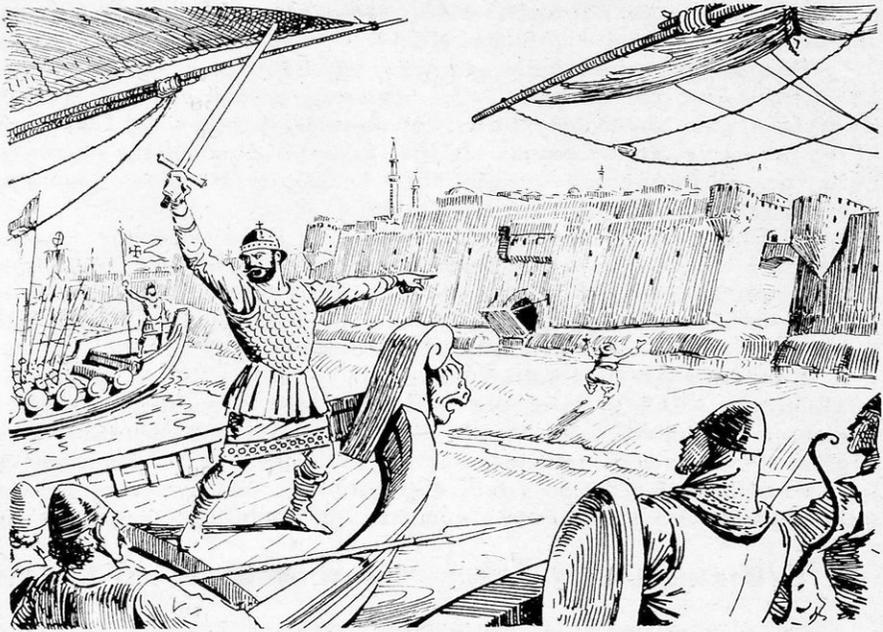
Κατόπιν ἐξεκίνησε διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Πόλιν καὶ τὸ 924 ἔφθασε πολὺ κοντὰ. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν διέθετε στόλον, δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν κυριεύσῃ. Ὁ Συμεὼν τότε ἐδέχθη ἀντὶ μεγάλου ποσοῦ χρημάτων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χώραν του. Καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε. Τὸ κράτος του ἤρχισε νὰ ἐξασθενῇ. Οἱ Βούλγαροι ἔπαυσαν τοὺς πολέμους καὶ ἦσαν εὐχαριστήμενοι, διότι ἐλάμβαναν χρήματα καὶ δῶρα ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα.

4. Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς — Ἐκστρατεία εἰς τὴν Κρήτην

Οἱ Ἄραβες καὶ ἄλλοι μωαμεθανοὶ εἶχαν γίνεαι πολὺ δυνατοὶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐτρομοκράτουν μὲ τὰ πειρατικὰ τῶν πλοῖα τὴν Μεσόγειον. Οἱ χριστιανοὶ ἔτρεμαν τοὺς πειρατὰς αὐτούς, ποὺ τοὺς ἔλεγαν **Σαρακηνοὺς**. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐξουσίαζαν τὰ παράλια τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰσπανίας. Ἐκυρίευσαν τὰς δύο μεγάλας ἑλληνικὰς νήσους, τὴν **Κύπρον** καὶ τὴν **Κρήτην**, ὅταν πάλιν ἐβασίλευσαν, τὸν 9ον αἰῶνα, ἀνίκανοι αὐτοκράτορες. Τὰ πράγματα ὁμως ἤλλαξαν, ὅταν ἦλθεν ἡ **Μακεδονικὴ Δυναστεία**.

Ἡ μεγάλη, πλουσία καὶ ὠραία ἑλληνικὴ μεγαλόνησος Κρήτη εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ 825 εἰς τὰς χεῖρας τῶν Σαρακηνῶν, ποὺ ἴδρυσαν ἐκεῖ ἀνεξάρτητον κράτος μὲ ἀρχηγὸν λεγόμενον **Ἐμίρην**. Παρέμεινεν ἐπὶ 135 χρόνια ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν των. Πολλοὶ μωαμεθανοὶ, Ἄραβες, Σύροι, Ἀφρικανοὶ καὶ μαῦροι ἀκόμη ἦλθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νήσον, ἡ ὁποία ἤρχισε ν' ἀλλάζῃ χαρακτῆρα. Οἱ Ἕλληνες ἐκινδύνευαν νὰ ξεχάσουν τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσάν των, νὰ γίνουιν μωαμεθανοὶ καὶ νὰ ὀμιλοῦν ἀραβικά.

Αὐτὸ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ τὸ ἀνεχθοῦν οἱ Ἕλληνες, ἀφ' ὅτου ἐγίναν καὶ πάλιν ἰσχυροὶ, τὴν ἐποχὴν τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. Ἐτοίμασαν μεγάλην ἐκστρατείαν, διὰ νὰ κυριεύσουν καὶ πάλιν τὴν Κρήτην. Ἀρχηγὸν ὤρισαν τὴν φημισμένον στρατηγὸν **Νικηφόρον Φωκᾶν**.

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἀποβιβάζεται εἰς Κρήτην

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 960 μεγάλος στόλος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Πόλιν, μὲ τὰς θερμὰς εὐχὰς τοῦ λαοῦ, ποῦ εἶχε συγκεντρωθῆ κατὰ μυριάδας εἰς τὴν ἀκτὴν. Τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὸν Κεράτιον ἕως τὴν Προποντίδα, ἐκάλυπταν χιλιάδες πλοῖα, μὲ τὰς πλευρὰς βαμμένας μὲ ζωηρότατα χρώματα, τὰ πανιά τῶν λαμπρότατα χρωματισμένα, μὲ ὀλοχρῦσους πῦρας, μὲ χιλιάδας πελωρίας σημαίας, μὲ μεγάλα λάβαρα, μὲ τὰς εἰκόνας τῆς Παναγίας, τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ καὶ τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν ἁγίων Θεοδώρου, Γεωργίου καὶ Δημητρίου.

Ἐπὶ τῶν πλοίων εὐρίσκετο πολὺς στρατός, Ἕλληνες καὶ μισθοφόροι, Βαράγγοι καὶ Ρῶσσοι, καθὼς καὶ πολὺἀριθμον ἱππικόν.

Ὁ βασιλεὺς, ὄρθιος ἐπάνω εἰς τὴν περίλαμπρον μαρμαρίνην βασιλικὴν ἀποβάθραν, δίδει τὸ σύνθημα καὶ ἀπὸ ὄθλας τὰς ἀκτὰς ἀκούονται μυρίοστομοὶ ζητωκραυγαί. Ὁ Πατριάρχης εὐλογεῖ τὸν στόλον.

5. Ὁ Νικηφόρος ἐλευθερώνει τὴν Κρήτην (961)

Ἡ μυρμηκιά αὐτὴ τῶν πλοίων λαμβάνει τὸν συνήθη δρόμον τῆς Κρήτης. Φθάνει εἰς ἕνα σημεῖον, πέραν τοῦ ὁποῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἑλληνικὸν πλοῖον δὲν ἐτόλμα νὰ προχωρήσῃ. Οἱ Σαρακηνοὶ εἰς τὴν Κρήτην εἶναι κατατρομαγμένοι. Περιμένουν ὅμως νὰ κτυπήσουν τὸν στόλον, μόλις πλησιάσῃ.

Ἄλλ' ὁ Νικηφόρος ἐκλέγει ἕνα ἥσυχον κόλπον, δυτικῶς τοῦ Χάνδακος, τοῦ σημερινοῦ Ἑρακλείου, ὅπου κανεὶς δὲν ἤμποροῦσε νὰ φαντασθῇ, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπόβασις. Οἱ Ἄραβες ἔτρεξαν ἐκεῖ μὲ ὄλας τῶν τὰς δυνάμεις καὶ παρετάχθησαν εἰς τὴν παραλίαν, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀπόβασιν. Ὁ Νικηφόρος ἐνεργεῖ μὲ ἀποφασιστικότητα. Ἀναγκάζει τοὺς Ἄραβας νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν παραλίαν καὶ ἀπὸ τὰς θύρας ποὺ ἀνοίγουν εἰς τὰ πλευρὰ τῶν πλοίων ὄρμον, ἐπάνω ἀπὸ τὰς κυρτὰς σανίδας ποὺ ἔρριψαν πρὸς τὴν ἀκτὴν, οἱ ἵππεῖς πάνοπλοι ἐπάνω εἰς τὰ ἄλογα τῶν.

Εἰς τὴν ὄρμην τῶν Βυζαντινῶν, ποὺ προχωροῦν ψάλλοντες τὸ «Τῆ Ὑπερμάχῳ» καὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς ἐμπρὸς φέροντας χρυσοὺς σταυροὺς, δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀντισταθοῦν οἱ Σαρακηνοὶ. Ἄλλ' ἡ πρωτεύουσά των, ὁ **Χάνδαξ**, εἶναι καλὰ ὠχυρωμένη. Ὁκτῶ μῆνας πολεμοῦν γύρω εἰς τὸ ἰσχυρὸν φρούριον. Χύνεται πολὺ αἷμα. Τέλος κυριεύεται τὸ φρούριον, τὸ 961, ὁ τελευταῖος ἐμίρης αἰχμαλωτίζεται καὶ ἡ Κρήτη γίνεται καὶ πάλιν ἑλληνική.

Ἐχρειάσθη ὅμως μεγάλος κόπος. Ἱεροκήρυκες καλοῦν τοὺς κατοικοὺς εἰς τὴν παλαιὰν τῶν θρησκείαν. Ὁ δραστηριώτερος ὄλων, εἶναι ὁ **Ἅγιος Νίκων**. Ἐπειδὴ εἰς τὰ κηρύγματά του ἔλεγε συχνὰ «μετανοεῖτε», ἡ λέξις αὐτὴ τοῦ ἔμεινεν ὡς παρωνύμιον. Τὸν ὠνόμαζαν **Ἅγιος Νίκων ὁ Μετανοεῖτε**. Τζαμιὰ καὶ μιναρέδες ἐξηφανίσθησαν. Ἡ Κρήτη ἔγινε καὶ πάλιν μία ἀπὸ τὰς ἑλληνικωτέρας χώρας.

6. Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς κατὰ τῶν Βουλγάρων

Ὅταν, τὸ 967, ὁ Νικηφόρος ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν νίκην κατὰ τῶν Ἀράβων, αὐτοκράτωρ ἤδη, εὕρισκει εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀπεσταλμένους τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει νὰ ζητήσουν τὰ φιλοδωρήματα. Ὁ Νικηφόρος δὲν ἤμποροῦσε ν' ἀνεχθῇ τὸ αἶσχος νὰ δίδουν οἱ Ἕλληνες φόρον εἰς τοὺς Βουλγάρους. Δηγοῦνται ὅτι διέταξε νὰ ραπίσουν τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἶπουν εἰς τὸν βασιλέα των, ὅτι ὁ ἴδιος θὰ φέρῃ τὰ χρέηματα εἰς τὸν ἀπαίδευτον καὶ τριδουλον ἀπὸ τοὺς προγόνους βασιλέα των.

Ὁ Νικηφόρος συνεννοήθη μὲ τὸν ἡγεμόνα τῶν Ρώσων Σβιατισλαῦον νὰ κτυπήσουν μαζὺ τοὺς Βουλγάρους. Ὁ Ρώσος βασιλεὺς εἰσέβαλεν εἰς

τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἠθέλησε νὰ προσαρτήσῃ τὴν χώραν εἰς τὸ βασιλείον του. Οἱ Ρῶσοι, μάλιστα, ἐπέρασαν τὸν ΑἼμον, ἐληλάτησαν τὴν Φιλιπούπολιν καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Θράκην.

7. Ἰωάννης Τσιμισκῆς (969 — 976)

Τὸν Νικηφόρον διεδέχθη ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ἐπίσης ἱκανὸς καὶ δραστήριος στρατηγός. Εἰς ὄλην τὴν ζωὴν του διεξήγαγε πολέμους τοὺς ὁποίους καὶ ἐσυνέχισε κατὰ τὰ 7 χρόνια ποὺ ἦτο αὐτοκράτωρ.

Ὁ Τσιμισκῆς διωργάνωσε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ὁ στρατός του διέβη τὸν ΑἼμον, ὁ στόλος του ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν Δούναβιν. Εἰς μεγάλας μάχας ἐνίκησε τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς ὑπεχρέωσε ν' ἀποσυρθοῦν εἰς τὴν χώραν των.

Ἐπέταξεν ὀλόκληρον τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν διήρσεεν εἰς ἑπτὰ περιοχάς, εἰς τὰς ὁποίας διώρισεν ἐγχωρίους ἡγεμόνας, τοὺς λεγομένους βοεβόδας.

8. Βασίλειος Β' (976 — 1025)

Ὁ Βασίλειος Β' εἶναι ἴσως ὁ ἐνδοξότερος ἀπὸ ὄλους τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας. Ἐβασίλευσε σχεδὸν 50 χρόνια καὶ εἰς τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ αὐτοκρατορία ἦτο πλουσία, δυνατὴ καὶ εὐτυχισμένη.

Ὁ Βασίλειος ἔδωσε λαμπρὸν τέλος εἰς τὸν βουλγαρικὸν πόλεμον. Εἶδε τοὺς Ρώσους νὰ δέχωνται τὸν χριστιανισμόν. Ὁ βασιλεὺς των Βλαδίμηρος ἐβαπτίσθη καὶ τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησαν καὶ οἱ ὑπήκοοί του. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἐνίκησε τοὺς Ἀραβας καὶ κατέκτησε μεγάλας χώρας. Ἡ αὐτοκρατορία ἔλαβε κατὰ τὰς ἡμέρας του τὴν ἑκτασιν ποὺ εἶχε μόνον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.

9. Τὸ τέλος τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου

Μόλις ἀπέθανεν ὁ Τσιμισκῆς, οἱ Βούλγαροι ἐπανεστάτησαν, ἀνεκίηρξαν Τσάρον τὸν Σαμουήλ καὶ ἤρχισαν φοβερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ Σαμουήλ συνεκρότησε τὸ βουλγαρικὸν κράτος, ἤρχισεν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν, Ἡπειρον, Ἀλβανίαν, Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν ἕως τὴν Πελοπόννησον. Ἐχρειάσθη, λοιπόν, ὁ Βασίλειος νὰ κάμῃ σκληρὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων ὁ ὁποῖος διήρκεσε πολλὰ ἔτη.

Οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχαν ἐπιτυχίας. Ὁ Σαμουήλ ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλὰ ὁ στρατός τοῦ Βυζαντίου, μὲ στρατηγὸν τὸν Νικηφόρον Οὐρβανόν, ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς παρὰ τὸν Σπερχεῖδον ποταμὸν, ἐνῶ ἐπέστρεφαν φορτωμένοι λάφυρα. Σημαντικὸν μέρος τοῦ βουλγαρικοῦ

στρατοῦ ἐξωλοθρεύθη εἰς τὴν συμπλοκὴν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ἔφυγαν καὶ ἐγκατέλειψαν τὸ στρατόπεδον καὶ τὰ λάφυρα εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς Ὁ ἴδιος ὁ Σαμουὴλ ἐπληρώθη καὶ μόλις κατάρθωσε νὰ σωθῆ διὰ τῶν στενῶν τῆς Πίνδου εἰς τὴν Βουλγαρίαν (996).

Σχεδὸν κάθε χρόνον, ὁ Βασίλειος ἔκαμνε καὶ μίαν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ἀναχωρῶν ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Πόλιν καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην. Τέλος, τὸ 1014, ἐκύκλωσε τὸ κύριον σῶμα τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν θέσιν Κλειδί, πού εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σερρών — Μελενίκου, καὶ τοῦ ἐπέφερε μεγάλην καταστροφὴν. Σχεδὸν ὁλόκληρος ὁ βουλγαρικός στρατός παρεδόθη. Ὁ Σαμουὴλ μόλις κατάρθωσε νὰ σωθῆ καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην του.

Ὁ Βασίλειος ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ διὰ νὰ τοὺς τρομοκρατήσῃ, ἐφέρθη σκληρὰ εἰς τοὺς αἰχμαλώτους, διότι οἱ Βούλγαροι, ἀπὸ τὸν καιρὸν πού ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, εἶχον διαπράξει ἀναριθμητὰ κακὰ εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Βουλγαρία ὑπετάχθη τὸ 1018 καὶ ἔγινεν ἐπαρχία τῆς αὐτοκρατορίας ὅπως καὶ ἄλλοτε.

Ὁ Βασίλειος ἐπέστρεψε μὲ τὸν στόλον εἰς τὴν Πόλιν καὶ ἐώρτασαν τὴν μεγάλην αὐτὴν νίκην μὲ θριάμβους καὶ τελετάς. Καὶ ὁ λαὸς τὸν ἠνόμασε *Βουλγαροκτόνον*.

10. Ὁ Βασίλειος Β' ἐπισκέπτεται τὰς Ἀθήνας

Μετὰ τὴν νίκην κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὁ Βασίλειος ἐπροχώρησε νοτιώτερα πρὸς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἰδῆ τὴν αὐτοῦν χώραν, πού τὴν εἶχαν ἀφανίσει αἱ ἐπιδρομαί. Ἐφθασεν εἰς τὴν Λαμίαν. Εἶδε πλησίον τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ τὴν πεδιάδα, ὅπου ἕνας παλαιότερος στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου, ὁ *Νικηφόρος Οὐρανός*, εἶχε διαλύσει εἰς μεγάλην μάχην τοὺς Βουλγάρους. Διήλθεν ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας καὶ μέσῳ Βοιωτίας ἐφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ 1018.

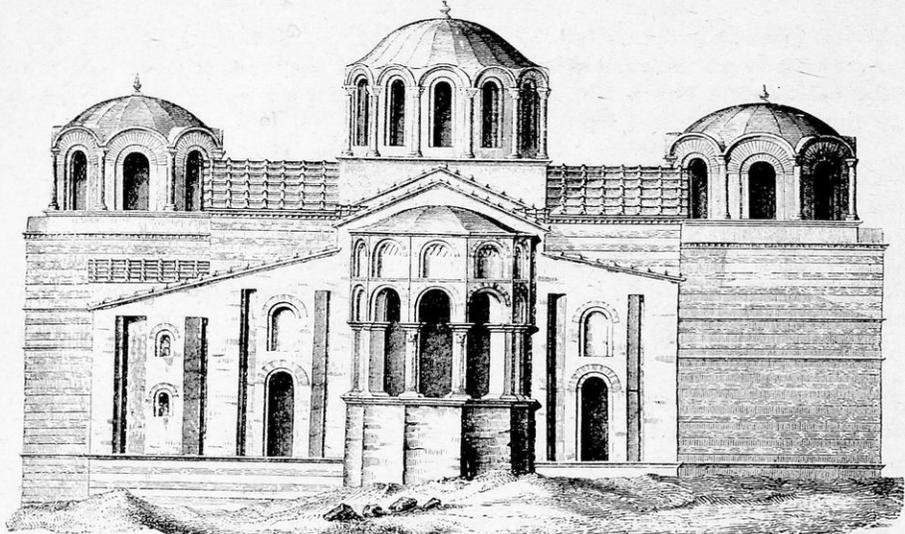
Στρατηγοὶ καὶ ἐπίσκοποι, ἄρχοντες καὶ ἀπεσταλμένοι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων συνεκεντρώθησαν γύρω ἀπὸ τὸν νικητὴν καὶ κυρίαρχον τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ εὐχαριστία διὰ τὴν νίκην ἔγινεν εἰς τὴν *Ἀκρόπολιν*, εἰς τὸν παλαιὸν καὶ ἀσύγκριτον εἰς ὁμορφίαν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν *Παρθενῶνα*, τὸν ὅποιον οἱ χριστιανοὶ εἶχον μετατρέψει εἰς ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας.

11. Τὰ ἑνδοξα χρόνια τῆς Αὐτοκρατορίας

Εἰς τὰ χρόνια τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας, ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία ἦτο πλουσία καὶ δυνατὴ. Οἱ μεγάλοι αὐτοκράτορες, ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ὁ Βασίλειος Β' κατέλαβαν καὶ πάλιν πολλὰς χώρας, πού τὰς εἶχον κυριεύσει οἱ ἔχθροί, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον,

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὁ Ναός τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν

πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Κάτω Ἰταλίαν, καὶ ἡ Αὐτοκρατορία ἐξουσίαζε πάλιν ἀπεράντους χώρας εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, εἶχε πολλὰ πλοῦτη καὶ δυνατὸν στρατὸν καὶ στόλον.

Ἡ Πόλις ἦτο τότε μεγάλη καὶ πλουσία, ἡ πρώτη ἐμπορικὴ ἀγορὰ τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς γῆς συνεκεντρῶνοντο τὰ ἐμπορεύματα εἰς αὐτήν. Ἀναρίθμητα πλοῖα εἰσήρχοντο καὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς. Εἰς τὴν ξηράν, μεγάλοι δρόμοι ἤνωναν τὴν Πόλιν μετὰς τὰς πλέον μακρυνὰς χώρας, μετὰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν εἰς τὴν Ἀσίαν, μετὰ τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μετέφεραν τὰ ἀρωματικά, τὸ πιπέρι, τὴν κανέλλαν, τὰ λινὰ ὑφάσματα καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, ἀπὸ τὴν Κίναν τὰ μεταξωτά, ἀπὸ τὴν Συρίαν τὰ ὑαλικά καὶ τοὺς λεπτοκενημένους τάπητας, ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τὰ γουναρικά, τὸ σιτάρι καὶ τὸ χαβιάρι. Ἡ Πόλις ἡ ἴδια εἶχε τὴν περίφημον βιομηχανίαν τῆς, τὰ διεθνοῦς φήμης μεταξωτά τῆς, τὰ λεπτοεργασμένα ἀσημικὰ καὶ χρυσαφικὰ, τὰ ἐπίχρυσα σκεύη, τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ ἄλλα ἐπιπλά τῆς ἐκκλησίας.

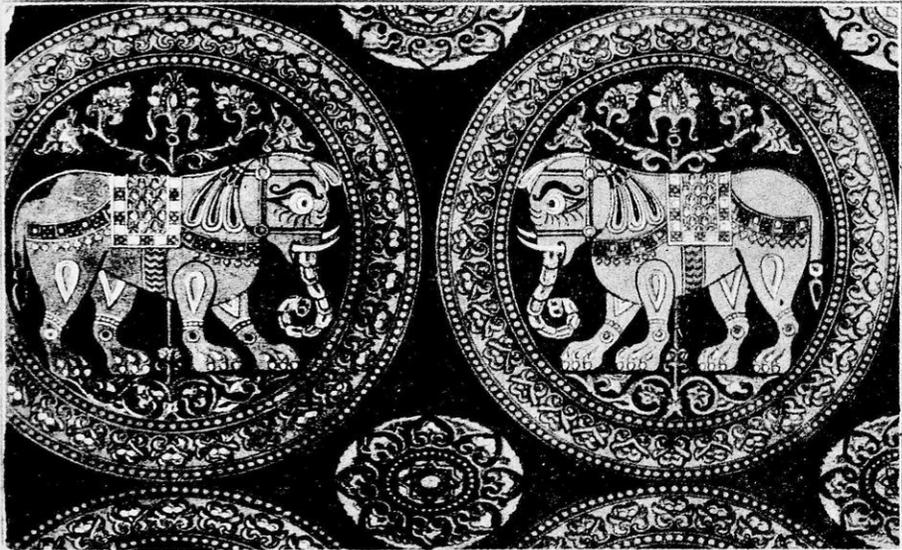
Μέσα εἰς τὰς θολωτὰς ἀγορὰς τῆς Πόλεως ἐκινεῖτο ἄπειρον πλῆθος καὶ εἰς τὰς δύο πλευρὰς ἤνοιγαν μεγάλα καὶ πλούσια καταστήματα, γέματα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου. Ὀλίγον μακρύτερα, πελώρια ἀποθήκαι ἐχρησίμευαν διὰ νὰ φυλάττουν τὰ πολυτίμα ἐμπορεύματα. Εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Πόλεως συνηγῶντο ἔμποροι ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας, Βούλ-

γαροι καὶ Ἄραβες, Ἴνδοι καὶ Ῥῶσοι, ξανθοὶ Γερμανοὶ καὶ μαυροὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ Πόλις ἠπλοῦτο εἰς τὰς κλιτὰς τῶν λόφων τῆς κατήρχετο ὁμαλῶς πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Κερατίου καὶ τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ ἐφάνταζεν ὑπερήφανος μὲ τὰ ἀναρίθμητα κωδωνοστάσια καὶ τοὺς τροῦλλους, τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς πλατείας τῆς. Εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον ἐβασίλευεν ἀφάνταστος πολυτέλεια. Ἀξιωματικοί, στρατιῶται, ὑπάλληλοι δημιουργοὺν μίαν κίνησιν περιεργον καὶ ἀξιοθέατον. Γίνονται μεγάλαι τελεταί. Ὁ βασι-

Ὁ Δαβὶδ βοσκὸς (κόσμημα βιβλίου, 10ος αἰὼν)

λεὺς κατέρχεται μὲ τὴν συνοδείαν του εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν δοξολογίαν καὶ ἡ μεγάλη ἐκκλησία μὲ τὰς ἀνεκτιμήτους δια-

Βυζαντινὸς μεταξενὸς τῆς πρὸ ἐλέφαντα ψηφιδωτοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἐπισκοποῦ τῆς Πρωτοκλήτου

κοσμήσεις της, με τὰ χρυσαφικά και τούς πολυελαίους της και με τὸ πληθος τῶν-Ιερέων και τῶν ψαλτῶν της παρουσιάζει ἀφάνταστον μεγαλειον.

Τὸ Βυζάντιον, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶχε τόσον πολλοὺς σοφοὺς, ὅσους καμμία ἄλλη χώρα. Αὐτοὶ ἐμελέτων τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων, τὰ ἐδίδασκαν εἰς τοὺς νέους, οἱ καλόγηροι τὰ ἀντέγραφαν και τὰ ἐφύλασσαν εἰς μοναστήρια. Εἰς αὐτοὺς χρεωστοῦμε τὸ πληθος τῶν πολυτιμῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων, ποὺ διεσώθησαν ἕως σήμερὰ.

Οἱ ξένοι ἐθαύμαζαν τὸν πλοῦτον και τὸ μεγαλεῖον τῆς Πόλεως, διότι τότε ἡ Εὐρώπη ἦτο πολὺ ὀπίσω εἰς τὸν πολιτισμὸν και ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἦτο ἡ πλέον πολιτισμένη χώρα τοῦ κόσμου.

12. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας

Εἰς αὐτὰ τὰ χρόνια ἡ Αὐτοκρατορία ἦτο δυνατὴ και εἰς τὰ ὄπλα. Τὰ σύνορά της ἐφρούρουν ἀνδρεῖοι φύλακες. Σπανίως ἐτόλμησαν οἱ ξένοι νὰ κηρύξουν φανερὰ πόλεμον ἐναντίον της. Ἀλλὰ τὰ μακρυνὰ σύνορά της ἦσαν ἀνήσυχα.

Ἡ Αὐτοκρατορία τὸν 10ον αἰῶνα, ἔφθαν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀσίας *Εὐφράτου*. Ἐκεῖ, εἰς τὴν μεγάλην ἐπαρχίαν τῆς *Καππαδοκίας*, συνώρευε με τοὺς Ἀραβας.

Οἱ Ἀραβες ὅμως δὲν ἦσαν δυνατοὶ ὅπως ἄλλοτε. Τὸ κράτος των ἐχωρίσθη εἰς μικρὰ κράτη. Ἀλλ' οἱ μωαμεθανοὶ τῶν συνόρων δὲν ἔπαυαν νὰ ἐνοχλοῦν τὰς ἐλληνικὰς ἐπαρχίας. Ἐκαμναν ἐπιδρομὰς, ἤρπαζον ὅ,τι εὔρισκαν, ἔσυραν ἄλογα και κοπάδια εἰς τὸν τόπον των. Αὐτοὺς τοὺς ὠνόμαζαν *ἀπελάτας*.

Οἱ χριστιανοὶ ἄρχοντες τῶν μακρυνῶν ἐκείνων ἐπαρχιῶν ἐφύλαττον ἄγρυπνοι τὰ σύνορα οἱ ἴδιοι με τὰ ἐκλεκτὰ παλληκάρια των, ἦσαν ἔτοιμοι πάντοτε νὰ κτυπήσουν τοὺς ἐπιδρομεῖς. Τοὺς ἀνδρειωμένους αὐτοὺς πολεμιστὰς, ἐπειδὴ ἐφύλαττον τὰ τελευταῖα ἄκρα τῆς Αὐτοκρατορίας, τοὺς ὠνόμαζαν *Ἀκρίτας*.

Αὐτοὶ ἔγιναν περίφημοι διὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν, διὰ τὸ θάρρος και τὴν ὀρμὴν των. Καὶ ὅπως τοὺς ἀρχαίους ἥρωας, τὸν Ἡρακλῆ, τὸ Θησέα, τὸν Ἰάσονα, τὸν Ἀχιλλέα, τοὺς ὕμνησαν και τοὺς ἐδόξασαν οἱ ποιηταὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, και, ὅπως τοὺς ἀρματωλοὺς και τὸν κλέφτες τοὺς ἐτραγοῦδησαν τὰ δημοτικὰ μας τραγοῦδια, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον και τοὺς ἀκρίτας τοὺς ἐτραγοῦδησαν οἱ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς των.

Ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ διεσώθησαν ἕως σήμερα και ἀπὸ αὐτὰ μανθάνομεν τὴν ζωὴν και τοὺς ἀγῶνας τῶν φημισμένων ἐκείνων πολεμιστῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

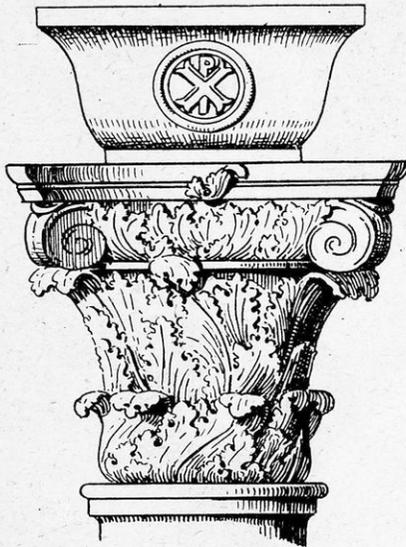
Ὁ ἐνδοξότερος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ *Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας*. Αὐτὸς ἐξῆσε κατὰ τὰ καλὰ χρόνια τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας, εἰς μιαν ἐπαρχίαν κοντὰ εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Ἐκεῖ εἶχε τὰ κτήματά του, τὸν πύργον του και τοὺς ἀνθρώπους του.

Πολλάκις ἐπέρασε τὸν ποταμὸν καὶ κατεδίωξε τοὺς Ἀπελάτας. Κατέλαβε πολιτείας καὶ χώρας καὶ ἐμεγάλωσε τὴν ἐξουσίαν του. Ἔῤῥχε μεγάλην σωματικὴν δύναμιν καὶ ἦτο πολὺ ταχὺς εἰς τὰς κινήσεις του.

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχᾶ κι ἡ γῆς τότε τρομάζει.

Βροντᾶ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέτ' ὁ ἀπάνω κόσμος.

Ὁ Διγενὴς ὁμοιάζει περισσότερον μὲ τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτες καὶ ἐπολέμησε καὶ αὐτὸς διὰ τὸ ἔθνος.

Κιονόκρανον τῆς Ἀγίας Σοφίας

Ἡ Σταύρωσις (Μωσαϊκὸν Δαφνίου Ἀθῆναι)

ΚΛΙΝΕΙ ΤΟ ΑΣΤΡΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΟΙ ΣΕΛΤΖΟΥΚΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

1. Οί Σελτζούκοι Τουῦρκοι κυριεύουσι τὴν Μικρὰν Ἀσίαν

Τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δόξα τῆς Αὐτοκρατορίας δὲν διήρκεσαν ἕως τὸ τέλος τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς δὲν ἦσαν τόσον ἔνδοξα ὅσον τὰ πρῶτα. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν παρουσιάσθησαν νέοι ἐπικίνδunami ἐχθροί, οἱ **Τουῦρκοι** ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, οἱ **Φράγκοι** ἀπὸ τὴν Δύσιν.

Τὸ κράτος ἔπαθε μεγάλας καταστροφὰς καὶ ἔχασε πολλὰς ἐπαρχίας. Εἶδε νὰ καταστρέφεται τὸ ναυτικόν του καὶ νὰ σβύνη τὸ ἐμπόριόν του. Ἦρχισαν ἀπὸ τότε δύστυχα χρόνια διὰ τὸν Ἑλληνισμόν.

Πρῶτος παρουσιάσθη ὁ τουρκικὸς κίνδυνος. Οἱ Τουῦρκοι εἶναι λαὸς μογγολικῆς καταγωγῆς, ποὺ εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια ἔζη εἰς μακρυνὰς χώρας τῆς Ἀσίας, εἰς τὰς πεδιάδας ποὺ εἶναι ἀνατολικῶς τῆς Καδῆας θαλάσσης. Ἐκεῖ ἔζησαν χρόνια χωρισμένοι εἰς πολλὰς φυλάς, καὶ εἶχαν διάφορα ὀνόματα.

Τὸν 11ον αἰῶνα μία τουρκικὴ φυλὴ, ἰσχυρὰ καὶ πολεμικὴ, οἱ **Σελ-**

Ὁ Ρωμανὸς καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Σελτζούκων

τζούκοι Τούρκοι ἴδρυσαν εἰς τὰς περσικὰς χώρας κράτος ἄρκετὰ δυνατόν. Βραδύτερον οἱ Σελτζούκοι ἐκτύπησαν τὴν ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν. Εἰς τὸν θρόνον ἐκάθητο ἕνας γενναῖος αὐτοκράτωρ, ὁ **Ρωμανὸς Δ΄** ὁ **Διογένης**. Αὐτὸς κατάλαβε τὸν μεγάλον κίνδυνον καὶ ἔτρεξεν ἀμέσως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν Ἀρμενίαν, κοντὰ εἰς τὴν λίμνην τοῦ Βάν, ἔγινε μεγάλη μάχη τὸ 1071. Ὁ Ρωμανὸς ἐνίκηθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος.

Οἱ Σελτζούκοι ἐχύθησαν τότε εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐκυρίευσαν τὸ **Ἰκόνιον**, τὴν **Νίκαιαν**, καὶ ἔφθασαν ἕως τὴν **Χρυσούπολιν**, ἀντίκρου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ Αὐτοκρατορία ἔχασε τὰς καλυτέρας μικρασιατικὰς ἐπαρχίας της, ποῦ τῆς ἔδιδον τὸν περισσότερον καὶ τὸν καλύτερον στρατόν. Αὐτὸ ἦτο μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ διὰ τὸν Ἑλληνισμόν.

2. Ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν

Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία εὐρέθη πάλιν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ ἕνα, οἱ Φράγκοι ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔγιναν μεγάλοι κίνδυνοι δι' αὐτήν. Τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν δὲν ἔλειψαν πάλιν στρατηγοὶ καὶ αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν νὰ τὴν σώσουν. Ἀπὸ τὸ 1081 ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ἡ σπουδαία δυναστεία τῶν Κομνηνῶν.

Οἱ **Κομνηνοὶ** κατήγοντο ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἦσαν μεγάλοι ἄρχοντες εἰς τὸν τόπον των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς διεκρίθησαν ὡς στρατηγοὶ καὶ διπλωμάται. Ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν ἔμεινε εἰς τὸν θρόνον σχεδὸν 100 χρόνια, τὸν 11ον καὶ τὸν 12ον αἰῶνα, καὶ ἔδωσε τὴν τελευταίαν λάμψιν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ σπουδαιότεροι αὐτοκράτορες τῆς δυναστείας εἶναι οἱ τρεῖς πρῶτοι, ὁ Ἀλέξιος, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Μανουήλ. Ἡγωνίσθησαν νὰ συγκρατήσουν τὸ κράτος καὶ κατάρθωσαν πολλὰ μὲ τὴν διπλωματίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν των. Ἀλλὰ τὸ κράτος ἔκλινε πρὸς τὸν μαρασμόν. Ἐπὶ τῆς δυναστείας αὐτῆς καὶ μετ' αὐτὴν ἔπαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς δύο ἐπικινδύνους ἐχθροὺς, τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὴν Δύσιν. Ἐπὶ τοῦ **Ἀλεξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ** ἤρχισεν ἡ πρώτη Σταυροφορία, ἡ ὁποία ἔφερε μεγάλην ἀναστάτῳσιν εἰς τὸ Βυζάντιον.

3. Αἱ Σταυροφορίαι

Ὁ δεῦτερος μεγάλος κίνδυνος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ εἶχε γίνει μεγάλη μεταβολὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἀφοῦ ἔπαυσαν αἱ ἐπιδρομαὶ ἐσχηματίσθησαν ἐκεῖ μεγάλα ἔθνη καὶ δυνατὰ κράτη.

Ἡ Δύσις εἶχε φιλοδόξους βασιλεῖς καὶ πολεμιστάς, ποῦ ἐζητοῦσαν ἀφορμὴν νὰ δοξασθοῦν καὶ νὰ κατακτήσουν νέα πλοῦσινα μέρη. Εὐκαιρίαν ἔδωσεν ἡ ἐμφάνισις τῶν Τούρκων εἰς τοὺς **Ἀγίους Τόπους**.

‘Ο Πάπας Ουρβανός εύλογεί τούς Σταυροφόρους

Οι Ἄραβες, ὅπως εἶδομεν, ἀφήρσαν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἡ Ἱερουσαλήμ, ὁ τάφος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄλοι οἱ Ἅγιοι Τόποι ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μωαμεθανῶν. Οἱ Ἄραβες δὲν ἦσαν φανατικοί. Τὸ κράτος τῶν εἶχεν ἀρκετὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, ὥστε οἱ Χριστιανοὶ ἠδύναντο νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ.

Ὅταν ὅμως παρουσιάσθησαν οἱ Τοῦρκοι, ἔδωσαν νέαν ζωὴν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν καὶ ἐξηκολούθησαν μὲ μεγαλυτέραν ὀρμὴν καὶ περισσότερον φανατισμόν τὸν πόλεμον διὰ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ κατὰ τῶν ἀλλοθρήσκων. Εἶδομεν πῶς οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι ἐνίκησαν τὸν αὐτοκράτορα Ρωμανόν. Εἰς τὰ ἴδια χρόνια οἱ Σελτζοῦκοι ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Αὐτοὶ ἦσαν φανατικοὶ καὶ ἐφέροντο ἄσχημα εἰς τοὺς χριστιανοὺς.

Θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὄλων τῶν λαῶν εἰς τὴν Δύσιν ἦτο ὁ Πάπας καὶ ὄλοι οἱ λαοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς εἶχαν μέγαν σεβασμόν εἰς αὐτόν. Ὁ Πάπας ἐκάλεσε τοὺς λαοὺς διὰ μίαν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν ἀπίστων. Ὅλοι ἤκουσαν τὸ κήρυγμά του καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὴν Παλαιστίνην, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἅγίους Τόπους. Τὰς ἐκστρα-

τείας αὐτάς, πού ἔκαμαν οἱ Εὐρωπαῖοι διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἅγίους Τόπους, τὰς ὠνόμασαν **Σταυροφορίας**.

Αἱ Σταυροφορίαι διήρκεσαν 200 περίπου ἔτη, ἀπὸ τὸ 1096 — 1291 καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἔγιναν ὀκτῶ Σταυροφορίαι.

4. Οἱ Εὐρωπαῖοι καταλαμβάνουν τοὺς Ἅγίους Τόπους

Εἰς τὰ 1093 ἐπῆγε νὰ προσκυνήσῃ τοὺς Ἅγίους Τόπους ἕνας Γάλλος καλόγηρος, πού τὸν ἔλεγαν **Πέτρον Ἐρημίτην**. Εἶδε τὰ βάσανα τῶν Χριστιανῶν καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐρώπην, παρουσιάσθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν Β' καὶ τοῦ διηγήθη τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν πού εἶδεν ἐκεῖ.

Ὁ Πάπας τοῦ συνέστησε νὰ γυρίσῃ διαφόρους πολιτείας καὶ αὐτὰς τῶν βασιλέων καὶ νὰ διηγηθῇ εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας ὅσα εἶδε.

Οἱ ἄνθρωποι συνεκινήθησαν ἀπὸ τὴν διήγησιν τοῦ Πέτρου. Ὁ Πάπας ἐκάλεσε τότε μεγάλην σύνοδον εἰς τὴν πόλιν τῆς Γαλλίας **Κλεμόν**. Ἐκεῖ ἦλθον πολλοὶ ἐπίσκοποι, βασιλεῖς, εὐγενεῖς καὶ χιλιάδες λαός. Ὁ Πάπας τοὺς ὠμίλησε καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ πάρουν ὄλοι τὰ ὄπλα διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἅγίους Τόπους ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι συνεκινήθησαν τόσοσιν πολὺ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Πάπα, ὥστε πολλοὶ ὠπλίσθησαν ἀμέσως καὶ ἔρραψαν εἰς τὸ στήθος καὶ εἰς τὴν ράχιν τῶν ἑνα πάνινον σταυρόν, διὰ νὰ δείξουν ὅτι πηγαίνουν νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν πίστιν καὶ διὰ τὸν Χριστὸν καὶ διὰ νὰ κερδίσουν τὸν παράδεισον. Δι' αὐτὸ τοὺς εἶπαν **Σταυροφόρους**.

Εἰς τὴν πόλιν ἐβασίλευε τότε ὁ **Ἀλέξιος Κομνηνός**, ἕνας ἐξυπνος βασιλεὺς καὶ πολὺ καλὸς διπλωμάτης, ἀπὸ τὴν δυναστείαν τῶν **Κομνηνῶν**.

Οἱ Σταυροφόροι ἦλθον εἰς συμφωνίαν μὲ τὸν Ἀλέξιον καὶ ὑποσχέθησαν νὰ τοῦ παραδίδουν τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας πού θὰ ἔπαιρναν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα. Καὶ ὁ Ἀλέξιος τοὺς ἐπέρασε μὲ πλοῖα εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Σταυροφόροι ὁμως δὲν ἐκράτησαν τὴν ὑπόσχεσίν των.

Ἀφοῦ μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ πολλὰ βάσανα ἐπέρασαν τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔφθασαν εἰς τὴν Συρίαν, ἀφοῦ ἀπέθαναν ἀμέτρητοι ἀπὸ τὰς κακοχίας ἢ ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Εἰς τὴν Συρίαν ἐκυρίευσαν τὴν μεγάλην πόλιν **Ἀντιόχειαν** καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐξεκίνησαν διὰ τὰ **Ἱεροσόλυμα**.

Τὰ μάτια των ἐδάκρυσαν, ὅταν εἶδαν ἀπὸ μακρὰ τὴν πόλιν, μετὰ τριῶν ἑτῶν πορείαν. Ἐγονάτισαν καὶ ἐπροσκύνησαν.

Οἱ Σταυροφόροι ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐλευθέρωσαν τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης.

ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

ΟΙ ΦΡΑΓΚΟΙ ΚΥΡΙΕΥΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ

1. Τετάρτη Σταυροφορία

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος οἱ Εὐρωπαῖοι ἐτοιμάσθησαν διὰ τὴν **Τετάρτην Σταυροφορίαν**. Πολλοὶ εἶχον μαζευθῆ εἰς τὴν **Βενετίαν** διὰ νὰ περάσουν εἰς τὴν **Παλαιστίνην** μετὰ τὰ βενετικὰ πλοῖα. Εἰς τὸν θρόνον τῆς

Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ΄

Ρώμης ἐκάθητο ἕνας ὑπερήφανος πάπας, ὁ **Ἰννοκέντιος Γ΄**, ποῦ ἤθελε νὰ ἐξουσιάσῃ Δύσιν καὶ Ἀνατολήν. Ἡ Βενετία πάλιν εἶχε ἕνα πονηρὸν ἄρχοντα, ἕνα δόγην, ὅπως ἔλεγον τὸν ἄρχοντα τῆς Βενετίας, τὸν **Δάνδολον**. Ἦτο γέρων καὶ τυφλός, ἀλλὰ ἔβλεπε πολὺ καλὰ τὸ συμφέρον τῆς χώρας του. Ἡξευρε ὅτι τὸ μεγαλύτερον κέρδος τῆς Βενετίας ἦτο νὰ καταστραφῇ τὸ ἐλληνικὸν κράτος καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἐμπόριον.

Πρὸς κακὴν τύχην, εἰς τὴν Πόλιν ἐπεκράτει πάλιν ἀπελπιστικὴ κατάστασις. Αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ **Ἰσαάκιος Ἀγγελος**. Αὐτὸν τὸν κατεβίβασεν ἀπὸ τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του **Ἀλέξιος Γ΄**, τὸν ἐτύφλωσε καὶ τὸν ἐφυλάκισε μαζί μετὰ τὸν υἱὸν του Ἀλέξιον. Ὁ υἱὸς **Ἀλέξιος** κατώρθωσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν,

ἔτρεξεν εἰς τὴν Βενετίαν καὶ παρεκάλεσε τοὺς Σταυροφόρους νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ πάρῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός του. Ὑπεσχέθη νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸν πάπαν καὶ νὰ δώσῃ μεγάλην χρηματικὴν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς Σταυροφόρους.

Οἱ Σταυροφόροι ἤλλαξαν τότε δρόμον καὶ ἀντὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Παλαιστίνην κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν Πόλιν. Ἔμειναν κατάπληκτοι ὄταν

τὴν ἀντίκρουσαν. Ἔβλεπαν μὲ θαυμασμόν τὰ ὕψηλά τείχη, τοὺς πύργους, τὰ παλάτια, τὰς ἐκκλησίας, τὴν ἑκτασίαν τῆς. Ἦτο ἀδύνατον νὰ φαντασθοῦν ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον μία πόλις τόσο μεγάλη καὶ τόσο πλουσία. Πολὺ εὐκόλα κατεβίβασαν τὸν Ἀλέξιον Γ' καὶ ἔφεραν εἰς τὸν θρόνον τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καθὼς καὶ τὸν υἱὸν του, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη **Ἀλέξιος Δ'**. Ἐκεῖνοι διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὰς ὑποσχέσεις των ἔβαλαν φόρους. Τοῦτο ἐξηρέθισε πολὺ τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἀπεστρέφето τοὺς Φράγκους καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ ὑποταγῆς εἰς τὸν Πάπαν. Ἔγινε λοιπὸν στάσις εἰς τὴν Πόλιν, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τοὺς δύο αὐτοκράτορας. Ἄλλωστε εἶχε γεννηθῆ εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Σταυροφόρων ἡ ἐπιθυμία νὰ κυριεύσουν οἱ ἴδιοι τὴν Πόλιν καὶ ν' ἀρπάσουν τοὺς θησαυροὺς τῆς. Τὴν ἐκυρίευσαν πολὺ εὐκόλα διότι ἦτο μεγάλη σύγχυσις καὶ ἀταξία εἰς τὴν Πόλιν. Τὴν ἐλεηλάτησαν, ἤρπασαν τοὺς θησαυροὺς τῆς, ἐφόρτωσαν πλοῖα ὀλόκληρα καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τὴν πατρίδα των (1204).

Οἱ Σταυροφόροι ἐφέρθησαν ὡς βάρβαροι καὶ ἔκαμαν μεγάλο κακὸν εἰς τὴν Πόλιν. Ἔσπασαν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ὄρειχάλκινα καλλιτεχνήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦτο γεμάτη ἡ Πόλις. Τὰ ὄρειχάλκινα ἀγάλματα τὰ ἔλιωσαν καὶ τὰ ἔκαμαν νομίσματα. Ἐκλεψαν πολλὰς ἐκκλησίας. Ἐπῆραν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀγίας Σοφίας. Τὴν ὀλόχρυσον Ἀγίαν Τράπεζαν τὴν ἐφόρτωσαν εἰς πλοῖον διὰ νὰ τὴν στείλουν εἰς τὴν Βενετίαν.

2. Οἱ Φράγκοι μοιράζονται τὴν Αὐτοκρατορίαν

Οἱ Φράγκοι, ἀφοῦ ἐπῆραν τὴν Πόλιν, ἐμοιράσθησαν τὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Εἰς τὴν Πόλιν ἔβαλαν αὐτοκράτορα τὸν ἀρχηγὸν τῆς Σταυροφορίας **Βαλδουίνου**, κόμητα τῆς Φλάνδρας. Ὁ Βαλδουίνος ἐπῆρε μαζί μὲ τὴν Πόλιν τὴν Θράκην καὶ χώρας τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ νεώτερος ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας **Βονιφάτιος**, ἔλαβε τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα.

Οἱ Βενετοὶ ὠφελήθησαν περισσότερο ἀπὸ ὄλους. Ἐφρόντισαν κυρίως νὰ λάβουν εἰς χεῖράς των τὸ ἐμπόριον τῆς αὐτοκρατορίας. Δι' αὐτοὺς ὠρίσθησαν τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Αἰτωλίας, τῆς Πελοποννήσου. Ὅπως ἐπίσης τὰ Ἐπτάνησα, αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Κρήτη. Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔγινε Βενετός.

Οἱ Φράγκοι ἐκίνησαν ὕστερα νὰ κυριεύσουν καὶ τὰς ἄλλας χώρας τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Βονιφάτιος ἐπροχώρησεν ἕως τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ τὰς χώρας ποὺ ἐκυρίευσεν τὰς ἐμοίρασεν εἰς τοὺς ἱππότες του.

Δύο Γάλλοι πολεμισταί, ὁ **Γουλιέλμος Σαμπλιτ** καὶ ὁ **Γοδεφρίδος Βιλλεαρδουίνου**, ἐκυρίευσαν ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Ἐκεῖ ἵδρυσαν τὸ **Πριγκιπάτον τῆς Ἀχαΐας**, ποὺ τὸ ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Βιλλεαρδουίνου. Τὸ Πριγκιπάτον αὐτὸ ἔγινεν ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα Φραγκικὰ κράτη. Οἱ Βιλλεαρδουίνοι ἐκυβέρνησαν μὲ σύνεσιν, μετεχειρίσθη-

σαν καλὰ τοὺς ὑπηκόους, διετήρησαν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον. Ἡ Πελοπόννησος ἐπλούτησεν, ὁ πληθυσμὸς τῆς ἠῤῥησε καὶ ἡ χώρα ἐσημείωσε πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

Ἄλλοι ἐπίσης Φράγκοι κατέλαβον ἄλλας πόλεις καὶ νήσους καὶ ἔκαμαν μικρὰ κράτη. Ἔτσι τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς χώρας τὸ ἐπῆραν οἱ Φράγκοι.

Οἱ Φράγκοι ἔφεραν εἰς τὸν τόπον μας τὸ σύστημα τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὁποῖον εἶχαν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἡ γῆ ἔγινε κτῆμα τῶν εὐγενῶν. Οἱ χωρικοὶ τὴν ἐκαλλιέργουν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τὸ ἔδιδον εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν κλῆρον. Τὸ σύστημα αὐτὸ τὸ ὠνόμασαν *φρουδαρχίαν*.

Οἱ Φράγκοι ἔμειναν πολλὰ χρόνια εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἀπὸ τὸ 1204, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Φράγκοι ἐκυβέρνησαν τὸν τόπον μας, λέγεται *ἐποχὴ τῆς Φραγκοκρατίας*. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς χώρας μας σώζονται ἀκόμη κάστρα καὶ πύργοι, πού τὰ ἔκτισαν οἱ Φράγκοι καὶ πού μᾶς ἐνθυμίζουσι τὴν Φραγκοκρατίαν.

3. Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας

Οἱ Φράγκοι δὲν κατῶρθωσαν νὰ ὑποτάξουν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν ζωηρὰν ἀντίστασιν. Ἐκράτησαν αὐτοὶ τὰς χώρας καὶ τὰς ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι. Ἰδρύθησαν λοιπὸν εἰς πολλὰ μέρη ἑλληνικὰ κράτη.

Σημαντικώτερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο ἡ *Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας*.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν, πού οἱ Φράγκοι εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν, οἱ Ἕλληνες ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν *Θεόδωρον Α' Λάσκαρη*. Ὁ Λάσκαρης, ὅταν εἶδε ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σώσῃ τὴν Πρωτεύουσαν, ἔφυγεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μὲ τὸν Πατριάρχην, τοὺς ἀνωτέρους κληρικοὺς καὶ πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ στρατιωτικοὺς. Ἐκεῖ ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τὴν Νικαίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἰδρύθη ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ἐπίστευον ὅτι δὲν ἔχασαν διὰ πάντα τὴν Πόλιν καὶ δὲν ἔπαυσαν νὰ ἐλπίζουσι, ὅτι θὰ τὴν πᾶρουσι καὶ ὅτι θὰ ἰδρῦσουσι τὴν αὐτοκρατορίαν των πάλιν. Ὁ Λάσκαρης ἐνίκησε τοὺς Σελτζούκους; ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Λυδίας καὶ τῆς Φρυγίας.

Εἰς τὴν Νικαίαν ἐβασίλευσαν μερικοὶ ἀξιόλογοι αὐτοκράτορες. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ *Ἰωάννης Βατάτσης* (1222 - 1254), ἦτο ἄξιος κυβερνήτης καὶ στρατιωτικός. Ὁ Βατάτσης ἀπλώσε τὸ κράτος του εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, κατόπιν ἐπέρασε τὸν Ἑλλησποντον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπροχώρησε ἕως τὴν Θεσσαλονικὴν. Ἐδιώξεν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν τοὺς Βουλγάρους καὶ περιώρισε τὸ Φραγκικὸν κράτος εἰς τὰ περιχώρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας ἐμεγάλωσεν. Ἡ ὀικονομικὴ καὶ στρα-

τιωτική της θέσις ἦτο πολὺ καλή. Δὲν ἔμενε παρὰ νὰ δώσῃ ἓνα κτύπημα διὰ νὰ διώξουν τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὴν Πόλιν, καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν παλαιὰν πρωτεύουσάν των. Αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας, **Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος**.

4. Τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ κράτη

Καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἀντεστάθησαν εἰς τοὺς Φράγκους καὶ ἴδρυσαν ἰδικὰ των κράτη. Εἰς τὴν Ἠπειρον ὁ **Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνὸς** ἴδρυσε τὸ **Δεσποτάτον τῆς Ἠπείρου**. Πρωτεύουσάν εἶχε τὴν **Ἄρταν** καὶ ἐξουσίαζε τὴν Ἠπειρον, τὴν Αἰτωλίαν, καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν. Οἱ δεσπότες τῆς Ἠπείρου ἐκυρίευσαν τὴν Ἀλβανίαν ἕως τὸ Δυρράχιον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασαν ἕως τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὸ ὄνειρόν των ἦτο νὰ πάρουν τὴν Πόλιν. Ἐκαμαν ὁμως πόλεμον μὲ τοὺς Βουλγάρους, ἐνικήθησαν καὶ ἐξησθένησαν.

Ἄλλος πρίγκιψ ὁ **Ἀλέξιος Κομνηνός**, ἴδρυσε κράτος εἰς τὰ παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης, μὲ πρωτεύουσάν τὴν **Τραπεζοῦντια**. Αὐτὸ τὸ κράτος ὠνομάσθη **Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντιος** καὶ ἔζησεν ἕως τὸ 1461.

5. Οἱ Ἕλληνες ἀνακτοῦν τὴν Πόλιν

Ἡ Φραγκικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζήσῃ πολὺν καιρόν. Ἀπὸ τὸν καιρόν μάλιστα πού ἐμεγάλωσε καὶ ἐδυνάμωσεν ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας, ἐφάνη ὅτι πλησιάζει τὸ τέλος τῆς.

Αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Νίκαιαν ἦτο ὁ **Μιχαὴλ Παλαιολόγος**, ἀπὸ τὴν μεγάλην οἰκογένειαν πού ἐβασίλευσεν ὕστερα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Μιχαὴλ ἔστειλεν εἰς τὴν Εὐρώπην στρατὸν μὲ τὸν στρατηγόν του **Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον**, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς Βουλγάρους. Ἐκεῖνος ἐνῶ διέβαινε ἀπὸ τὴν Θράκην, ἔσταμάτησεν εἰς τὴν Σηλυβρίαν. Ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι ἡ Πόλις ἦτο ἀφρούρητη. Ὁ στόλος τῶν Ἐνετῶν μαζί μὲ τὸν στρατὸν τῶν Φράγκων εὐρίσκετο ἐκτός τῆς Πόλεως. Πολλοὶ Ἕλληνες πού ἤλθαν εἰς τὸν στρατόπεδόν του ἀπὸ τὴν Πόλιν τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ κινήσῃ πρὸς τὴν Πόλιν, ἐπειδὴ ἦτο εὐκολόν νὰ τὴν πάρῃ.

Ὁ Στρατηγόπουλος ἐπλησίασε τὰ τεῖχη καὶ κατῶρθωσε νὰ περάσῃ ἀπὸ μίαν ὑπόγειον εἴσοδον ὀλίγους στρατιώτας. Αὐτοὶ ἄνοιξαν τὰς πύλας. Ὁ στρατὸς ὤρμησε μέσα εἰς τὴν Πόλιν. Οἱ Φράγκοι τρομαγμένοι δὲν ἤξευραν τί νὰ κάμουν. Ὁ Φράγκος αὐτοκράτωρ μαζί μὲ τὸν Ἐνετὸν Πατριάρχην καὶ μὲ τὴν ἀκολουθίαν των, εἰσῆλθαν εἰς ἐνετικὸν πλοῖον καὶ ἔφυγαν διὰ τὴν Εὐρώπην. Ὅταν τὰ ἔμαθεν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἔτρεξεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν, ὅπου τοῦ ἔγινε μεγάλη ὑποδοχή. Εἰς τὰς 15 Αὐγούστου 1261 ἐστέφθη εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν.

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ

1. Ἡ νέα Ἑλληνική Αὐτοκρατορία

Οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Δὲν κατώρθωσαν ὁμως νὰ ἰδρῦσιν τὴν παλαιὰν αὐτοκρατορίαν. Ἡ νέα αὐτοκρατορία δὲν εἶχεν οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὴν δύναμιν τῆς παλαιᾶς. Εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἐξουσίαζε μόνον τὴν Θράκην καὶ μικρὸν μέρος τῆς Μακεδονίας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχε μικρὸν μέρος καὶ ἀπὸ τὰς νήσους μόνον τὴν Ρόδον, τὴν Λέσβον καὶ μερικὰς ἄλλας μικροτέρας.

Ἐπίσης καὶ τὰ οἰκονομικὰ δὲν ἦσαν εἰς καλὴν κατάστασιν, διότι τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ πολὺν καιρὸν. Οἱ ἐχθροὶ ἐξουσίαζον ὅλους τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς δρόμους, οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ Γενουάται ἐπῆραν τὸ ἐμπόριον καὶ ἐμάζευαν τὰ πλοῦτη τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις τῆς Αὐτοκρατορίας δὲν ἦτο καλυτέρα. Διέθετε μόνον μικρὸν στρατὸν ἀπὸ μισθοφόρους. Θλιβρωτέρα ὁμως ἦτο ἐσωτερικὴ κατάστασις. Μέσα εἰς τὸ κράτος ἔλειπαν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ τάξις. Γύρω εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν ὑπῆρχαν δυνατὰ κράτη, τὰ ὅποια ἠπειλοῦν τὴν ὑπαρξίν τῆς. Εἰς τὰ βόρεια ἦσαν οἱ **Βούλγαροι**. Εἰς τὰ δυτικὰ ἐμεγάλωνε καὶ ἐδυναμῶνε πολὺ τὸ **Σερβικὸν κράτος**. Ὁ φοβερώτερος ὁμως ἐχθρὸς παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ **Ὀθωμανοὶ**.

2. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι

Ἀπὸ τὸν 11ον αἰῶνα μεγάλο μέρος τῆς Μ. Ἀσίας τὸ ἐξουσιάζουν οἱ Σελτζούκοι Τούρκοι. Διακόσια χρόνια ἀργότερα, δηλαδὴ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰῶνος, κατέβησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἄλλοι Τούρκοι, οἱ **Ὀθωμανοὶ**.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἦσαν σχετικῶς μικρὰ φυλὴ. Καὶ αὐτοὶ ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τῆς τουρκικῆς φυλῆς, τὸ Τουρκεστάν. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν **Ἐρτογορῶν** ἔγινε μισθοφόρος τοῦ Σελτζούκου Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ποὺ εἶχε πόλεμον μετὰ τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐκεῖνος ἀφοῦ ἐκέρδισε τὸν πόλεμον, ἐχάρισεν εἰς τὸν Ἐρτογορῶν μικρὰν χώραν κοντὰ εἰς τὴν Προῦσαν.

Μετὰ τὸν Ἐρτογορῶν ἦλθεν ὁ υἱὸς του **Ὀσμάν**. Ὁ Ὀσμάν ἦτο δραστήριος καὶ πολεμικὸς. Ἐκυρίευσεν χώρας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἐκυρίευσε καὶ τὴν πόλιν Προδσαν καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσάν του. Ἀπ' αὐτὸν τὸ κράτος ὠνομάσθη Ὀθωμανικὸν καὶ οἱ ὑπήκοοί του Ὀθωμανοί.

Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος προώδευσε τόσο γρήγορα ὅσον δὲν φαντάζεται κανεὶς. Ἐκυρίευσε σχεδὸν ὅλας τὰς χώρας, ὅσας ἀκόμη ἐξουσίαζεν ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Αἱ ὀνομασταὶ τότε πόλεις Νίκαια, Νικομήδεια καὶ ἄλλαι ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μωαμεθανῶν.

3. Οἱ Τοῦρκοι περνοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην

Οἱ Τοῦρκοι ἀμέσως κατόπιν ἐπέρασαν τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπάτησαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπῆραν τὴν ὠραίαν πόλιν Καλλιπόλιν, ἡ ὅποια ἀπὸ αἰῶνας ἦτο ἑλληνικὴ.

Ὁ σουλτάνος **Μουράτ Α'**, μεγάλος πολεμιστής, ἐξεκίνησεν ἀργότερα ἀπὸ τὴν Καλλιπόλιν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θράκην, ἐκυρίευσε τὴν **Ἀδριανούπολιν** καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσάν του (1365). Δὲν ἤργησε νὰ κυριεύσῃ τὴν Θεσσαλονίκην. Ὑπέταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ εἰς τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἐνίκησε τοὺς Νοτιοσλάβους, δηλαδὴ τοὺς Σέρβους, Κροάτας καὶ Βοσνίους. Εἰς τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ Μουράτ (1389).

Τοὺς πολέμους καὶ τὰς κατακτήσεις του ἐσυνέχισεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος του **Βαγιαζίτ**.

4. Διατί οἱ Τοῦρκοι προώδευσαν γρήγορα

Διατί προώδευσαν τόσο γρήγορα οἱ Τοῦρκοι; Ὁ πρῶτος λόγος εἶναι, ὅτι δὲν εἶδον δυνατὸν κράτος ἐμπρός των. Ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία εἶχεν ἀδυνατίσει ἀπὸ καιρὸν. Ἀντιθέτως οἱ Τοῦρκοι ἦσαν νέος λαὸς μὲ μεγάλην πολεμικὴν ὄρμην.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι λόγοι ποὺ τοὺς ἔκαμαν μεγάλους καὶ δυνατούς. Οἱ Τοῦρκοι ἴδρυσαν τὸ κράτος των εἰς τὴν καρδίαν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐμαθάν πολλά ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ποὺ ἦσαν γείτονές των. Ἐκαμαν πεζικὸν στρατὸν, ὅπως ἦτο ὁ στρατὸς τῆς Αὐτοκρατορίας. Κατεσκεύασαν ὅπλα καλύτερα ἀπὸ πρῖν. Δυνατοὶ πλέον, κατάρθωσαν νὰ τουρκεύουν τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς Μ. Ἀσίας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπλήθυνεν ὁ τουρκικὸς λαὸς, ποὺ εἰς

Γενίτσαρος

τήν ἀρχὴν ἦτο πολὺ μικρὸς, Ἐνάλογα ἐμεγάλωσε καὶ ὁ στρατὸς των.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν αὐτὸ οἱ Τοῦρκοι μετεχειρίσθησαν ἓνα πολὺ δραστικὸν μέσον. Ἐστρατολόγουν μικρὰ παιδιὰ. Κάθε χρόνον ἐμάζευαν τὰ εὐρωστώτερα ἑλληνόπουλα. Τὰ ἐμεγάλωναν εἰς ἰδιαιτέρους στρατώνας, τοὺς ἔδιναν στρατιωτικὴν ἀνάτροφὴν καὶ τὰ ἐδίδασκαν τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Αὐτὰ τὰ παιδιὰ, ὅταν ἐμεγάλωσαν, ἐλησμόνουν τὴν καταγωγὴν των, ἐγίνοντο φανατικώτατοι μωαμεθανοὶ καὶ οἱ χειρότεροι διδῶνται τῶν χριστιανῶν. Μὲ αὐτὸ τὸ μέσον ἐπλήθηνεν ὁ στρατὸς τοῦ σουλτάνου καὶ οἱ Ἕλληνες ἔχαναν πολὺτιμον αἷμα. Τὴν στρατολογίαν αὐτὴν τῶν μικρῶν παιδιῶν τὴν ὠνόμασαν *παιδομάζωμα*. Μὲ αὐτὸ τὸ μέσον ὁ σουλτάνος ἔκαμε ἓνα πολὺ καλὸν πεζικὸν στρατόν, ποῦ τὸν ὠνόμασε *Γενιτσαρὸς*, δηλαδὴ νέον στρατόν.

Οἱ *Γενιτσαροὶ* ἔμεναν εἰς ὄλην τὴν ζωὴν των στρατιῶται. Ὁ σουλτάνος εἶχε λοιπὸν μόνιμον στρατόν, ποῦ ἦτο σπάνιον ἐκεῖνον τὸν καιρὸν. Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἔγινε πολὺ δυνατὸν ὄπλον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σουλτάνου. Αὐτὸς ἔκαμε τὰς μεγάλας κατακτήσεις καὶ ἔφερε τὴν τουρκικὴν σημαίαν ἕως τὴν καρδίαν τῆς Εὐρώπης.

5. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ταμερλάνου

Κανεὶς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ σταματήσῃ τὴν ὄρμην τῶν Τοῦρκων. Ὁ *Βαγιαζίτ*, ὁ υἱὸς τοῦ Μουράτ, ἦτο ὀρμητικὸς πολεμιστὴς. Οἱ Εὐρωπαῖοι τὸν ἐτρόμαζον. Ὁ Πάπας ἤνωσε πολλοὺς ἄρχοντας τῆς Δύσεως διὰ νὰ τὸν κτυπήσουν. Ἦσαν Οὐγγροὶ, Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι, ποῦ εἶχαν ἀρχηγὸν τὸν βασιλεῖα τῆς Οὐγγαρίας. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπροχώρησαν ἕως τὴν Νικόπολιν τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Δουναβέως. Ἐκεῖ ὅμως τοὺς ἔφθασεν ὁ Βαγιαζίτ καὶ τοὺς ἐνίκησεν εἰς μεγάλην αἱματηρὰν μάχην. (1396).

Μετὰ τὴν μεγάλην νίκην ἐκίνησε νὰ πάρῃ τὴν Πόλιν καὶ τὴν ἀπέκλεισε μὲ τὸν στρατόν του. Ἐφαίνετο ὅτι ἔφθασεν ἡ τελευταία ὥρα τῆς.

Ἐξαφνὰ ὅμως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐξέσπασε μεγάλη θύελλα. Εἰς τὰς μακρυνὰς χώρας τῆς Ἀσίας ἦτο αὐτὸν τὸν καιρὸν ἓνας πολεμικώτατος Μογγόλος βασιλεὺς, ποῦ τὸν ἔλεγαν *Ταμερλάνον*. Εἶχε ἀμέτρητα στρατεύματα, ἔκαμε τρομεροὺς πολέμους καὶ ὑπέταξε πολλὰς χώρας. Αὐτὸς ἀπεφάσισε νὰ κτυπήσῃ τὸν σουλτάνον τῶν Τοῦρκων. Μὲ 800.000 στρατιώτας ὅπως λέγουν, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν σφάζων καὶ καίων.

Ὁ Βαγιαζίτ ἔλυσεν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔτρεψε νὰ συναντήσῃ τὸν Ταμερλάνον μὲ 350 ἢ 120 χιλιάδας στρατιώτας. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν κοντὰ εἰς τὴν Ἄγκυραν. Ἐκεῖ τὸ 1402 ἔγινε τρομερὰ μάχη. Οἱ Τοῦρκοι ἔπαθαν πανωλεθρίαν. Ὁ Βαγιαζίτ ἔπεσεν αἰχμάλωτος καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε.

Τότε ἐφάνη ὅτι τὸ Τουρκικὸν κράτος διαλύεται. Οἱ Ἕλληνες ἐπῆραν θάρρος καὶ ἐκέρδισαν μερικὰς χώρας. Ὁ αὐτοκράτωρ *Μανουὴλ* ἐπολιτεύθη μὲ δεξιότητα καὶ ἀνέκτησε τὴν Θεσσαλονικὴν, τὴν Θεσσαλίαν

καί πολλές πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Δὲν ἠμπόρεσαν ὅμως νὰ ὠφεληθοῦν πολὺ. Ὑστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια οἱ Τούρκοι ἐδυνάμωσαν πάλιν. Ὁ σουλτάνος Μουράτ Β' (1421 - 1451) ἤρχισε πάλιν τοὺς πολέμους καὶ ἐγίνεεν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ Πάπας τῆς Ρώμης ἤνωσεν ἐναντίον του πολλοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων ἐπέρασε τὸν Δούναβιν καὶ ἔφθασε εἰς τὴν Βάρναν τῆς Βουλγαρίας. Ἐκεῖ τοὺς ἐπρόφθασε ὁ Μουράτ καὶ τοὺς ἐνίκησεν.

6. Οἱ αὐτοκράτορες προσπαδοῦν νὰ σώσουν τὸ κράτος

Ὁ Ταμερλάνος

Οἱ Τούρκοι ἀπέκλεισαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τὴν Πόλιν καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο τῆς μοίρας νὰ πέσῃ εἰς τὰ χεῖρα τῶν Τούρκων ἢ δοξασμένη πρωτεύουσα τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν οἱ ἴδιοι νὰ τὴν σώσουν. Πολλοὶ μάλιστα ἐβλεπαν μὲ ἀπάθειαν τὴν συμφορὰν, ποὺ ἐπλησίαζεν. Ἦσαν ὅμως μερικοὶ, ποὺ ἐσκέφθησαν τὴν τελευταίαν στιγμήν νὰ εὑροῦν τρόπον νὰ τὴν σώσουν. Αὐτοὶ ἦσαν κυρίως οἱ μορφωμένοι, πολλοὶ στρατιωτικοί, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους κληρικοὺς καὶ οἱ αὐτοκράτορες.

Ἐκείνην τὴν στιγμήν μονάχα ἡ Δύσις ἠδύνατο νὰ σώσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Πάπας εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κινήσῃ Σταυροφορίαν καὶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους. Ὁ Πάπας ὅμως καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐφέρθησαν πολὺ ἐγωίστικα. Ἐζήτησαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν συμφορὰν τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξουν εἰς τὸ θέλημα τῶν. Κατὰ τὴν στιγμήν τῆς υπερτάτης ἀγωνίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁ Πάπας τῆς Ρώμης δὲν ἐλησμόνησε τὰς παλαιὰς φιλοδοξίας του. Ἐπέμεινε ὁ κλῆρος τῆς Ἀνατολῆς νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀρχηγὸν καὶ ἀνώτερόν του.

Μερικοὶ Ἕλληνες ἔστρεξαν νὰ δεχθοῦν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Πάπα. Ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἐνώσουν τὰς Ἐκκλησίας καὶ ν' ἀναγνωρίσουν τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα. Αὐτοὺς τοὺς ἔλεγε **Ἐνωτικούς**. Τὸ μεγαλύτερον μέρος ὅμως τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ λαοῦ δὲν ἤθελαν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Πάπαν. Αὐτοὶ ἀντεστάθησαν εἰς τὴν Ἐνωσιν.

Οἱ αὐτοκράτορες **Ἰωάννης Ε'** καὶ **Ἐμμανουὴλ Β'** ἐπεσκέφθησαν

πολλά μέρη τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ παρακαλέσουν τοὺς βασιλεῖς νὰ στείλουν βοήθειαν εἰς τὴν Πόλιν πού ἐκινδύνευε. Τέλος, ὁ αὐτοκράτωρ **Ἰωάννης Η΄** βλέπων τὸν κίνδυνον, πού ὄλο ἐπλησίαζεν, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Πάπαν ὅτι δέχεται τὴν ἔνωσιν. Ὁ Πάπας ἐκάλεσε τότε σύνοδον εἰς τὴν Φλωρεντίαν τὸ 1439, δηλαδὴ 14 χρόνια πρὶν οἱ Τοῦρκοι παρουσιάζουν τὴν Πόλιν. Ἐκεῖ ἐπῆγγεν ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ ἄλλους ἀνωτέρους κληρικούς. Ὑστερα ἀπὸ μεγάλην συζήτησιν ἀπεφάσισαν τὴν ἔνωσιν. Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅμως ἀπεδοκίμασε τὴν πράξιν καὶ ἠ ἔνωσις ἀπέτυχε.

7. Οὐνυάδης καὶ Σκεντέρμπεης

Κατὰ τὰ σκοτεινὰ αὐτὰ ἔτη δύο ἄνδρες, δύο πραγματικοὶ ἥρωες, ἐπάλαισαν εἰς ὄλην τὴν ζωὴν τῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Αὐτοὶ εἶναι ὁ Οὐγγρος **Ἰωάννης Οὐνυάδης** καὶ ὁ Ἀλβανὸς **Γεώργιος Καστριώτης ἢ Σκεντέρμπεης**.

Ὁ **Ἰωάννης Οὐνυάδης** (1388 — 1456) στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Οὐγγρων, ἤρχισεν ἐπίμονον ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐγνώριζε καλὰ τὰ ἥθη καὶ τὴν γλῶσσάν των. Ὁργάνωνε διαρκῶς νέας δυνάμεις καὶ ἐνεφανίζετο, ὅπου δὲν τὸν ἐπερίμεναν οἱ Τοῦρκοι. Ἀπέκρούσε τὴν τουρκικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ ἐνίκησε τοὺς Τούρκους εἰς μεγάλην μάχην παρὰ τὴν πόλιν Νίσσαν τῆς Σερβίας. Ἐπεχείρησε τότε τὴν λεγομένην «μεγάλην ἐκστρατείαν» του. Ἐπροχώρησε εἰς τὴν Σόφιαν καὶ τὴν Φιλιππούπολιν, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου καὶ ὑπεχρέωσε τὸν Μουράτ Β΄ νὰ κλείσῃ εἰρήνην (1443).

Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Βάρνας (1444) καὶ μετὰ τὴν ἤτταν, ἔσωσε μέρος τοῦ χριστιανικοῦ στρατοῦ. Εἰς τὴν λεγομένην δευτέραν μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἔπαθε μεγάλην ἤτταν διότι τὸν ἐπρόδωσαν οἱ Βλάχοι σύμμαχοι του.

Ὁ **Σκεντέρμπεης** (1404 — 1467) εἶναι ὁ ἥρωας τῶν Ἀλβανῶν, ὁ ὁποῖος ἐπάλαισε κατὰ τῶν Ὄθωμανῶν προσπαθῶν νὰ σώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλβανοῦ ἡγεμόνος **Ἰωάννου Καστριώτου**. Ὅταν ὁ Μουράτ Β΄ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ὑπεχρέωσε τὸν πατέρα του νὰ παραδώσῃ ὁμήρους τοὺς υἱοὺς του. Ὁ μικρότερος ἀπὸ αὐτοὺς, ὀνομαζόμενος Γεώργιος, ἦτο ὠραῖος καὶ τολμηρὸς καὶ ἀπέκτησε τὴν εὐνοιαν τοῦ Μουράτ, ὁ ὁποῖος τὸν παρωμοίαζε μὲ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Δι' αὐτὸ τὸν ὠνόμασαν Ἰσκεντέρ, τὸ ὁποῖον σημαίνει εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν Ἀλέξανδρος.

Μόλις ὅμως παρουσιάσθη εὐκαιρία, ὁ Γεώργιος ἐδραπέτευσε μὲ 300 ἀφωσιωμένους Ἀλβανούς, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἔγινε κύριος τοῦ φρουρίου τῆς **Κροΐας** καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν Τούρκων. Τρεῖς

έκστρατεύει το Μουράτ δὲν κατάρθωσαν τίποτε. Ἐσυνέχισε τὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανεν ἀπὸ φυσικὸν θάνατον.

Οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ κατορθώματα τῶν δύο ἀνδρῶν ἔγιναν θρυλικοὶ ὄχι μόνον εἰς τὰς χώρας τῶν ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικὴν. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια διατηροῦν τὴν μνήμην τῶν, τοῦ Οὐνιάδη μὲ τὸ ὄνομα Γιαγκο.

« Ὁ Ἰάγκος ὁ πανθαύμαστος καὶ μέγας στρατιώτης »
διαβάζομεν εἰς ἕμμετρον διήγησιν διὰ τὴν μάχην τῆς Βάρνης.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ ΜΩΑΜΕΘ

Τὸ 1448 ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Η΄ καὶ ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του, ὁ **Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ ὁ Πάλαιολόγος**. Ἔως τότε ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, τὴν ὁποίαν εἶχον πάρει οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Βιλλεαρδουίνους. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε μεγάλην πείραν καὶ ἔδειξεν ἀξιάλογα χαρίσματα στρατιωτικά ὅταν ἐκυβέρνηα εἰς τὸν **Μιστράν**. Ἦγάπα ὅσον ὀλίγοι τὴν πατρίδα του καὶ τὸ κράτος καὶ ἐνεθυμείτο τὸ παρελθόν της μεγαλειῶν, ποὺ εἶχεν ἄλλοτε.

Μωάμεθ Β΄

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Μουράτ ὁ Β΄ ἔγινε σουλτάνος ὁ υἱός του **Μωάμεθ Β΄**. Ὁ Μωάμεθ ἦτο νέος, μόλις 21 χρόνων, πολὺ ὀρμητικὸς καὶ ἠγάπα τὸν πόλεμον καὶ τὴν δόξαν. Τὸ βνειρόν του ἦτο νὰ πάρῃ τὴν Πόλιν καὶ νὰ τὴν κάμῃ πρωτεύουσάν του. Δι' αὐτὸ ἐπανελάμβανε τοὺς λόγους τοῦ Προφήτου ἀπὸ τὸ Κοράνιον : «τρισευτυχισμένος ὁ βασιλεὺς ποὺ θά πάρῃ τὴν Πόλιν».

Ὁ Μωάμεθ ἔβλεπε γύρω του πλοῦτη, δύναμιν, ἀμετρήτους στρατιώτας καὶ ἦτο βέβαιος ὅτι μ' ἓνα κτύπημα θά ρίψῃ τὸ τεῖχος τῆς Πόλεως καὶ θά εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν θριαμβευτής. Τὸ ἐναντίον ὁ Παλαιολό-

γος, κλεισμένος ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἠσθάνετο τὸν ἑαυτὸν του ἀπομονωμένον καὶ ἔβλεπε νὰ πλησιάζῃ ὁ τουρκικὸς κίνδυνος. Ἔβαλε τὰ δυνατὰ του, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Πόλιν. Ἄλλὰ ἦτο πολὺ δύσκολον, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν οὔτε στρατιώτας οὔτε χρήματα οὔτε λαόν, ποὺ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Δὲν ἐπερίμενεν ἐπίσης καμμίαν σπουδαίαν βοήθειαν ἀπ' ἔξω.

1. Ἡ πολιορκία

Μόλις ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Μωάμεθ, ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζεται. Εἰς τὸ στενωπότερον μέρος τοῦ Βοσπόρου, ἀντίκρου εἰς τὸ φρούριον, ποὺ

είχε κτίσει ὁ Βαγιαζίτ εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν, ἔκτισε τὸ φρούριον Ρούμελι - Χισάρ, διὰ νὰ κόψη τὴν συγκοινωνίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν Μαύρην Θάλασσαν, ἀπ' ὅπου ἐπρομηθεύετο σίτον. Ἐτοίμασε στρατὸν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ στόλον εἰς τὴν Καλλιόπολιν. Ἔστειλεν ἕνα στρατηγὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ κτυπήσῃ τοὺς δύο ἀδελφοὺς τοῦ Κωνσταντίνου, τὸν Θωμᾶν καὶ τὸν Δημήτριον ποὺ ἐκυβέρνησαν τότε τὸν Μιστράν. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν μεγάλο κακὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐχύθη πολὺ αἷμα καὶ οἱ δύο Παλαιολόγοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ βοηθήσουν τὴν Πόλιν.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐβλεπε τὸν κίνδυνον καὶ ἔκαμεν ὅ,τι ἠμποροῦσε.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπιθεωρεῖ τὰ τεῖχη.

Ἐπιδιόρθωσε τὰ τεῖχη καὶ ἔφερε τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια. Ἡ κατάσταση ὅμως ἦτο θλιβερά. Τὸ κράτος του περιορίζετο μέσα εἰς τὰ τεῖχη.

Οἱ στρατιῶται του δὲν ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ 9 χιλιάδας καὶ ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ξένοι. Εἰς τὸν Κεράτιον ἦσαν μόνον ὀλίγα παλαιὰ πολεμικά, κακῶς ὀπλισμένα. Ἡ Δύσις δὲν ἐβοήθησε τὸν Κωνσταντῖνον. Μόνον μερικοὶ τολμηροὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰς ξένας παροικίας ἔλαβαν τὰ ὄπλα, διὰ νὰ πολεμήσουν μαζί του. Τὴν σημαντικωτέραν βοήθειαν τοῦ ἔφεραν εἰς Γενουάτης, ὁ **Ἰωάννης Ἰουσινιάνης**, ποὺ ἦλθε νὰ πολεμήσῃ μετὰ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἔφερε μαζί του 700 πολεμιστάς. Ἡ Πόλις

λοιπόν είχαν ελαχίστους πολεμιστάς, ἐνῶ ἐβάδιζεν ἐναντίον της μεγάλος τουρκικός στρατός.

Ὁ Μωάμεθ ἐφάνη εἰς τὰς 5 Ἀπριλίου 1453 ἐμπρός εἰς τὴν Πόλιν μὲ 190 χιλιάδας στρατὸν καὶ τὴν ἔκλεισεν ἀπὸ τὴν ξηρὰν. Ἀμέσως ἔφθασεν καὶ ὁ στόλος του ἀπὸ 400 πλοῖα. Δὲν ἠμπόρεσεν ὅμως νὰ κόψῃ τὴν ἀλυσίδα, ποὺ ἔκλεινε τὴν εἴσοδον εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον.

Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν ξηρὰν μὲ πεζικὸν καὶ μὲ κανόνια. Ἐνας Οὐγγρος κατεσκεύασε κανόνια διὰ τὸν σουλτάνον. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ἓν πελώριον, ποὺ τὸ ἔστησαν ἐμπρός εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πύλας τῆς ξηρᾶς. Δὲν κατάρθωσαν ὅμως σπουδαῖα πράγματα μὲ τὰ κανόνια τῶν οἱ Τοῦρκοι.

Τὸ ἐναντίον οἱ Ἕλληνες εἶχαν σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν θάλασσαν, ποὺ τοὺς ἔδωσε θάρρος. Τέσσαρα ἑλληνικὰ πλοῖα, ποὺ εἶχαν ἀργοπορήσει εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἔφθασαν μὲ τροφίμα καὶ στρατιώτας ἐμπρός εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον. Τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἐρρίφθησαν ἐπάνω τῶν, καὶ ἔγινε τρομερὰ συμπλοκή. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα κατάρθωσαν νὰ περάσουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ τουρκικὰ καὶ εἰσηλθαν εἰς τὸν Κεράτιον.

Αὐτὴ ὅμως ἦτο ἡ τελευταία χαρὰ τῶν πολιορκημένων. Ὁ σουλτάνος, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν Πόλιν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, κατεβίβασε 70 πλοῖα εἰς τὸν Κεράτιον, ἀφοῦ κατεσκεύασε ξύλινον δρόμον εἰς τὴν ξηρὰν ἀπὸ τὸν Βόσπορον ἕως τὸν Κεράτιον.

2. Ἡ ἄλωσις (1453)

Ἡ Πόλις δὲν ἠμποροῦσε νὰ σωθῇ. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν δυνατὰς ἐπιθέσεις. Ὁ σουλτάνος ἔστειλε πρεσβεῖαν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τοῦ ἐπρότεινε νὰ παραδώσῃ εἰρηνικὰ τὴν Πόλιν. Τοῦ ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θὰ πειράξῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων, ἂν ἤθελαν ν' ἀφήσουν τὴν Πόλιν καὶ νὰ φύγουν. Τοῦ ἔδιδε μάλιστα τὸ δικαίωμα νὰ φύγῃ καὶ νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος ἄρχων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔκαμε συμβούλιον μὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἔδωσεν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν σουλτάνον. «Δὲν ἔχω δικαίωμα οὔτε ἐγὼ οὔτε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς κατοίκους, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, νὰ παραδώσωμεν τὴν Πόλιν. Ὅλοι μας εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ ἀποθάνωμεν».

Ὁ σουλτάνος ἐκήρυξε τότε εἰς τὸν στρατὸν του ὅτι θὰ γίνῃ ἡ τελευταία ἐπίθεσις. Ἐπσχέθη μεγάλας τιμὰς καὶ δῶρα εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ πολεμήσουν γενναίως. Τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν περιουσίαν τῶν τὰ ἐχάριζε εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐκράτει διὰ τὸν ἑαυτὸν του μόνον τὰ τείχη καὶ τὰ δημόσια κτίρια.

Μέσα εἰς τὴν Πόλιν οἱ πολιορκημένοι ἐτοιμάσθησαν ν' ἀντικρούσουν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τοῦρκων. Ἐγίνε μεγάλη λιτανεῖα. Ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, μοναχοί, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐπροχώρησαν εἰς τὰ τείχη μὲ δάκρυα καὶ παρεκάλεσαν τὸν Θεὸν νὰ τοὺς λυπηθῇ. Ὁ Κωνσταντῖνος ὠμίλησεν

εις τούς αξιωματικούς και τούς στρατιώτας και τούς παρεκίνησε νά πολεμήσουν ὑπὲρ τῆς πίστεως και τῆς πατρίδος. Εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἔγινε μεγάλη λειτουργία. Ὁ αὐτοκράτωρ μετέλαβεν ἀφοῦ ἐζήτησε συγχώρησιν ἀπὸ τούς χριστιανούς. «Ἀπὸ ξύλον ἢ ἀπὸ πέτραν νά ἦτο κανεῖς δὲν ἤμποροῦσε νά μὴ θρηνηθῆ», γράφει ἀρχαῖος συγγραφεύς. Ἐπῆγε κατόπιν νά λάβῃ τὴν θέσιν του πλησίον εἰς τούς πολεμιστάς.

Ἡ ἐπίθεσις ἤρχισε τὴν χαραυγὴν τῆς Τρίτης 29 Μαΐου μὲ μεγάλην ὄρμην. Οἱ πολιορκημένοι ἐπολέμησαν μὲ θάρρος. Ὁ Κωνσταντῖνος περιστοιχισμένος ἀπὸ τούς συγγενεῖς και ἀπὸ ἄλλους ἄρχοντας ἔτρεχεν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα ἐνθαρρύνων τούς πολεμιστάς. Αἱ ἔφοδοι, τὰς ὁποίας διθύθουνεν ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ, ἀπεκρούοντο ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ὅμως ἐπληρώθη ὁ Ἰουστινιανὸς και ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν μάχην. Αὐτὸ ἔφερε μεγάλην σύγχυσιν εἰς τούς χριστιανούς. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος κατῴρθωσε νά συγκεντρώσῃ πάλιν γύρω του τούς ἀνδρείους και ἐσυνέχισε τὴν μάχην.

Ἐξαφνα ὅμως, ἐνῶ ἐμάχετο εἰς τὴν Πύλνν τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ, οἱ Τοῦρκοι ἐφάνησαν ὀπίσω του. Λέγουν ὅτι εἰσῆλθαν ἀπὸ μίαν μικρὰν πύλνν, τὴν Κερκόπορταν, ποῦ οἱ Ἕλληνες εἶχαν λησμονήσει νά κλείσουν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἠγωνίσθη γενναίως, ἀπληπισμένος τέλος ἐφώναξε : «Δὲν ὑπάρχει χριστιανὸς νά μοῦ πάρῃ τὸ κεφάλι !» και ἔπεσε νεκρός, ἀγνώριστος μῆσα εἰς τὰ πτώματα.

Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆραν τὴν Πόλιν. Οἱ ὀλίγοι στρατιῶται και ὄσοι ἀντεστάθησαν ἐφονεύθησαν. Τούς περισσότερους κατοίκους τούς ἔπιασαν αἰχμαλώτους και τούς ἐπώλησαν. Ἄρκετοὶ εἰσῆλθαν εἰς τὰ πλοῖα, ποῦ ἦσαν εἰς τὸν λιμένα, και ἔφυγαν. Εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν εἶχαν κλεισθῆ πολλοί, ἄνδρες και γυναῖκες. Οἱ Τοῦρκοι ἔσπασαν μὲ τὰς ἀξίνας τὴν θύραν, ἔσφαξαν μερικούς, τούς ἄλλους ἐπῆραν αἰχμαλώτους και τούς ἐπώλησαν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐλεηλάτησαν τὰς οἰκίας, τὰς ἐκκλησίας και τὰ δημόσια κτίρια. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Μωάμεθ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πόλιν. Ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν και ἠὐχαρίστησε τὸν Ἀλλάχ, ποῦ τοῦ ἔδωσέ τὴν νίκην. Ἀπὸ τότε ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἔγινε τζαμί. Μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ Τοῦρκοι παρετήρησαν ὅτι αὐτὸ ἔκαμνε κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τούς Εὐρωπαϊούς νά ἔχουν τζαμί ἕνα προσκύνημα τῆς χριστιανωσύνης και ἀριστοῦργημα τῆς χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς και τὴν ἔκαμαν μουσεῖον.

Πολλοὶ εὐγενεῖς και ὄσοι εἶχαν ἀνώτερα ἀξιώματα κατῴρθωσαν νά φύγουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ ἴδιον ἔκαμαν και πολλοὶ λόγιοι.

3. Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουν τὰς ἑλληνικὰς χώρας

Οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Πόλιν, ἐκυρίευσαν γρήγορα και τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας. Ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωσιν, ὁ Μωά-

μεθ έπροχώρησεν εις την Πελοπόννησον. Ένίκησε πολυ εύκολα τους δύο αδελφους του Κωνσταντινου, που έκυβερνων το **Δεσποτάιον της Πελοποννήσου**.

Οί Τούρκοι έκυρίευσαν κατόπιν τά φραγκικά κράτη των Άθηνων και των Θηβων.

Το 1461, δηλαδή οκτώ χρόνια μετά την άλωσιν, ο Μωάμεθ κατέλυσε και την αυτοκρατορίαν του Τραπεζοδοντος.

“Ολαι αι έλληνικαι χώραι υπετάγησαν εις τους Τούρκους. Μόνον ή Έπτάνησος, δηλαδή, ή Κέρκυρα, ή Ζάκυνθος, ή Κεφαλληνία κτλ., δεν έγνώρισαν την τουρκικήν έξουσίαν. Την ειχον και την έκράτησαν οί Ένετοί.

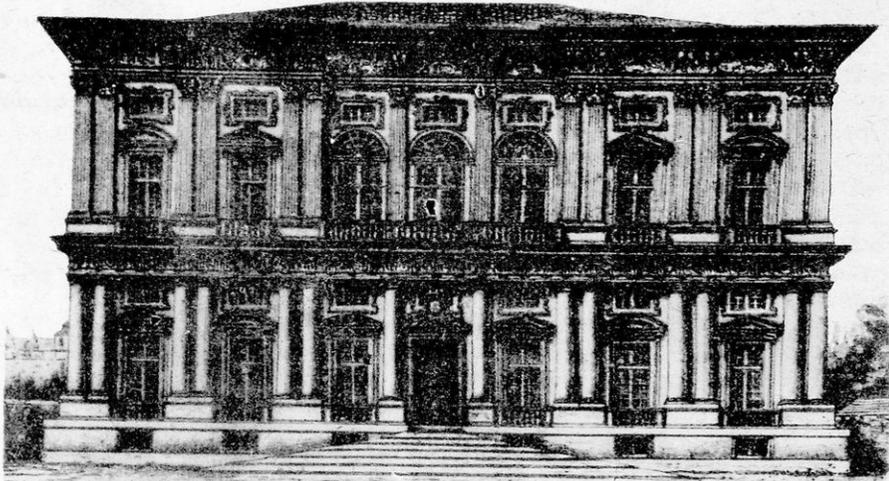
Οί Έλληνες λοιπόν δεν κατώρθωσαν να σώσουν την έλευθερίαν των, διότι αι περιστάσεις ησαν σκληραι δι' αυτούς. Το έθνος υπεδουλώθη και έπαθε συμφοράς, όσας δεν ήμπορεί να βάλη ο νοος του ανθρώπου. Πτώχεια και άμάθεια ήπλώθησαν εις όλην την χώραν, που εις τά παλαιά χρόνια ητο ή πρώτη εις τον πολιτισμόν και την ευγένειαν. Οί Έλληνες όμως δεν έλησμόνησαν τά ένδοξα χρόνια. Έζησαν με την έλπίδα, ότι πάλιν θα άποκτήσουν την έλευθερίαν των. Την έλπίδα αυτήν την έτραγούδησαν εις τά δημοτικά τραγούδια και την διετήρησαν ζωηρά εις τάς διηγήσεις δια την Πόλιν «και τον μαρμαρωμένον βασιλιά», τον Κωνσταντινον δηλαδή που θα έξυπνήση μιάν ήμέραν και θα καθήση εις τον χρυσοϋν θρόνον του Βυζαντίου.

Η ΧΑΡΑΥΤΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Οί Τούρκοι ἐξέσπασαν ὡς θύελλα εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ἔσβυσαν κάθε σημεῖον πολιτισμοῦ, πού ἔμενον εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὁ δυστυχισμένος τόπος ἐβυθίσθη εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἀμάθειαν.

Εἰς τὰ ἴδια χρόνια ὅμως οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν νὰ ἐξυπνοῦν καὶ νὰ προοδεύουν. Εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἔζων μεγάλοι λαοί, Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Ἰσπανοί, Ἄγγλοι καὶ Γερμανοί, πού τὸν παλαιότερον

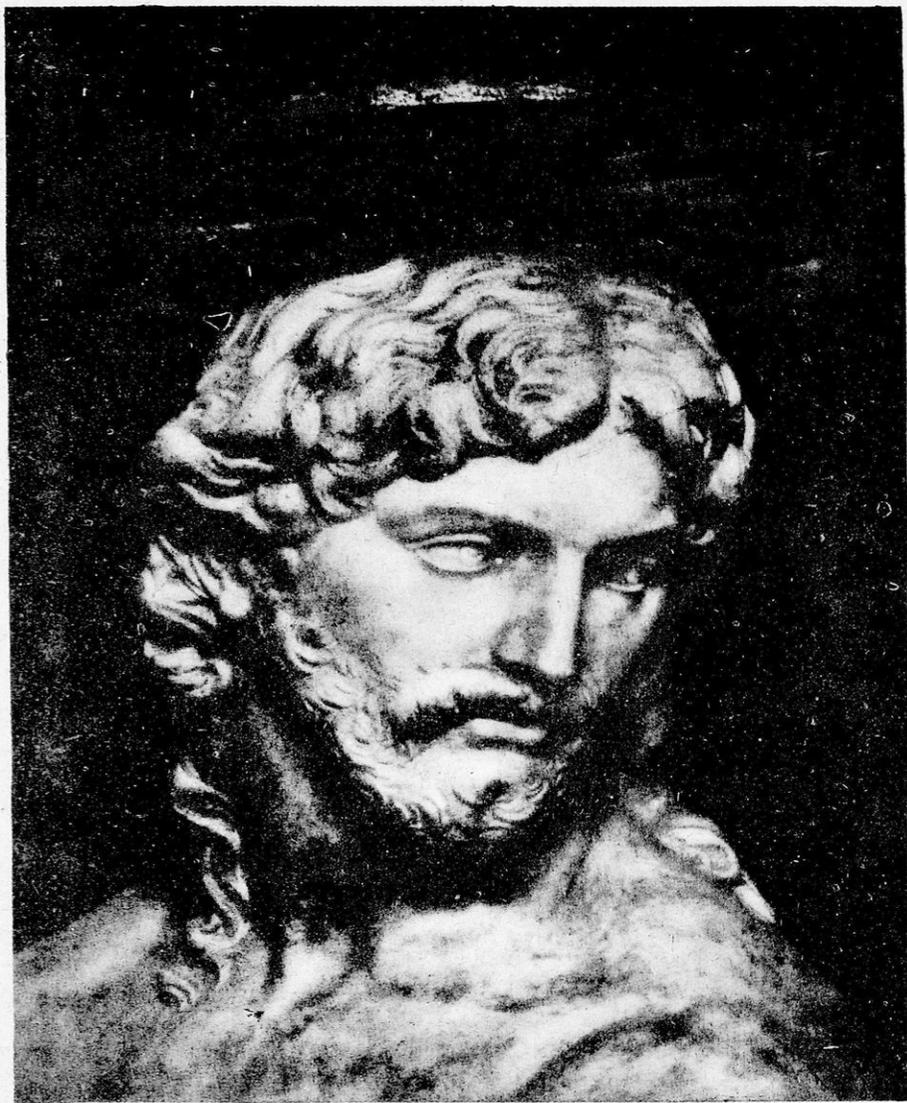

Μέγαρον Ἀναγεννήσεως

καιρὸν δὲν εἶχαν πολὺ μεγάλην ἀνάπτυξιν. Ἦσαν ὅμως λαοὶ μὲ μεγάλους πληθυσμοὺς καὶ εἶχον ζωὴν καὶ δύναμιν μέσα των. Τὸν καιρὸν λοιπὸν πού μὲ τὴν ἐπίδρομὴν τῶν Τούρκων εὗρισκεν ἡ μεγάλη συμφορὰ τὰς ἰδικὰς μας χώρας, τὸν 15ον δηλαδὴ αἰῶνα, οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν ἀρχίσει νὰ προοδεύουν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας. Ἐκαμαν πολλὰς ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐβοήθησαν πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν των. Ἀνεκάλυψαν τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν τυπογραφίαν, τὴν πυρίτιδα κ. ἄ. Κατεσκεύασαν καλύτερα πλοῖα καὶ ἤρχισαν νὰ ταξιδεύουν εἰς μακρινὰς θαλάσσας. Μετ' ὀλίγον ἀνεκάλυψαν νέας χώρας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸν θαλάσσιον δρόμον διὰ τὰς Ἰνδίας. Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται ὠφέλησαν πολὺ τοὺς Εὐρωπαίους, ἐπειδὴ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον μὲ τὰς νέας χώρας. Τὴν μεγάλην αὐτὴν προοδευτικὴν κίνησιν τῶν ἐυρωπαϊκῶν λαῶν τὴν ὀνομάζομεν **Ἀναγέννησιν**.

Ἡ Ἀναγέννησις ἔγινε τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Μιχαήλ "Άγγελος, ό άναστάς Χριστός (κεφαλή άγάλματος).

Α' ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

1. Οί "Ελληνες λόγιοι εις τήν Δύσιν

Ἀπό τήν ἐποχὴν ἐκείνην ἤρχισαν νά προοδεύουν οἱ Εὐρωπαῖοι. Ὁ νοῦς των ἐξύπνησε καί ἤθελαν νά μάθουν καί νά ἀναπτυχθοῦν. Ἦρχισαν λοιπόν νά διαβάζουν μὲ πολλήν ἀγάπην τὰ βιβλία τῶν Ἀρχαίων. Εἶχαν μεγάλον πόθον νά διαβάσουν καί τὰ ἑλληνικά, ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι σοφοὶ καί ποιηταὶ ὠμίλουν εἰς τὰ συγγράμματά των μὲ θαυμασμόν διὰ τοὺς Ἕλληνας καί ἔλεγαν ὅτι οἱ ἴδιοι ἐμιμήθησαν τὰ ἔργα ἐκείνων. Ἀλλὰ τότε εἰς τήν Εὐρώπην δὲν ἤξευραν ἑλληνικά καί δὲν ἤμποροῦσαν νά διαβάσουν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά συγγράμματα.

Τὸν 15ον ὄμωσ αἰῶνα πολλοὶ Ἕλληνες λόγιοι ἤρχισαν νά πηγαίνουν εἰς τὴν **Ἰταλίαν**. Ἡ κατάστασις εἰς τὴν πατρίδα των ἦτο ἀπελπιστικὴ. Οἱ Τούρκοι ὄλοεν ἐπροχώρουν καί οἱ λόγιοι δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νά ζήσουν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὅταν ἔπεσεν ἡ Πόλις, πλῆθος λόγιοι καί τεχνῖται ἔφυγαν καί ἐπῆγαν εἰς τὴν Σικελίαν καί εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αὐτοὶ ἐδίδαξαν τὰ ἑλληνικά εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

Ὁ σημαντικώτερος ἀπὸ τοὺς λογίους πού ἐπῆγαν εἰς τὴν Δύσιν, εἶναι ὁ **Γεώργιος Γεμιστός**. Ἦτο σπουδαῖος σοφός. Εἶχε μελετήσει ἀπὸ μικρὸς τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων καί προπάντων τὸν **Πλάτωνα** καί τὰ εἶχεν ἀγαπήσει τόσο, ὥστε ἤθελε νά γίνῃ σωστὸς ἀρχαῖος Ἕλληνας. Δι' αὐτὸ ἤλλαξε καί τὸ ὄνομά του καί ἀπὸ Γεμιστός τὸ ἔκαμε **Πλήθων**, πού εἶναι ἀρχαῖον ἑλληνικὸν καί ὁμοιάζει μὲ τὸ **Πλάτων**. Αἱ ὀμιλίαι του διὰ τὸν Πλάτωνα ἔκαμαν τόσῃ ἐντύπωσιν, ὥστε πολλοὶ ἠγάπησαν τὸν ἀρχαῖον φιλόσοφον καί ἴδρυσαν εἰς τὴν **Φλωρεντίαν** Πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐμελέτων τὰ ἔργα του.

Ἐπίσης πρὸ τῆς Ἀλώσεως ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ **Βησσαρίων**. Εἶχε διδάσκαλόν του τὸν Πλήθωνα καί προσεπάθησε πολὺ νά ἐπιτύχῃ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀφοῦ ἡ Ἐνωσις ἀπέτυχεν, ὁ Βησσαρίων ἠναγκάσθη νά μείνῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καί ἔγινε καρδινάλιος. Μὲ τὴν μεγάλην μόρφωσίν του καί τοὺς καλοὺς τρόπους του ἔγινε πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὴν Δύσιν καί ὀλίγον ἔλειψε νά γίνῃ καί Πάπας. Ἡ κατοικία του εἰς τὴν Ρώμην ἦτο καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων, πού διωγμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα των ἔφθαναν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Βησσαρίων τοὺς περιεποιεῖτο, τοὺς παρηγόρει καί τοὺς ἐβοήθει μὲ κάθε τρόπον. Εἶχε σχέσεις μὲ τὰ μεγαλύτερα πρόσωπα τῆς Εὐρώπης, μὲ βασιλεῖς καί ἀρχιεπισκόπους, καί δὲν ἔπαυσε νά τοὺς προσκαλῆ νά κάμουν σταυροφορίαν διὰ νά ἐκδιώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Πόλιν.

Μετὰ τὴν Ἀλωσην ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ **Γεώργιος Τραπεζούντιος**, ὁ **Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος**, ὁ **Δημήτριος Χρυσολωρᾶς** καί πολλοὶ

Λεονάρδος Ντά Βίντσι, ή Παγαγία με τόν Χριστόν.
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄλλοι. Ὅλοι αὐτοὶ ἐδίδαξαν τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀπ' αὐτοῦς οἱ Εὐρωπαῖοι ἔμαθαν νὰ διαβάζουν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

2. Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν

Οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν καιρὸν καὶ διάθεσιν νὰ μάθουν πολλὰ καὶ νὰ μορφώσουν τὸ πνευμὰ των. Ἐνόησαν ἔνωρις ὅτι εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων ἦσαν κρυμμένοι πολύτιμοι θησαυροί.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀφῆσαν πολλὰ σοφὰ καὶ ὠραῖα βιβλία. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔζησαν πολλοὶ σοφοί, ποὺ ἐμελέτησαν τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ποιηταί, ποὺ ἔκαμαν ἔξοχα ποιήματα. Τὰ βιβλία ὅμως αὐτὰ εἶχαν λησμονηθῆ τὸν Μεσαίωνα. Οἱ ἄνθρωποι δὲν τὰ ἐκαταλάβαιναν καὶ δὲν τὰ ἐδιάβαζαν πλέον. Ἐμεναν αἰῶνες κλεισμένα μέσα εἰς τὰς παλαιὰς βιβλιοθήκας τῶν μοναστηρίων καὶ παραμελημένα.

Τώρα ποὺ οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν τὸν πόθον νὰ μάθουν, ἤρχισαν νὰ διαβάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασμὸν τὰ συγγράμματα τῶν Ἀρχαίων. Τὰ ἔβγαλαν ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας τῶν μοναστηρίων, ὅπου ἔμεναν σκοτισμένα, τὰ ἐμελέτησαν, τὰ ἐτύπωσαν καὶ τὰ ἔκαμαν ἄγνωστὰ εἰς ὄλους ποὺ εἶχαν πόθον νὰ μορφωθοῦν. Εἰς αὐτὸ ἐβοήθησε πολὺ ἡ *τυπογραφία*. Τὰ βιβλία ἦσαν εὐθιὰ καὶ πολὺ ἄνθρωποι ἤμποροῦσαν νὰ τὰ διαβάζουν. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἠγάπησαν πολὺ τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων.

Παρετήρησαν ἐπίσης πόσον ὠραῖα ἦσαν τὰ κτίρια καὶ τὰ ἀγάλματα ποὺ εἶχαν μείνει ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἔδειξαν ζωηρὰν ἀγάπην εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων. Ἐμάζευσαν εἰς μουσεῖα τὰ ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ἔργα τέχνης, ποὺ εἶχαν μείνει ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Προσεπάθησαν νὰ κτίσουν κτίρια ὅμοια μὲ τὰ ἀρχαῖα.

Ἀνεγεννήθησαν λοιπὸν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Δι' αὐτὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν κίνησιν τὴν ὠνόμασαν *Ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν*. Ἡ Ἀναγέννησις ἤρχισεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπειδὴ ἐκεῖ εἶχον διατηρηθῆ τὰ περισσότερα μνημεῖα ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπέβρασεν ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν *Γαλλίαν*, εἰς τὴν *Γερμανίαν* καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης.

3. Ἀκμάζουν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι εἰς τὴν Εὐρώπην

Ἀπὸ τότε προώδευσαν οἱ Εὐρωπαῖοι πολὺ εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας. Οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ ἐμελέτησαν μὲ ἀγάπην τὰ ἀρχαῖα βιβλία καὶ ὠφελήθησαν πολὺ ἀπ' αὐτά. Ἐνας περίφημος Ὁλλανδὸς λόγιος, ὁ *Ἐρασμος*, ἐγύρισεν ὅλην τὴν Εὐρώπην ζητῶν χειρόγραφα τῶν ἀρχαίων, ἐτύπωσε καὶ ἐξήγησε πολλὰ ἀρχαῖα συγγράμματα.

Ραφαήλ, ἡ Ἁγία Οἰκογένεια με τὸ ἀρνάκι (Μαδρίτη)

Ἡ Ἰταλία εἶχεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς μεγαλυτέρους σοφοὺς καὶ ποιητάς. Ἐνας ἀπὸ τοὺς παλαιότερους καὶ πολὺ δοξασμένος ποιητὴς τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ **Δάντης**. Αὐτὸς ἔκαμεν ἓν μεγάλο ποίημα πρὸς τὸ λέγουσιν **«Θεία Κωμωδία»**. Εἰς αὐτὸ διηγεῖται ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὴν Κόλασιν καὶ εἶδε τὰ βάσανα τῶν ἀμαρτωλῶν, ἔπειτα ἀνέβη καὶ εἰς τὸν Παράδεισον. Ἐπίσης ἄλλος ἓνας σπουδαῖος σοφὸς καὶ ποιητὴς, ἦτο ὁ **Πετράρχης**. Ἀργότερα ἔζησεν ὁ τρυφερός ποιητὴς **Τάσος**, πρὸς ἔγραψεν ἓνα σπουδαῖον ποίημα, τὴν **«Ἐλευθερωμένην Ἱερουσαλήμ»**. Ὑπόθεσιν ἔχει τὸ ποίημα τὴν Πρῶτην Σταυροφορίαν. Ὁ ποιητὴς διηγεῖται πῶς οἱ Σταυροφόροι ἐπῆγαν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐλευθέρωσαν τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Εἰς τὰ ἴδια χρόνια ἡ Ἰταλία εἶχε μεγάλους καλλιτέχνους. Αὐτοὶ ἐμιμήθησαν τὴν ἀρχαίαν τέχνην καὶ ἔκαμαν κτίρια μὲ κίονας, ὅπως ἦσαν οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐπίσης, διὰ νὰ κάμουν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας ἔλαβον παράδειγμα τοὺς ἀρχαίους. Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Πάπας ἔκτισε μίαν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, πρὸς εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μνημεῖα τῆς τέχνης. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔζησαν τὸν 16ον αἰῶνα μεγάλοι καλλιτέχναι, ὅπως ὁ **Δεονάρδος ντὰ Βίντσι**, πρὸς ἐζωγράφισε τὸ «Μυστικὸν Δεῖπνον», ὁ **Μιχαὴλ Ἄγγελος**, πρὸς ἔκαμε δύο περίφημα ἀγάλματα, τὸν «Μωϋσῆ» καὶ τὴν «Πιετὰ» δηλαδὴ τὴν Παναγίαν πρὸς κρατεῖ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸν Χριστὸν νεκρὸν, ὁ περίφημος ζωγράφος **Ραφαήλ**, πρὸς ἔκαμε θαυμασίας εἰκόνας τῆς Παναγίας μὲ τὸν Χριστὸν παιδίον καὶ μὲ χαριτωμένα ἀγγελάκια καὶ ὁ **Τιτσιάνο**. Ἐπίσης καὶ αἱ ἄλλαι χώραι τῆς Εὐρώπης εἶχαν μεγάλους σοφοὺς, ποιητάς καὶ καλλιτέχνους.

Εἰς τὰ χρόνια λοιπὸν πρὸς ἡ ἰδικὴ μας χώρα ἐδυστύχησεν, οἱ Εὐρωπαῖοι προώδευσαν πολὺ καὶ σιγὰ σιγὰ ἐδημιούργησαν τὸν σημερινὸν μεγάλον πολιτισμὸν.

Μαρία Χ. Ρέλλα

Β' ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

1. Αί εφευρέσεις

Οί λαοί της Δυτικής Εύρώπης έμελέτησαν με πολλήν αγάπην και προσοχήν την φύσιν και ένόησαν ότι κρύπτει μέσα της πολυτίμους δυνάμεις, που ήμποροϋν να ώφελήσουν πολύ τόν άνθρωπον. Έκατάλαβαν πολλά μυστήρια του κόσμου και έκαμαν πολλές *εφευρέσεις*.

Μία από τας παλαιότερας εφευρέσεις είναι ή *ναυτική πυξίς* (μπούσουλας). Η ναυτική πυξίς είναι κυκλική πλάξ ή όποια έχει επάνω της μαγνητικήν βελόνην. Αυτή γυρίζει πάντοτε προς βορράν. Με την βοήθειαν αυτής εύρισκομεν τά σημεία του όρίζοντος.

Η εφευρέσεις αυτή ηύόκλυε πολύ τούς θαλάσσιους εις τά μακρυνά ταξειδία, επειδή κατώρθωσαν να εύρισκουν με την βοήθειαν της εις ποίον μέρος της θαλάσσης εύρίσκονται.

Εις τά ίδια χρόνια οί Εύρωπαίοι έμαθαν να κατασκευάζουν *πυροβόλα όπλα*. Πρώτα έκαμαν κανόνια, που έριπταν σφαίρας από πέτραν ή από σίδηρον. Αργότερον κατεσκευασαν μικρότερα και έλαφρότερα πυροβόλα της χειρός. Τά όπλα αυτά τά έγέμιζαν με πυρίτιδα, που την είχαν ανακαλύψει πολλά χρόνια πριν. Δέν είναι γνωστόν πότε και ποίος ανέκαλυψε την *πυρίτιδα*. Τό βέβαιον είναι ότι ή χρήση της πυρίτιδος ήλλαξε την πολεμικήν τέχνην. Παλαιότερα οί πολεμιστάι είχαν σκεπασμένον τό σώμά των με σίδηρον, τόν όποιον ήτο δύσκολον να τόν τρυπήσουν τά παλαιά όπλα. Η σφαίρα του πυροβόλου τόν έτρύπα εύκόλως. Έπίσης ήτο δύσκολον να κυριεύση κανείς μίαν πόλιν ή ένα πύργον, που είχε γύρω φρούρια. Τώρα τό κανόνι έτρύπα τά κάστρα και τά έκρήμνιζεν. Έτσι κατηργήθησαν αι άσπίδες και αι περικεφαλαίαι και έγιναν άχρηστα τά φρούρια.

Μία πολύ σπουδαία εφευρέσεις ήτο ή *τυπογραφία*. Τόν παλαιόν καιρόν οί άνθρωποι έγγραφαν τά βιβλία με τό χέρι. Έχρειάζετο τότε πολλός καιρός, διά να γράψη κανείς έν βιβλίον. Δι' αυτό τά βιβλία ήσαν σπάνια και άκριβά.

Είς Γερμανός, που τόν έλεγαν *Ίωάννην Γκούτεμπεργκ*, συλλογίσθηκε να κατασκευάση γράμματα από μέταλλον. Τά έβαλε τό έν πλησίον του άλλου και έκαμε λέξεις και φράσεις. Έυστερα έβαζε μελάνην επάνω εις τά γράμματα, τά έπιεζεν επάνω εις τόν χάρτην και έβγαιναν εις αυτόν τά γράμματα. Κατ' αυτόν τόν τρόπον άνεκαλύφθη ή τυπογραφία, που ύστερα έτελειοποιήθη πάρα πολύ.

Η τυπογραφία έβοήθησε πολύ την ανάπτυξιν του ανθρώπου. Τά βιβλία έπολλαπλασιάσθησαν και έφθήνησαν και οί άνθρωποι εύκολα ήμποροϋσαν να τά αγοράζουν και να τά διαβάσουν.

2. Τὰ μεγάλα θαλάσσια ταξείδια

Τὸν 15ον αἰῶνα οἱ θαλασσινοὶ τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν νὰ κάμνουν μεγάλα ταξείδια. Ἦμποροῦσαν τώρα ν' ἀρμενίζουσαν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, διότι εἶχαν τὴν ναυτικὴν πυξίδα, ἐνῶ παλαιότερα δὲν ἐτόλμων ν' ἀπομακρυνθοῦσαν πολὺ ἀπὸ τ' ἀκρογιαλίας.

Τὸν 15ον αἰῶνα λοιπὸν οἱ Εὐρωπαῖοι, ποὺ κατώκουσαν εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἤρχισαν νὰ κάμνουν ταξείδια μέσα εἰς τὸν Ὠκεανόν. Ἐζήτουσαν δρόμον διὰ τὰς **Ἰνδίας**, ποὺ εἶναι μία πλουσία χώρα τῆς Ἀσίας καὶ παράγει πολλὰ προϊόντα. Ἔως τότε τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὰς Ἰνδίας τὰ μετέφεραν οἱ Ἀραβες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰ ἐπώλουσαν ἐκεῖ εἰς μεγάλας τιμὰς εἰς τοὺς Ἱταλοὺς ἐμπόρους. Θὰ ἦτο λοιπὸν μεγάλο κέρδος, ἂν εὑρισκαν ἕνα δρόμον ποὺ νὰ ὠδήγει κατ' εὐθείαν εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ θαλάσσιος δρόμος διὰ τὰς Ἰνδίας περνᾷ ἀπὸ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς. Αὐτὸν ὁμως δὲν τὸν ἤξευραν ἀκόμη οἱ Εὐρωπαῖοι.

Αὐτὸν τὸν δρόμον προσεπάθησαν νὰ ἀνακαλύψουσαν οἱ **Πορτογάλοι**. Αἱ ἀκταὶ ὁμως τῆς Ἀφρικῆς τοὺς ἦσαν ἄγνωστοι. Δὲν ἤξευραν ἀκόμη τί σχῆμα καὶ πόσον μῆκος ἔχει ἡ Ἀφρικὴ. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια διηγούοντο πολλὰ παραμύθια, ποὺ τοὺς ἐτρόμαζαν. Εἰς τὸν Ἰσημερινόν, ἔλεγαν, ἡ ζέστη εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ἡ θάλασσα βράζει, καὶ κάθε καράβι ποὺ θὰ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ παίρνει φωτιά. Εἰς ἄλλα μέρη τὸ νερὸ τῆς θαλάσσης εἶναι πηκτὴ λάσπη καὶ κανένα καράβι δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ περάσῃ. Ἐκεῖ ἡ θάλασσα εἶναι γεμάτη ἄγρια θηρία, ποὺ μὲ τις γιγάντιες πλάτες τῶν ἀναποδογυρίζουσαν τὰ καράβια καὶ τὰ κάνουν θρύμματα.

3. Τὰ ταξείδια τῶν Πορτογάλων

Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, **Ἐρρίκος ὁ Θαλασσοπόρος**, ὅπως τὸν εἶπαν, ἔδειξε μεγάλην διάθεσιν διὰ ταξείδια. Ἦθελε νὰ ἐρευνησῃ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς. Ἀρμάτωσε καράβια καὶ τὰ ἔστειλε διὰ μακρυνὰ ταξείδια. Οἱ **Πορτογάλοι** ἀνεκάλυψαν πρῶτα πολλὰς νήσουσαν εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, τὴν Μαδέραν, τὰς Καναρίουσαν νήσουσαν, καὶ ἐπροχώρησαν ὄλο καὶ νοτιώτερα εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς.

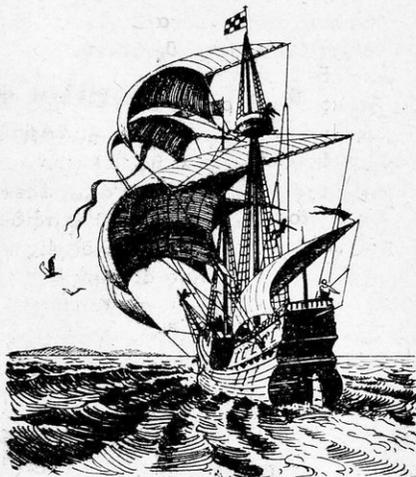
Ὁ ζῆλος καὶ τὸ θάρρος τῶν ἐμεγάλωσαν. Ἐνόησαν ὅτι ὅσα ἐδιηγούοντο διὰ τὰς χώρας τοῦ Ἰσημερινοῦ ἦσαν παραμύθια. Τέλος ὁ τολμηρὸς θαλασσινοῦς, **Βαρθολομαῖος Νιιάζ**, ἠνοίχθη τὸ 1486 νοτιώτερα. Οἱ ἄνεμοι τὸν ἔρριψαν μακρύτερα, καὶ ἀφοῦ θαλασσοεδάρθη πολλὰς ἡμέμας, ἔφθασεν εἰς τὴν νοτιωτέραν ἄκραν τῆς Ἀφρικῆς, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν **Ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἐλπίδος**.

4. Ὁ Κολόμβος

Μετ' ὀλίγον παρουσιάσθη ἄλλοσ σπουδαῖοσ θαλασσινοῦς, ὁ **Κολόμβοσ**, ποὺ ἔκαμε σπουδαιότεραν ἀνακάλυψιν. Ὁ **Χριστόφοροσ Κολόμβοσ**, εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν **Γένουαν** τῆς Ἱταλίας. Δὲν ἔμαθε πολλὰ γράμματα,

ήτο όμως άνήσυχον πνεύμα. Τά ταξείδια και αί άνακαλύψεις τών Πορτογάλων τοῦ έκαμαν μεγάλην έντύπωσιν.

‘Ο Κολόμβος εΐχεν άκούσει ότι ή γή εΐναι στρογγύλη ώς σφαΐρα. Ένώ λοιπόν οί Πορτογάλοι προσεπάθουν νά φθάσουν εις τās ‘Ινδίας πλέοντες άνατολικά αὐτός συλλογίσθη ότι ήτο δυνατόν νά τὸ ἐπιτύχη ἄν ἔπαιρνε τὸν αντίθετον δρόμον, δηλαδή ἔάν ἐπροχώρει δυτικά. Τὸ σχέδιόν του τὸ ἔφανερώσεν εις τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλίας. ‘Εκεῖνος όμως δέν ήθέλησε νά τὸν ὑποστηρίξη. ‘Επῆγε τότε εις τὸν βασιλέα τῆς ‘Ισπανίας, τὸν *Φερδινάνδον* καὶ τὴν γυναῖκά του *‘Ισαβέλλαν*, καὶ τοὺς παρεκάλεσε νά τοῦ δώσουν τὰ πλοῖα τοῦ τοῦ ἔχρειάζοντο. ‘Εκεῖνοι ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν τοῦ Κολόμβου καὶ τοῦ ἔδωσαν τρία μικρὰ πλοῖα καὶ 90 ναύτας.

5. Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς

Τὴν 3ην Αὐγούστου 1492 τὰ τρία πλοῖα τοῦ Κολόμβου ἐξέπλευσαν ἀπὸ ἓνα λιμένα τῆς ‘Ισπανίας. Εὐνοϊκὸς ἄνεμος τὰ ἔφερεν ἔως τās Καναρίους νήσους. Ἀπ’ ἐκεῖ ἐρρίφθησαν τὴν 6ην Σεπτεμβρίου εις τὸν ἄγνωστον Ὠκεανόν. Ἐπὶ ἑβδομάδας ἔπλεον βλέποντες μόνον θάλασσαν καὶ οὐρανόν.

Τὸ πλοῖον τοῦ Κολόμβου

Οἱ ναῦται ἤρχισαν ν’ ἀνησυχοῦν καὶ δέν ήθελαν νά προχωρήσουν. ‘Ο Κολόμβος τοὺς ἐνεθάρρυνε, τοὺς ἔκαμνε νά ἐλπίσουν, ότι θὰ ἔχουν μεγάλα κέρδη. Προσέθετεν όμως, ότι τὰ παράπονά των δέν ὠφελοῦν εις τὸ σημεῖον οἴπου ἔχουν προχωρήσει.

Τὰς ἐπομένους ἡμέρας εἶδον νά πλέουν θαλάσσια χόρτα, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν ότι εἶναι πλησίον ἡ ξηρᾶ. Τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην Ὀκτωβρίου διέκριναν φῶς νά λάμπη εις τὴν ξηρὰν καὶ μετ’ ὀλίγον βολή πυροβόλου ἐνόησεν ἀπὸ τὰ πλοῖα ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τῆς ξηρᾶς. Ἡ ἀποβίβασις ἔγινε μὲ μεγάλην ἐπισημότητα.

‘Ο Κολόμβος εΐχεν ἀνακαλύψει μίαν νήσον, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε αὐτὴν *Ἅγιον Σωτήρα». Τὰς ἄλλας ἡμέρας ἀνεκάλυψε καὶ ἄλλας. Ἐπέστρεψε τὴν 15ην Μαρτίου 1493 εις τὴν ‘Ισπανίαν, οἴπου τοῦ ἔγινε μεγάλη ὑποδοχή.*

Ἐκαμε ἄλλα τρία ταξίδια. Ἔως τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐπίστευεν, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Εἶχεν ἀνακαλύψει μεγάλην χώραν, μίαν ἥπειρον ἀγνωστον ἕως τότε, τὴν *Ἀμερικὴν*.

Ὁ Κολόμβος δὲν ἐχάρη τὸ μέγα κατόρθωμά του. Πολλοὶ τὸν ἐζηλευσαν καὶ τὸν ἐσυκοφάντησαν εἰς τὴν βασιλίτισσαν. Ὁ μέγας θαλασσοπόρος ἀπέθανε πικραμένος. Ἡ νέα ἥπειρος ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ ἄλλον θαλασσιόν, τὸν *Ἀμέρικον*.

6. Οἱ Πορτογάλοι φθάνουν εἰς τὰς Ἰνδίας

Δώδεκα ἔτη εἶχαν περάσει ἀπὸ τότε ποὺ ὁ *Ντιάζ* ἀνεκάλυψε τὸ ἀκρωτήριο. τῆς Καλῆς Ἑλπίδος. Ἐνας ἄλλος τολμηρὸς Πορτογάλος θαλασσινός, ὁ *Βάσκο ντὲ Γάμα*, ἐξεκίνησε τὸ 1498 ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καί, ἀφοῦ ἐταξίδευσεν ἀκριβῶς ἕνα χρόνον εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἔφθασε τέλος εἰς τὴν Καλκούταν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐρέθη ὁ θαλάσσιος δρόμος διὰ τὰς Ἰνδίας.

Οἱ Εὐρωπαῖοι ἤμποροῦσαν τώρα νὰ πηγαίνουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν περίφημον χώραν, ποὺ ἔβγαζε τὰ μυρωδικὰ καὶ τὰ μπαχαρικά, τὸ πιπέρι, τὴν κανέλλαν, τὸ μοσχοκάρυον, τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ τὰ μαργαριτάρια.

7. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνακαλύψεων

Μὲ τὴν ἀνάκαλυσιν τῶν νέων χωρῶν ἐγίνε μεγάλη ἀλλαγὴ εἰς τὸν κόσμον. Αἱ γνώσεις τῶν ἀνθρώπων ηὔξησαν πολὺ. Ἐνόησαν ὅτι ἡ Γῆ εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅ, τι ἐνόμιζαν κατὰ τὰ παλαιότερα χρόνια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἤξευραν μικρὸν τμῆμα τῆς Γῆς. Ὅλη ἡ κίνησις καὶ ὅλον τὸ ἐμπόριον ἐγίνοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μέσα εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ εἰς τὰς χώρας ποὺ εἶναι ὀλόγουρά της. Τώρα ἡ προσοχὴ τῶν Εὐρωπαίων ἐστράφη πρὸς τὰς νέας χώρας.

Ἀπὸ τὰς νέας χώρας ἦλθαν πάρα πολλὰ προϊόντα ἀγνωστα ἕως τότε εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἦρχισε νὰ γίνεται μέγαν ἐμπόριον μὲ τὸν νέον κόσμον καὶ τὰς Ἰνδίας. Ἡ κίνησις ἀπὸ τὴν Μεσόγειον ἐπέρασεν εἰς τὸν *Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν*. Πολλὰ πόλεις τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐγίναν πλούσιαι καὶ πολυάνθρωποι, ὅπως ἡ Λισαβῶν, οἱ λιμένες τῆς Ἰσπανίας, ἡ Ἀμβέρσα εἰς τὸ Βέλγιον, τὸ Ἀμστελῶδαμον εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ αἱ πόλεις τῆς Ἀγγλίας. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπλούτησαν πολὺ, προπάντων οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται. Ἐκτίσαν ὠραίας καὶ πλουσίας κατοικίας, ἤρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερα καὶ ἤθελαν μὲ κάθε τρόπον νὰ μορφωθοῦν.

Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι, Πορτογάλοι, Ἰσπανοί, Ὀλλανδοί, Γάλλοι, Ἀγγλοὶ, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νέας χώρας. Ἐκαμαν δηλαδὴ *ἀποικίας*. Σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς ἀποικίας ἦσαν αἱ ἀγγλικαὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Αὐταὶ προώδευσαν πολὺ καὶ ἐγίναν αἱ σημεριναὶ *Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς*, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κράτη τοῦ κόσμου.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἢ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι συνέχεια τῆς Ἀρχαίας, τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Εἰς τὴν Ἀρχαιότητα ἐζήσαν δύο μεγάλοι λαοί, οἱ **Ἕλληνες** καὶ οἱ **Ρωμαῖοι**. Οἱ Ἕλληνες ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίς, ἔκτισαν μεγάλας καὶ ὠραίας πόλεις, προώδευσαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ἔκαμαν θαυμάσιον πολιτισμόν. Οἱ Ρωμαῖοι διεκρίθησαν εἰς τὰ στρατιωτικά καὶ εἰς τὴν διοίκησιν. Ἐκυρίευσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ πολλὰς ἄλλας χώρας εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ἴδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν.

Εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἔλαβαν σπουδαίαν θέσιν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς γενικώτερον. Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἐμιμήθησαν τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά των. Ἐκτίσαν κατοικίας καὶ μέγαρα ὅπως ἐκεῖνοι, ἔγραψαν βιβλία, ὅπως τὰ ἑλληνικά.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἤρχισε νὰ διαδίδεται εἰς αὐτὴν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, πού ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ἐνας ἔξυπνος καὶ ἱκανὸς αὐτοκράτωρ, ὁ **Μέγας Κωνσταντῖνος**, ἐπροστάτευσε τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν ἔκαμεν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους του.

Ὁ **Κωνσταντῖνος** ἔκτισε νέαν πρωτεύουσαν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἀποικίας Βυζαντίου. Ἡ νέα πόλις ὠνομάσθη ἀπὸ τὸ ὄνομα του **Κωνσταντινούπολις**.

Ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία εἶχε δύο αὐτοκράτορας, τὸν ἕνα εἰς τὴν Ρώμην, τὸν ἄλλον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ ὀριστικὸς χωρισμὸς ἔγινε τὸ 395 μ.Χ.

Ἱταλικὴ ζωγραφικὴ τοῦ 16ου αἰῶνος.

Ἡ Δυτικὴ Αὐτοκρατορία ἔπαθε πολλὰ κατὰ τὴν μεγάλην μετανάστευσιν ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν γερμανικῶν λαῶν. Τέλος κατελύθη τὸ 476 π.Χ. Τὸ ἔτος αὐτὸ θεωρεῖται ὡς τὸ τέλος τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ ἀρχὴ τῆς Μεσαιωνικῆς.

Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία κατῴρθωσε ν' ἀντισταθῆ εἰς τὰς ἐπιδρομάς καὶ ἐξῆσεν ἄλλα χίλια περίπου χρόνια καὶ ἔκαμεν ἀξιόλογα ἔργα. Ἐπειδὴ ὁ σημαντικώτερος λαὸς εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἦσαν οἱ **Ἕλληνες**, ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία ἔγινεν **ἐλληνικὴ**. Δι' αὐτὸ τὴν λέγομεν ἐλληνικὴν ἢ **Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν**.

Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῶν μέσων χρόνων ἦτο ἡ περισσότερον ἀνεπτυγμένη ἀπ' ἄλλας τὰς χώρας καὶ ἀπ' αὐτὴν ἐδιδάχθησαν οἱ λαοὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν.

1. Ἀραβες καὶ Τοῦρκοι

Εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὰ ἀσιατικὰ σύνορα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐσχηματίσθη σημαντικὸν κράτος, τὸ **Ἀραβικόν**.

Οἱ Ἀραβες ἦσαν ἕως τότε λαὸς ἀσήμαντος. Τοὺς ἐξύπνησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου μ.Χ. αἰῶνος ὁ **Μωάμεθ**, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐδίδαξε νέαν θρησκείαν, τὸν **Ἰσλαμισμόν** ἢ **μωαμεθανισμόν**.

Πολλοὶ λαοὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐδέχθησαν τὴν νέαν θρησκείαν καὶ ἔγιναν φανατικοὶ μουσουλμάνοι. Οἱ Ἀραβες ἴδρυσαν ἐκ τεταμένον κράτος, ἔγιναν δυνατοὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν. Ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐδιάβασαν τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ βιβλία καὶ ἀνέπτυξαν τὸν ἀξιόλογον **αραβικὸν πολιτισμόν**. Ἐγιναν ὅμως ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν.

Μετὰ τοὺς Ἀραβας ἦλθαν οἱ **Τοῦρκοι**, μογγολικῆς καταγωγῆς, μωαμεθανοὶ καὶ αὐτοὶ. Ὅσαν ἐπικίνδυνοι πολεμισταί, ποῦ τέλος κατέστρεψαν τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν.

2. Δυτικοὶ Λαοὶ

Εἰς τὴν Δύσιν οἱ **γερμανικοὶ λαοὶ** ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀνεμίχθησαν μὲ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, ποῦ ὠμίλουσαν λατινικά, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν τῶν Ρωμαίων. Ἀπὸ τὴν ἀνάμιξιν προῆλθον νέοι λαοί, οἱ **Γάλλοι**, **Ἰταλοὶ**, **Ἰσπανοὶ**. Αὐτοὶ ὀμιλοῦν γλῶσσας, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἀπὸ τὰ λατινικά καὶ τὰς λέγουσιν **γρολατινικὰς γλῶσσας**. Οἱ Γερμανοὶ, ποῦ ἔμειναν εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των, ἐξηκολούθησαν νὰ ὀμιλοῦν **γερμανικά**.

Οἱ λαοὶ αὐτοὶ δὲν εἶχον ἀκόμη μεγάλην ἀνάπτυξιν. Ὅσαν ὅμως πολυάριθμοι καὶ ἐγκατεστημένοι εἰς εὐφόρους χώρας. Ἀνεπτύχθησαν ἀργότερα, ἔμαθαν πολλὰ καὶ ἔγιναν κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Ἡ αὐτοκρατορία εἶχε καὶ ἄλλους ἐχθροὺς εἰς τὴν Εὐρώπην, τοὺς **Σλάβους**, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ **Δουναβέως**. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐπέρασαν τὸν ποταμὸν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς βορείας εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι καὶ ἕνας μεγαλύτερος ἀκόμη σλαβικὸς λαός, οἱ **Ρῶσοι**, ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

3. Ἀκμὴ τῆς Αὐτοκρατορίας

Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἐκινδύνευσε ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς. Ἀργότερα ὅμως ἐστερεώθη καὶ ἤρχισε νὰ προοδεύῃ. Ὁ **Ἰουστινιανὸς τὸν 6ον αἰῶνα** ἀνέκτησε τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας. Ὁ **Ἡράκλειος τὸν 7ον αἰῶνα** ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν.

Ἀπὸ τὸν μεγάλον ἀραβικὸν κίνδυνον ἔσωσε τὴν Αὐτοκρατορίαν ὁ **Δεῶν Ἰσαυρός** καὶ μὲ τὴν μεταρρύθμισίν του ἐστερέωσε περισσότερον τὸ κράτος.

Ἡ Αὐτοκρατορία ἔφθασεν εἰς τὴν μεγάλην ἀκμὴν τῆς τὸν 9ον, 10ον καὶ 11ον αἰῶνα ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. Οἱ αὐτοκράτορες **Νικηφόρος Φωκᾶς**, **Ἰωάννης Τσιμισκῆς** καὶ **Βασίλειος Β'** ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Ἀραβας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἡ οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου.

4. Κλονίζεται ἡ Αὐτοκρατορία

Μεγάλος κίνδυνος διὰ τὴν Αὐτοκρατορίαν ἔγιναν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Ἀνατολήν, οἱ Εὐρωπαῖοι εἰς τὴν Δύσιν.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰῶνος οἱ **Σελτζούκοι Τοῦρκοι** κτυποῦν μέθρμην τὴν Αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τὰ βόρεια τῆς Μ. Ἀσίας, νικοῦν τὸν βυζαντινὸν στρατὸν καὶ κυριεύουν μὲγало μέρος τῆς Μ. Ἀσίας. Μεταξὺ αὐτῶν τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ.

Οἱ Δυτικοὶ ἔλαβαν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν κακὴν συμπεριφορὰν τῶν Σελτζούκων εἰς τοὺς προσκυνητὰς τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ μὲ παρακίνησιν τοῦ Πάπα ἐπεχείρησαν μεγάλας ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἀνατολήν μὲ πρόφασιν νὰ ἀπελευθερώσουν τοὺς Ἁγίους Τόπους, πραγματικὰ ὅμως διὰ νὰ κυριεύσουν χώρας καὶ νὰ πλουτίσουν. Ἐγιναν εἰς τὸ διάστημα διακοσίων περίπου ἐτῶν 8 τοιαῦται ἐκστρατεῖαι (1096—1270), τὰς ὁποίας ὠνόμασαν **Σταυροφορίας**.

Καταστρεπτικὴ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἦτο ἡ **Τετάρτη Σταυροφορία** (1204). Οἱ Σταυροφόροι ἐκυρίευσαν τὴν Πόλιν καὶ διέλυσαν τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν.

5. Ἡ καταστροφή

Οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν Πόλιν, ἀλλὰ ἡ νέα αὐτοκρατορία των δὲν εἶχεν οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὴν δύναμιν τῆς παλαιᾶς. Δὲν κατάρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὸ νέον τουρκικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη πολὺ πλησίον εἰς τὴν πρωτεύουσάν των, εἰς τὴν Προῦσαν.

Οἱ **Ὄθωμανοὶ Τοῦρκοι** προώδευσαν γρήγορα. Ἐπῆραν τὰς ὀλίγας ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐπέρασαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον, ἐκυρίευσαν τὴν Καλλιπόλιν, κατόπιν τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Θεσσαλονίκην. Ὑπέταξαν τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐνίκησαν εἰς μεγάλην μάχην τοὺς Σέρβους.

Ἡ Δύσις δὲν ἐβοήθησε τοὺς Ἕλληνας. Τὸ 1453 οἱ Τοῦρκοι, μὲ τὸν νεαρὸν σουλτάνον Μωάμεθ ἐπὶ κεφαλῆς, ἐκυρίευσαν τὴν Πόλιν.

Ἀπὸ τότε ἐτελειώσεν ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἤρχισεν ἡ **Νεωτέρα**.

6. Χαραυγὴ νέου κόσμου

Ἐνῶ μὲ τὴν Ἄλωσιν εὐρήκε μεγάλη συμφορὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἡ Δύσις ἤρχισε νὰ ἐξυπνᾷ καὶ νὰ προσδεύη.

Τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως τοὺς ἐβοήθησαν πολὺ αἱ Σταυροφορίαι. Εἶδαν νέον κόσμον, ἔμαθαν πολλὰ, ἐπλούτησαν, ἤρχισαν ἐμπόριον καὶ θαλάσσια ταξείδια. Τὸν 15ον αἰῶνα τὸ ναυτικὸν τῶν Εὐρωπαίων εἶχε προοδεύσει.

Οἱ **Πορτογάλοι** ἐζήτησαν δρόμον διὰ τὰς Ἰνδίας πλέοντες τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ **Κολόμβος** ἀνεκάλυψε νέαν μεγάλην καὶ θαυμαστήν ἥπειρον, τὴν **Ἀμερικὴν**.

Ἦρχισε μεγάλη ἐμπορικὴ κίνησις μὲ τὰς νέας χώρας. Πολλαὶ χῶραι, ὅπως ἡ **Ἰσπανία**, ἡ **Πορτογαλία**, ἡ **Ὀλλανδία**, ἡ **Γαλλία**, ἡ **Ἀγγλία** ἐπλούτησαν.

Οἱ Εὐρωπαῖοι ἔκαμαν σημαντικὰς **ἐφευρέσεις**. Ἐφεύραν τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα, τὴν τυπογραφίαν.

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι προώδευσαν. Πολλαὶ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι, ἡ **Ἰταλία**, **Γαλλία**, **Ἰσπανία**, **Ἀγγλία**, ἀνέδειξαν μεγάλους συγγραφεῖς, ζωγράφους, γλύπτας, ἀρχιτέκτονας.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν κίνησιν τὴν ὠνόμασαν **Ἀναγέννησιν**. Μὲ τὴν Ἀναγέννησιν ἤρχισαν οἱ **Νεοὶ Χρόνοι**.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

Πρὸ Χριστοῦ

- 146 Ὑποταγή τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους.
31 Ἡ Ῥώμη Αὐτοκρατορία.

Μετὰ Χριστοῦ

- 50 Ὁ Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας.
325 Ἡ Πρώτη Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος.
330 Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος κτίζει τὴν Κωνσταντινούπολιν.
395 Χωρίζεται τὸ Ἀνατολικὸν ἀπὸ τὸ Δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν Κράτος.
476 Καταλύεται τὸ Δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν Κράτος.
527 — 565 Ἰουστινιανός.
537 Ἐγκαίνια Ἀγίας Σοφίας.
610 — 641 Ἡράκλειος.
626 Οἱ Ἀβάροι πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν.
629 Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ.
717 Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀραβας. Ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος.
726 Ἀρχίζει ἡ Εἰκονομαχία.
732 Οἱ Γάλλοι νικοῦν τοὺς Ἀραβας εἰς τὸ Ποατιέ.
826 Κατάκτησις τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Ἀραβας.
842 Ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων — Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας.
867 Ἀρχίζει ἡ Μακεδονικὴ Δυναστεία.
961 Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἀνακτᾷ τὴν Κρήτην.
989 Οἱ Ῥῶσοι γίνονται χριστιανοί.
996 Ἦττα τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν Σπερχιόν.
1014 Ἡ μάχη εἰς τὸ Κλειδί. — Ὁ Βασίλειος Β' ὑποτάσσει τὴν Βουλγαρίαν.
1071 Οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι νικοῦν εἰς τὴν Ἰμνην τοῦ Βᾶν τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμανὸν καὶ εἰσβάλλουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.
1096 Α' Σταυροφορία.
1204 Τετάρτη Σταυροφορία. — Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους.
1261 Οἱ Ἕλληνες ἀνακτοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν.
1353 Οἱ Τοῦρκοι περνοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην.
1365 Ἡ Ἀδριανούπολις πρωτεύουσα τῶν Τούρκων.
1402 Ταμερλάνος. — Μάχη Ἀγκύρας.
1453 Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουν τὴν Κωνσταντινούπολιν.
1486 Ἀνακάλυψις τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος.
1492 Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς.
1497 Οἱ Πορτογάλοι φθάνουν εἰς τὰς Ἰνδίας.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

1. Ρωμαίος στρατιώτης	Σελ. 5
2. Χάρτης τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας	» 6
3. Ὁ Αὐγουστος	» 7
4. Ὁ Νέρων καίει τὴν Ρώμην	» 10
5. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος	» 11
6. Σχέδιον Κωνσταντινουπόλεως	» 12
7. Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νικαίας	» 13
8. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι	» 16
9. Γερμανὸς στρατιώτης	» 17
10. Χάρτης χωρισμοῦ Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας	» 18
11. Χάρτης : ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία	» 18
12. Ὁ Ἰουστινιανὸς	» 20
13. Ἡ Ἁγία Σοφία	» 24
14. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας	» 25
15. Θράμβος τοῦ Ἡρακλείου	» 28
16. Μωαμεθανὸς προσεχόμενος	» 29
17. Ἀραβικὸν Τζαμί (Κάιρον)	» 30
18. Ἐσωτερικὸν Τζαμιοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ	» 31
19. Μέγαρον Ἀλκαζάρ (Ἰσπανία)	» 32
20. Τζαμί Κορδοῦης (Ἰσπανία)	» 33
21. Ἐσωτερικὸν Τζαμιοῦ Ἀλάμπρας (Ἰσπανία)	» 34
22. Στοὰ με ἀραβουργήματα (Κορδοῦη, Ἰσπανία)	» 35
23. Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἀποβιβάζεται εἰς Κρήτην	» 42
24. Ναὸς τῆς Θεόκου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν	» 46
25. Ὁ Δαβὶδ βοσκὸς (κόσμημα βιβλίου 10ος αἰὼν)	» 47
26. Βυζαντινὸς μεταξωτὸς τάτης με ἐλέφαντας	» 47
27. Κιονόκρανον τῆς Ἁγίας Σοφίας	» 49
28. Ἡ Σταύρωσις, μωσαϊκὸν Δαφνίου (Ἀθῆναι)	» 50
29. Ὁ Ρωμανὸς καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Σελτζούκων	» 51
30. Ὁ Πάπας Οὐρβανὸς εὐλογεῖ τοῦ Σταυροφόρου	» 53
31. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ'	» 55
32. Γενίτσαρος	» 60
33. Ὁ Ταμερλάνος	» 62
34. Μωάμεθ Β'	» 65
35. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπιθεωρεῖ τὰ τείχη	» 66
36. Μέγαρον Ἀναγεννήσεως	» 70
37. Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὁ ἀναστάς Χοιστὸς (κεφαλὴ ἀγάλματος)	» 71
38. Λεονάρδος Ντὰ Βίντσι, ἡ Παναγία με τὸν Χριστὸν	» 73
39. Ραφαήλ, ἡ Ἁγία Οἰκογένεια με τὸ ἀρνάκι (Μαδρίτη)	» 75
40. Τὸ πλοῖον τοῦ Κολόμβου	» 79
41. Ἴταλικὴ ζωγραφικὴ τοῦ 16ου αἰῶνος.	» 81

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ίστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας	Σελ. 3
--	--------

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. Οἱ Ἕλληνες	Σελ. 4
2. Οἱ Ρωμαῖοι	» 5
3. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ρώμην	» 6
4. Διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν	» 7
5. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας	» 8
6. Οἱ Ἕλληνες δέχονται τὸν Χριστιανισμὸν	» 9
7. Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν—Οἱ Μάρτυρες	» 9

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

1. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος	Σελ. 11
2. Ὁ Κωνσταντῖνος κτίζει τὴν Πόλιν	» 12
3. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Νικαίας	» 13
4. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως—Ὁ Μέγας Θεοδόσιος	» 14
5. Οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας	» 15
6. Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία	» 16
7. Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἢ Μεσαιωνικὸς Ἕλληνισμὸς	» 17

ΣΤΕΡΕΩΝΕΤΑΙ Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

1. Ὁ Ἰουστινιανὸς	Σελ. 20
2. Ἡ «Στάσις τοῦ Νίκα» (532)	» 21
3. Πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ	» 21
4. Εἰρηνικὰ ἔργα—Τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον	» 23
5. Ἡ Ἁγία Σοφία	» 23

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Ἡράκλειος—Πέρσαι καὶ Ἄβαραι	Σελ. 26
2. Οἱ Ἄβαραι πολιορκοῦν τὴν Πόλιν	» 27
3. Συντριβὴ τῶν Περσῶν—Ἡ Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ	» 27

ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ Ο ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

1. Ὁ Μωάμεθ καὶ ἡ θρησκεία του	Σελ. 29
2. Κατακτήσεις τῶν Ἀράβων	» 31
3. Ὁ Ἀραβικὸς κίνδυνος	» 34
4. Πολιτισμὸς τῶν Ἀράβων	» 35

ΟΙ ΙΣΑΥΡΟΙ

1. Πρώτη ἐπίθεσις τῶν Ἀράβων κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως	Σελ. 36
2. Ὁ Λέων Ἰσαυρὸς σώζει τὴν Αὐτοκρατορίαν	» 36
3. Ἡ Μεταρρύθμισις	» 37

ΤΑ ἘΝΔΟΞΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Μακεδονικὴ Δυναστεία (867 — 1057)	Σελ. 39
1. Οἱ Βούλγαροι	» 39
2. Οἱ Σλάβοι καὶ οἱ Βούλγαροι γίνονται χριστιανοὶ	» 40
3. Οἱ Βουλγαρικοὶ πόλεμοι	» 40
4. Ὁ Νικηφόρος Φωκάς—Ἐκστρατεία εἰς τὴν Κρήτην	» 41
5. Ὁ Νικηφόρος ἐλευθερώνει τὴν Κρήτην	» 43
6. Ὁ Νικηφόρος Φωκάς κατὰ τῶν Βουλγάρων	» 43
7. Ἰωάννης Τιμισκῆς	» 44
8. Βασίλειος Β΄	» 44
9. Τὸ τέλος τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου	» 44
10. Ὁ Βασίλειος Β΄ ἐπισκέπτεται τὰς Ἀθήνας	» 45
11. Τὰ ἔνδοξα χρόνια τῆς Αὐτοκρατορίας	» 45
12. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας	» 48

ΚΛΙΝΕΙ ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1. Οί Σελτζούκοι Τούρκοι κυριεύουν την Μ. Ἀσίαν	Σελ. 51
2. Ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν	» 52
3. Αἱ Σταυροφορίαι	» 52
4. Οἱ Εὐρωπαῖοι καταλαμβάνουν τοὺς Ἁγίους Τόπους	» 54

ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

1. Τετάρτη Σταυροφορία	Σελ. 55
2. Οἱ Φράγκοι μοιράζονται τὴν Αὐτοκρατορίαν	» 56
3. Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας	» 57
4. Τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ κράτη	» 58
5. Οἱ Ἑλληγες ἀνακτοῦν τὴν Πόλιν	» 58

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

1. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία	Σελ. 59
2. Οἱ Ὄθωμανοὶ Τούρκοι	» 59
3. Οἱ Τούρκοι περνοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην	» 60
4. Διατί οἱ Τούρκοι προώδευσαν γρήγορα	» 60
5. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ταμερλάνου	» 61
6. Οἱ αὐτοκράτορες προσπαθοῦν νὰ σώσουν τὸ κράτος	» 62
7. Οὐνιάδης καὶ Σκεντέρμπεης	» 63

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Κωνσταντῖνος καὶ Μωάμεθ	Σελ. 65
1. Ἡ πολιορκία	» 65
2. Ἡ ἄλωσις	» 67
3. Οἱ Τούρκοι κυριεύουν τὰς ἑλληνικὰς χώρας	» 68

Η ΧΑΡΑΥΓΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν Δύσιν	Σελ. 70
---------------------------------------	---------

Α' ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

1. Οἱ Ἑλληγες λόγιοι εἰς τὴν Δύσιν	Σελ. 72
2. Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν	» 74
3. Ἀκμάζουν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι εἰς τὴν Εὐρώπην	» 74

Β' ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

1. Αἱ ἐφευρέσεις	Σελ. 77
2. Τὰ μεγάλα θαλάσσια ταξείδια	» 78
3. Τὰ ταξείδια τῶν Πορτογάλων	» 78
4. Ὁ Κολόμβος	» 78
5. Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς	» 79
6. Οἱ Πορτογάλοι φθάνουν εἰς τὰς Ἰνδίας	» 80
7. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνακαλύψεων	» 80

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἀρχὴ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας	Σελ. 81
1. Ἀραβες καὶ Τούρκοι	» 82
2. Δυτικοὶ Λαοὶ	» 82
3. Ἀκμὴ τῆς Αὐτοκρατορίας	» 83
4. Κλονίζεται ἡ Αὐτοκρατορία	» 83
5. Ἡ καταστροφὴ	» 84
6. Χαραυγὴ νέου κόσμου	» 84
Χρονολογία	» 85
Εἰκόνες καὶ χάρται	» 86
Περιεχόμενα	» 87

Ψηφιοποιήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Παιδείας και Πολιτικής

Μαρία
Μαρία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ", ΑΘΗΝΑΙ
Βοηθητικά Βιβλία Δημοτικού Σχολείου

ΤΑΞΙΣ Α'

- № 2** Μαθαίνω άπ' όλα
3 Γραμματική
4 Αριθμητική
5 Πατριδογνωσία

ΤΑΞΙΣ Β'

- № 8** Μαθαίνω άπ' όλα
9 Γραμματική
10 Αριθμητική
11 Πατριδογνωσία

ΤΑΞΙΣ Γ'

- № 12** Ήρωική Έλλάδα
13 Γραμματική Άναγνωστικῶν
14 Παλαιά Διαθήκη
15 Γραμματική Δημοτ.
16 Αριθμητική
18α Αθήναι - Αττική - Ρούμελη
18γ Θεσσαλονίκη - Μακεδονία
18δ Πελοπόννησος
18ε Κρήτη
19 Φυτά και ζῶα
24 Γεωγρ. Ελλάδος
52 Φυσική Ίστορία

ΤΑΞΙΣ Δ'

- № 20** Καινή Διαθήκη
21 Γραμματ. Δημοτ.
22 Αριθμητική
24 Γεωγραφία Έλλ.
25 Φυτά και ζῶα
26 Ίστορία Αρχ. Έλλ.
53 Γραμματική Άναγνωστικῶν
57 Φυσική Ίστορία

ΤΑΞΙΣ Γ'-Δ' (Συνδ/λίας)

- № 28** Ίστορία α' έτ. συνδ.
29 » β' » »

ΤΑΞΙΣ Ε'

- № 30** Γραμματ. (Κλειδά-Γαβαλά) Έγκεκρ.
46 Γραμμ. (Κωνσταντινοπούλου) Έγκ.
31 Φυσική Ίστορία (Ξενιώτη - Στρατή)
32 Έκκλησ. Ίστορία (Παπαδάκη) Έγκ.
55 Ίστορία (Έγκεκρ.)
34 Φυσ. Πειραμ. »
56 Γεωγρ. Ήπειρ. »
41 Αριθμητική »
44 Εύαγγ. Περικ. »
47 Γεωμετρία »
50 Έκδσεις Παπαρούπα

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

- № 30** Γραμματ. (Κλειδά-Γαβαλά) Έγκεκριμ.
46 Γραμμ. (Κωνσταντινοπούλου) Έγκ.
37 Λειτουργ. Κατ. »
57 Νεοελλ. Ίστορ. »
58 Γεωγρ. Εύρωπ. »
59 Φυσ. Πειραμ. »
41 Αριθμητική »
44 Εύαγγ. Περικ. »
47 Γεωμετρία »
50 Έκδσεις Παπαρούπα

ΤΑΞΙΣ Ε' - ΣΤ' (Συνδ/λίας)

- № 48** Φυσ. Ίστορ. α' έτος
49 » » β' έτος